

ISMERTETÉS ÉS BÍRÁLAT

Révai József: Válogatott történelmi írások I—II.¹

A nagyhatású marxista politikai gondolkodó munkásságával, publicisztikai tevékenységének sokoldalúságával már eddig is megismerkedhettünk. Irodalomtörténeti, esztétikai, kultúrpolitikai írásait, híres Ady- és József Attila-tanulmányait, már régről ismeri az olvasó. A kétkötetnyi válogatás most történelmi írások címmel mutatja be Révai sokszínű tevékenységét. Ebben is megtaláljuk néhány közismert tanulmányát (Marxizmus és népiesség, Marx és az 1848-as magyar forradalom, Szabó Ervin stb.), de ez a válogatás elsősorban Révai történeti jellegű írásairól akar átfogóbb képet adni.

Révai tevékenységét nem lehet egyetlen műfajjal megjelölni; művei áttörnek a társadalomtudományok határait, írásaiban az elméleti, politikai, irodalomtörténeti, esztétikai, történeti vonások szorosan összefonódnak. A kötetben sem a megszokott történeti elemzésekkel találkozunk; s kétséges, hogy Révai ilyen összefogó címet adott volna-e ennek a válogatásnak.

Írásainak elsődleges célja nem az volt, hogy a múlt egy-egy problémáját a kívülálló történész szemével elemezze, s pártatlan objektivitással ítéljen eseményekről és személyekről. Nem is lehetett ez, hiszen az írások jelentős része csak számunkra történelem, a szerző számára az akkori társadalmi valóság igencsak napi, aktuális politikai problémáit jelentette, s azokhoz elsősorban nem történetírói szempontok alapján közeledett, még akkor sem, ha a jelen eseményeinek magyarázásához a történelmi múltból keresett példákat.

Egy tanulmányához később készített előszavában utal is erre: „A történelmi múlt életre keltése számomra nem öncél volt, hanem politikai szükséglet. Nem is történelmi tanulmányok ezek a szó tulajdonképpeni értelmében, hanem politikai írások; céljuk a jelen harcainak szolgálata.” (A *Kossuth Lajos és a Magyar szabadság* —

világszabadság című tanulmányok *előszava* 1944-ből. I. 184. o.) Vagy másutt: „Nem mint utólagos szemlélők, hanem mint a jelen harcainak résztvevői nyúltunk hozzá a magyar történelem kérdéseihez. És hitünk szerint csak erről az alapról lehet megközelíteni a történelmi objektivitás eszményét is. Csak a küzdő értheti meg a küzdőket. Hogy a forradalmi munkáspárt a maga belső problémáinak megvitatása közben jut el az ország történelmi problémáihoz, azt mutatja, hogy politikája össze van kapcsolva a történelmi fejlődéssel, s e fejlődés felvetette kérdéseket igyekszik megoldani.” (*Marx és az 1848-as magyar forradalom 1947-es előszava*. I. 126. o.)

A kötet tanulmányaiból kiderül, hogy elsősorban nem egy szaktörténész munkásságával találkozunk, hanem egy forradalmár marxista teoretikus íásaival, aki a Tanácsköztársaság, majd a fasizmus ellen vívott küzdelem és a népi demokratikus forradalom harcosa, egy új társadalmi rend győzelméért vívott harc aktív résztvevője. A jelent és az ország múltját azért kutatja olyan elmélyülten, hogy ezzel is segítse a párt helyes elképzeléseinek, taktikájának és stratégiájának kialakítását. Mindebből következik az is, hogy eljárása, módszere nem a történészé, s ezt a kötet válogatása nem vette teljesen figyelembe.

Írásai azonban a helyes iránynak nemcsak a kialakítását segítették, hanem a követésére is igyekeztek tömegeket mozgósítani. Nemcsak elvi alapvetések akartak lenni, hanem mozgósító tettek is. A magyar fejlődés olyan alapvető kérdéseit óhajtották tisztázni, amelyek helyes megvilágítása a haladó erők összefogását is erősíthette.

Tanulmányai egy részében a történelemvizsgáló tudományos igénye egyszerre jelentkezik a politikai harc igényeivel, s az elsősorban politikai tevékenységet folytató Révai esetenként az utóbbi javára

¹ Kossuth, 1966. 325—509 o.

köt kompromisszumot. Ez ott mutatkozik, ahol a magyar sorsfordulók — 1919, 1848 — elemzésében az aktuális politikai céloknak megfelelő mozzanatot domborít ki. Politikai célzatú írásaiiban azonban megvetette az 1848-as magyar forradalom és szabadságharc marxista értékelésének alapjait, tisztázta a 48-as forradalom polgári jellegét. Éles szemmel rajzolta meg a magyar társadalom osztályviszonyait, a forradalom erőit és ellenfeleit, az egyes csoportok és személyek szerepét. Írásai értékét növeli az a tény is, hogy az első marxista történetírói kísérletek közé tartoznak Magyarországon.

Révai József a munkásmozgalom szocialista politikája követelményeinek megfelelően írásaiiban a megvalósítandó cél és az adott valóság egybeesési lehetőségeit vizsgálja, s mindig a leglényegesebb kérdések megválaszolására törekszik. Elemzései gazdag anyagot nyújtanak az osztályharc, a nemzet, az osztályharc és a nemzeti kérdés, a fasizmus elleni összefogás, a népfront, az agrárkérdés, a magyar átalakulás iránya, jellege, a népi demokratikus forradalom kérdéseinek vizsgálatához. A főbb kérdéscsoportok felsorolása is jelzi, hogy a magyar társadalom fejlődése utóbbi évtizedeinek legfontosabb problémáival birkózott a szerző.

A kötet cikkei túlnyomóan az 1936-ot követő időszakban íródtak. A munkásmozgalom számára a fő feladat ebben az időszakban a fasizmus elleni harc, az antifasiszta egység létrehozása volt. Magyarországon Révai József politikai írásai a népfrontpolitika legjobb elvi dokumentumai közé tartoznak, a helyes cél érdekében írásaival igyekezett hozzájárulni a németellenes, antifasiszta, demokratikus nemzeti egység megteremtéséhez. Elsősorban ezért került ekkor előtérbe a nemzet, a nemzeti összefogás lehetőségének kérdése, meg azért is, mert a magyar uralkodó osztályok ideológiájában a nacionalizmus sokakat megtévesztett. „A fasizmus elleni harc, a fasiszta háborús uszítók nemzeti demagógiájának leálcazása azt követeli tőlünk, hogy a magyar nemzeti múlt nagy cselekedeteit és eseményeit, melyek az emberi haladás ügyét szolgálták, megtanuljuk saját multunknak érezni” — indokol a szerző. (*Szabó Ervin és az 1848-as magyar forradalom*. I. 112. o.)

De a nemzet kérdése Révainál nemcsak a népfrontpolitika szükségleteként jelent meg. Az osztályharc és nemzet a kezdeti írásaitól egyik központi tárgya vizsgálódásainak. A bennük végigvonuló gondolat kezdettől érlelődik, különböző időszakokban más-más aspektusú megközelítést kap, de egyre helyesebb, sokoldalúbb lesz.

Révai Szabó Ervin tanításai hatására

a magyar múlt elemzésében az osztályok harcára figyelt, és a nemzeti kérdések, a korabeli marxista felfogásnak megfelelően, nem tulajdonított komolyabb jelentőséget. Szabó Ervin felfogását a magyar történelem eseményeinek elemzésében is osztja, pl. 1848 értékelésénél a forradalom polgári jellegét még nem ismeri fel. Már 1919 előtt és a Tanácsköztársaság idején írott cikkeiben sokat foglalkozik a nemzet problémájával. Ennek az az oka, hogy az első világháború alatt és után a nemzeti kérdések központi szerepet játszottak a burzsoá politikában, másrészt a Monarchia felbomlása, a Károlyi kormány nemzeti jelszava is aktuálissá tették ezt a témát.

Révai mindkét torzítást ellen tiltakozik; egyrészt a nemzeti kérdés és a társadalmi fejlődés merev szétválasztása, másrészt az olyan nézet ellen, „amely egyenesen tagadásba veszi mindenféle nemzeti erőnek a lehetőségét”. (*Nemzetiségi kérdés és kommunizmus*. I. 55. o.) „A nemzetiségi kérdést is a társadalmi fejlődésbe kell beállítani, és maga a fejlődés fogja rá megadni a választ” — felel az elsöre, de a nemzet fogalmát, szerepét a társadalmi küzdelmekben már kevésbé helyesen ítéli meg. Elismeri a nemzeti érzést, de csak mint olyan kultúrateremtő faktort, amely „mindig csak fiktív értékeket termel, művészetet, vallást, rítusokat, zenét stb. úgyhogy a nemzeti erők termékei egymás mellett is elférhetnek, anélkül, hogy erőszakos összeütközés beállana”. (Uo. I. 55–56. o.) Amde szerinte a proletariátus számára a nemzeti tényezők nem megfontolandó lényeges *tartalmi* sajátosságok, csak egy adott keretet jelentenek, a nemzetet csak mint ideológiai tényezőt értelmezi. Ebből következően a munkásosztály álláspontját: „állandó agitációval, nevelőmunkával a nemzeti érzést a szociális ellentét tudatával váltsa föl”. (*A pacifizmus kritikája*. I. 17.) Szerinte a győzelemre jutott proletariátus a nemzeti kérdést megfosztja gazdasági és politikai tartalmától, amelyet a burzsoázia magyarázott bele, és visszahelyezi eredeti hivatásába, a kultúrateremtő erők közé.

A nemzetről vallott ilyen elképzelései szoros összefüggésben vannak a munkásmozgalom akkori politikai, elvi elképzeléseivel. S azt sem feledhetjük, hogy ezek a fiatal, alig húsz esztendőes Révai első ideológiai, politikai kísérletei az ifjúság szenvedélyes tettvágyával.

A probléma megítélésében jelentős változás következik be az érett, a gyakorlati harcokban sok tapasztalatot szerzett Révai munkásságában. Elszakad Szabó Ervin tanításaitól, s a valóság árnyaltabb, pontos megismerése munkássága elvi helyes-

ségében tükröződik. Sok írásában foglal-kozik Szabó Ervin tevékenységével, s ezekben is nyomom követhető teoretikus fejlődése, s végül helyes képet rajzol tanítója érdemeiről és árnyoldalairól.

A változás, mint említettük, egyrészt a népfrontpolitika meghirdetésében, másrészt a munkásmozgalom gyakorlati tapasztalatai és elméleti fejlődése nyomán jött létre. „A mi régi felfogásunk fő hibája éppen abban állt, hogy receptszerű merevsége folytán nem tudta a maga teljes jelentőségében számba venni a fasiszta veszélyt és a magyar átalakulás jellegének e veszély okozta megváltozását” — írja. (*Marxizmus és népiesség*. II. 146. o.) Az új politikai irányvonal, a fasisztaellenes demokratikus tömegmozgalomnak a kommunisták vezetésével való létrehozása megkövetelte a különböző jellegű társadalmi erők felmérését, a szövetségi politika meghatározását, a követelések, programok reális megjelölését, mert csak ezek birtokában lehetséges a nemzet demokratikus erőinek összefogása. Az említett politikai elvek helyes meghatározása vezet-hetett csak arra, hogy az adott szituációban — és általában is — a nemzet szerepét és helyét a proletariátus osztályharcában értelmezni lehessen.

Többször nyomatékosan hangsúlyozza a marxizmus és az egész nép érdekeinek, a proletariátus és a nemzet érdekeinek elválaszthatatlanságát. „A mai munkásmozgalom talán elsősorban abban különbözik a háború előttitől, hogy a maga szocialista osztálycéljait sokkal szervesebben, sokkal elevebben tudja összekapcsolni az egész nemzeti élet új fejlődési útjairól való harccal, hogy az egész nép alapötörkéveinek szöszölőjává tud lenni, a nemzeti élet vezetéséért tud harcolni.” (*Marxizmus és népiesség*. II. 114. o.) Ez az elvi felismerés elvezet addig is, hogy a nemzetet nem pusztán adott keretnek, hanem a fejlődés tartalmát, ütemét befolyásoló tényezőnek tekinti: „...két alapvető szempont szerves egysége alkotja a marxizmus tudományának lényegét: a kapitalizmus fejlődéstörvényei általánosan érvényesek, következésképpen általános érvényű a szocializmus szükségzszerítéségéről és a munkásosztály történelmi hivatásáról szóló tétel is, de ezek a fejlődéstörvények, következésképpen a szocializmushoz vezető út is, a munkásosztály cselekvésének feltételei is módosulnak az egyes népek és országok történelmi életének sajátosságai szerint.” (*Magyar szocializmus*. II. 177. o.)

A nemzeti küzdelem és az osztályharc viszonyának is helyes megvilágítását adja. Az osztályharcok is általános, nagy nem-

zeti célokért folynak, még akkor is, ha az adott szituációban még csak egy osztály érdekeiért. „A nemzeti egységfront a külső ellenség ellen múltó, rendkívüli helyzetek terméke — a harc a belső megújulásért az állandó, az igazán alakító, a haladást biztosító tényezője a nemzeti fejlődésnek.” A nemzeti harcot a belső fejlődés lehetőségteremtő erejének tekinti, de polémiáiban erősen hangsúlyozza, hogy ez mindig attól függ, hogy mely osztályok vezetik az összefogást, s ezekben a rendkívüli helyzetekben is állandó osztályharc folyik a vezetőszerep elnyeréséért. (*Nagyatádi vagy Dózsa*. II. 194. o.)

A nemzeti egység megteremtésének időszakában is az osztályharc szerves részének tekinti a munkásosztály nemzetköziségét. Álláspontja szerint a proletariátus öntudatát nemzetköziség adja, csak egy osztályöntudattal rendelkező munkásosztály képes a nemzeti közösségben öntudatosan, harcosan, proletár módra tevékenykedni. Ez ad összeköttetést az egyetemes haladással, erőt és tapasztalatot a nemzeti küzdelemhez.

„...a szocialista munkásmozgalom törekvései nem férnek bele még a leghaladóbb patriotizmus eszmei kereteibe sem. A szocialista számára a nemzeti érzelem sok, de a nemzetközi érzelem még több; a közösségélmény, mely összefűzi népével és országával mély és nagy, de elsődlegesebb, mélyebb és nagyobb az a közösségélmény, mely a világ proletárjainak egyesülésével kapcsolja egybe.” (*Magyar szocializmus*. II. 184. o.) Ezt a gondolatot azért hangsúlyozza olyan erős nyomatékkal, mert igazolni akarja, hogy a munkásosztály nem tesz semmiféle engedményt a burzsoá nacionalizmusnak, s nem adja fel osztálycéljait.

Ugyanakkor szenvedélyesen szembe-száll azokkal a nézetekkel, amelyek a munkásosztály hazafiságát akarják kétségbe vonni. Példák sorával igazolja a munkás-ság hazafiságát, amely a nemzet többségének igazi érdekeiért áll csatasorba.

Történelmi elemzéseiben, a különböző politikai és eszmei csoportosulásokkal folytatott történelmi és politikai vitáiban a nemzet és az osztályharc az egyik központi téma. A politikai cél, a nemzeti egység létrehozása érdekében sokszor vizsgálja a nemzeti összefogás kérdéseit, s néhol engedményeket tesz a nemzeti egység, a függetlenség küzdelmek javára, ami a későbbi időszakokban károsan befolyásolta a történelemszemlélet alakulását. (*Magyar szabadság — világszabadság; Kossuth Lajos.*)

A kötetben összegyűjtött történelmi írások a magyar forradalmi munkásmozgalom, a kommunista párt politikai

irányvonala körül kibontakozott viták termékei. Az 1848-ról, a kiegyezésről szóló tanulmányok problematikájában is eztükröződik: milyen jellegű társadalmi feladatokat oldottak meg ekkor, milyen alapvető feladatok várnak még a munkásosztályra; el kell-e végezni a demokratikus forradalom feladatait is, vagy a proletárdiktatúra, a szocialista forradalom közvetlen győzelme-e a cél. A Tanácsköztársaság tanulmányainak elemzése ugyanezt a célt szolgálta, s emellett Révai a munkáshatalom tevékenységét, eredményeit, hősies erőfeszítéseit a torzításoktól és hamisításoktól megszabadítva tisztán állítja a történelem elé. E kérdések vizsgálatánál jelentkeznek a legátfogóbb problémák: a faszizmus, a magyar ellenforradalmi rendszer uralma, a háború idején milyen társadalmi kérdések vannak napirenden Magyarországon, milyen jellegű lesz az érlelődő forradalom.

S a viták eredményeképpen megszületik a helyes program: a munkásosztály vezetésével meg kell teremteni a demokratikus tömegek összefogását a faszizmus ellen. De Révai látta, hogy a munkásosztály számára ez nem jelent lemondást a szocialista átalakulásról, csak figyelembe kell venni a történelem átmeneteit, kerülőútjait, s a társadalmi jelenségek bonyolultságában kell meglegelni a szocialista átalakulás lehetőségeit, mert az adott helyzetben a korábbi-tól eltérő utak és megoldások is lehetségesek. „A feladat abban áll, hogy a mindenkor történelmi helyzetnek megfelelően — tehát nem egyszer és mindenkorra — kell megtalálni a magyar átalakulás vegyületének konkrét képletét, demokratikus és szocialista elemeinek sajátos atom súlyát. A faszizmus győzelme Németországban nálunk is olyannyira előtérbe tolta a demokráciáért való harc feladatait, hogy a magyar átalakulás demokratikus és szocialista elemeinek aránya mélyrehatóan eltolódott, és ezzel a magyar forradalom egész képlete is megváltozott... Nyilvánvaló, hogy a polgári demokratikus átalakulás feladatainak összefonódása a faszizmus elleni harc és az ország függetlensége védelmének feladataival, csökkenti a magyar átalakulás szocialista rendszabályaiért folytatott közvetlen harc lehetőségét.” (*Marxizmus és népiesség*. II. 145–146. o.)

Révai a kommunisták vezette küzdelem célját úgy határozta meg, hogy az a felszabadulás utáni *népi demokratikus* átalakulás gyakorlati programjává, a kommunisták vezette politikájává vált. „A magyar átalakulás tehát nem lesz szocialista jellegű, de nem lesz polgári demokratikus jellegű sem a szó közkeletű értelmében.” (Uo. II. 146. o.) Megjelöli az átalakulás

főbb demokratikus (agrárkérdés rendezése, politikai demokrácia, a tömegek részvétele az irányításban), illetve szocialista vonásait (a monopoltörke tulajdonviszonyainak változtatás, a munkásosztály vezető szerepének érvényesítése).

A feladat meghatározása is kemény munkát jelentett, de különösen bonyolult és nehéz volt a megvalósítása, hiszen Magyarországon a faszizmus és demokrácia mérkőzése nem polgári demokratikus, hanem ellenforradalmi talajon folyt. Ezen a talajon különösen jelentőssé vált Révai tevékenysége; szavára, cikkeire figyelt a demokratikus közvélemény. Eredményesen harcolt az uralkodó osztályok mérhetetlen kommunistaelenes és nacionalista propagandájával, amely még a kevészámú demokratikus erő között is érezttette hatását.

A cél megvalósítása érdekében a népfrontpolitika jegyében foglalkozik a nemzeti összefogás, a nemzeti függetlenségi harc kérdéseivel. Ennek elméleti vonatkozásait az előbbieken vizsgáltuk, csak annyit kell hozzátenni, hogy az átfogóbb probléma, az alapvető feladat alárendelt kérdésekként vetődik fel. A demokratikus erők összefogását sürgeti, az összekötő kapcsolatokat keresve polemizál a nézetkülönbségekkel.

A népi demokratikus átalakulás egyik igen fontos kérdése volt Magyarországon az *agrárkérdés* megoldása, s ezen keresztül a szilárd munkás-paraszt szövetség megteremtése, amely alappillére az átalakulásnak. Az agrárkérdés megoldásának feladatát, a parasztságon belüli ellentéteket is alárendeli a faszizmus elleni harc érdekében szükséges demokratikus egység átfogóbb követelményének, ezért radikális földreformot hirdet, amely azonban közel áll az agrárforradalomhoz. A dolgozó parasztság egységét sürgeti a nagybirtok, a feudalizmus maradványai ellen.

Az agrárkérdés rendezése, a parasztság megnyerése érdekében elsősorban a népiesekkel, a népi frókkal mint a parasztság képviselőivel vitázik. Írásaiban világosan rámutat érdemeikre, hibáikra, elkülöníti a különböző irányokat. Elemzései a népiesek egy részének megkönnyítették a helyes út felismerését. Következtesen elítéli a népiesek nacionalizmusát, a népet miszticizáló felfogásukat. Az alapos elemzésekben azonban kissé túlértékelte a népiesek politikai jelentőségét. Nem a társadalmi és politikai vagy művészi jelentőségüket akarjuk kétségbe vonni, hanem tömeghatásukat. A népies mozgalom nem vált széles paraszti tömegeket aktivizáló politikai mozgalommá, s így a hozzájuk fűződött remények sem váltak be. Bizo-

nyos fokig megmaradtak „szellemi front-” nak, ami ellen oly hevesen harcolt Révai: „Politikai cselekvés nélkül a szellem elhal, politikai cselekvés pedig csak a néptömegek napi életével, tehát a 'napi politikával' kapcsolatban lehetséges.” (*Szellemi Front* II. 12. o.) Az immár klasszikussá vált tanulmánya, a *Marxizmus és népiesség*, e „nagyigényű szellemi mozgalom” máig legjobb értékelése. S talán itt mutatkozik meg leginkább az alkotóan alkalmazott marxizmus nagy ereje: a társadalmi problémák egészébe ágyazva, a jövő fejlődését figyelembe véve ítéli meg egy ellentmondásos törekvés értékeit és veszélyeit.

A kötet írásai azt mutatják, hogy Révai Józsefben tisztelhetjük a magyar népi demokratikus forradalom egyik elméleti előkészítőjét és gyakorlati harcosát. Kár, hogy a kötetek a népi demokratikus forradalom időszakában és a forradalom győzelme utáni időben keletkezett cikkeket nem tartalmaznak, s így a teljesebb Révai-képet nem kaphatjuk meg.

A kétkötetes válogatás jelentősen hozzájárult Révai József munkássága és fejlődése, s egy kicsit a magyar kommunista mozgalom elméleti tevékenysége megismeréséhez is. Nem mondhatjuk, hogy elemzései teljesen probléma-mentesek, de világosan nyomon követhető a tiszta törekvés a politikai harcok reális vizsgálatára, amelyek nyomán alakul, fejlődik a marxista Révai szemlélete. Munkásságára is érvényes az, amit a *Marxizmus és népiesség* című tanulmányában fogalmazott meg: „A marxizmus az egyetlen tudomány, amely maga is mozgalom, fejlődő, eleven képződmény... A marxizmus harcait... a küzdelmekben való megújulás jellemzi, éppen azért, mert e harcok társadalmi bázisa az a munkásosztály, amely belső rétegződése mellett mint osztály egységes és szakadásában is — végső soron — egységre törekszik.” (II. 111–112. o.)

Tolnai Gyula

B. F. Porsnyev: Szociálpszichológia és történelem¹

A polgári szemlélet részeként a társadalmat idealista módon értelmező filozófia alapján kialakult szociálpszichológia alig több mint ötven éves. E tudományág olyan problémákra igyekezett választ adni, amelyeket sem a szociológia, sem a személyiséglélektan nem volt képes megragadni. A polgári szociológia fejlődése kialakította a maga sajátos tematikáját, vizsgálódási területét: a családban, a munkahelyi és bizonyos egyéb közösségekben kialakuló emberi kapcsolatok vizsgálatát, az egyén fejlődésének, viselkedésének, értelmi magatartásának, a személyiség meghatározottságának, a személyiségek közötti (interperszonális) kapcsolatoknak, a tömeges jelenségeknek — pl. a divatnak, a közvéleménynek — stb. a tanulmányozását.

A polgári szociálpszichológia azonban, éppen idealista filozófiai alapja miatt, a tulajdon- és osztályviszonyoknak mint a tudatot és pszichikumot végső fokon meghatározó alapoknak a tagadása miatt, nem válhatott igazi tudománnyá, mert a társadalomban megnyilvánuló pszichikai jelenségeket nem tudta valódi okaikra, forrásaikra visszavezetni. A tulajdon- és osztályviszonyok helyett elsősorban a kis-csoportokban tapasztalt szubjektív szociológiai tények vizsgálata vált kiindulópont-

jává, s ezt a pszichológizáló tendenciát, a csoport-lét lélektanára épített általánosításokat tekintették szociálpszichológiának. Ekképpen a szociálpszichológia mindenekelőtt a kis-csoport-szociológia megpszichológizálásává vált.

A múlt század „tömeglélektani”, „néplelektani” stb. misztikus szemléletére épített, s még szociálpszichológiának nem is nevezhető kezdetekhez képest természetesen ez is előrelépés volt a polgári gondolkodáson belül. Az is pozitív jelenség, hogy erőteljesen felvetődtek az egyén szocializációjának különböző aspektusai, noha idealista alapon ez a probléma is megoldhatatlan maradt.

Nem szabad azonban elfeledkezni arról, hogy az önállóvá váló polgári szociálpszichológiát megelőzve, a marxizmus klasszikusai — bár még nem önálló tudományág kereteiben — az egyén és a társadalom az egyén és a közösség, a személyiség fejlődése, meghatározottsága, az ember társadalmassodása stb. problémáinak megadták a tudományos elvi, elméleti megalapozást a történelem, a társadalom dialektikus materialista felfogásának kidolgozásával, s számtalan gondolatot hagytak ránk, amelyek a társadalom, az osztályok, a tömegek pszichikumá-

¹ Б. Ф. Поршнев: Социальная психология и история. Изд. „Наука”, Москва 1966. 212 о.

nak, érzelmeinek, hangulatainak tudományos értelmezését jelentik.

Mindebből következően a most önálló tudományággá váló, kialakuló marxista társadalomlélektannak léteznek mind a marxista, mind a polgári előzményei. Ez természetesen nem csökkenti a feladat nehézségét, mert több évtizedes hiányt és mulasztást kell pótolni mind a marxista szociálpszichológia pozitív fejlesztésével, mind pedig a polgári szociálpszichológia kritikájával, amivel szükségképpen együttjár az általa felvetett valóságos problémák marxista megoldása is.

Az utóbbi években jelentős előrelépés történt e téren. E munka során kiderült az is, hogy a marxizmus klasszikus irodalmának szociálpszichológiai vonatkozásait még fel kell dolgozni. Ez szükséges az új tudomány elméleti megalapozásához és a marxista tudományoknak — a marxizmus mai alkotórészeinek — rendszerében elfoglalt helye tisztázásához is.

Az erre vezető út első lépéseit jelentette a Szovjetunióban 1961—64 között lezajlott vita a szociálpszichológia tárgyáról és feladatáról. A vita fő kérdése a tudományág tárgya volt. A. V. Baranov, B. D. Parigin, E. Sz. Kuzmin, V. N. Kolbanovszkij, A. Kovalev, B. F. Porsnyev, Zs. F. Leny és mások vettek részt a munkában. A vitában résztvevők egyetértettek abban, hogy a szociálpszichológiának az emberek pszichikus viselkedését kell tanulmányoznia közösségekben, tömegben. Kovalev álláspontjában azon van a hangsúly, hogy a szociálpszichológia a „kollektív vagy csoporttudat” tudománya. Kuzmin szerint a marxista szociálpszichológia még nem érett meg arra, hogy meghatározzuk pontos helyét a társadalomtudományok rendszerében, ugyanakkor az ő meghatározása is igencsak a lényegre világít: úgy véli, hogy e tudomány az emberek pszichikumának különböző közösségekben és az emberi kapcsolatok különböző formáiban megnyilvánuló osztály-, réteg- és nemzeti jellegzetességeit tanulmányozza. Talán Parigin véleménye tükrözi a legtisztábban e tudomány mostani fejlődésvonalát. Szerinte a fő feladat „a tömegek, osztályok, társadalmi csoportok belső szerkezetének és viselkedésének” tanulmányozása.

E viták és munkák eredményeit szemlélteti V. N. Kolbanovszkij és B. F. Porsnyev szerkesztésében 1965-ben megjelent *A szociálpszichológia problémái* c. gyűjteményes kiadvány és B. D. Parigin ugyancsak 1965-ben megjelent *A szociálpszichológia* mint tudomány c. írása.

E felpezsdülő tudományos életnek egyik termése B. P. Porsnyev most meg-

jelent munkája is. A könyv korántsem vállalkozik a marxista szociálpszichológia rendszerének kifejtésére. E rendszer csak most van születőben. A könyvet az első olyan kísérletnek kell tekintenünk, amely — a kialakulóban levő, de még nehezen szintetizálható álláspontok idején — igyekszik a szociálpszichológia helyét, kutatási szféráját, néhány főbb fogalmát, használhatóságát és szükségességét kijelölni. Eközben erőteljesen felhívja a figyelmet a marxista gondolkodás jelenkori fejlődése egyik igen fontos vonására is: arra, hogy a marxizmus klasszikusai által már megjelölt, gyakran elvileg is megalapozott, de részleteiben nem elemzett társadalmi szférák vizsgálata is mind szisztematikusan folyik, a kutatás az újonnan felmerülő kérdésekre is válaszolni igyekszik, s ezáltal új utakat is kezd.

Porsnyev könyvének kettős célja van: Egyrészt annak bizonyítása, hogy a szociálpszichológiai ismeretek mind a forradalom előkészítésének folyamatában, mind pedig a társadalom jelenkori viszonyai között fontos eszközei a társadalmi jelenségek megértésének, befolyásolásának, a valóság tudatos átalakításának, a politikai vezetésnek. A másik cél annak a bizonyítása, hogy e tudomány fogalmai, módszere, alkalmasak a társadalom oly szférái általános törvényszerűségeinek kifejezésére, amelyek társadalomlélektan híján rejtettek maradnának számunkra. Többek között azért is vált komoly feladattá e diszciplína kifejlesztése.

A szerző kiemeli, hogy erre a feladatra komolyan vállalkozni csak a történelem-tudományokkal való szoros együttműködésben lehet, hiszen a szociálpszichológia az osztályok, csoportok, emberek történelmileg módosuló, változó kapcsolataiból létrejövő, a szociálpszichológia által megragadható jelenségeket általánosítja. Ez a követelmény tartalmazza Marxnak azt a felismerését, hogy a tulajdon különböző formáin különböző érzések, illúziók, hangulatok egész építménye emelkedik, hogy a társadalmat a maga egészében, anyagi és szellemi életével együtt az anyagi világ részeként kell felfogni, értelmezni. Az anyagi és szellemi folyamatok egysége, egymásba és egymásból következése a társadalom legdinamikusabb periódusában, a forradalmi mozgalom fejlődésében, a forradalomban mutatkozik meg leginkább.

A fenti gondolat kifejtését jól szolgálja a könyv szerkezeti felépítése. Az I. fejezet — *A forradalom lenini tudománya és a szociálpszichológia* — bemutatja, hogy a tömegek viselkedésének pszichológiai megértését Lenin az egyik legfontosabb feladatának

tekintette mind a proletárforradalom különböző szakaszaiban, mind a forradalom után. A II. fejezetben — *Mi és Ők* — a közösségi tudat kifejlődéséről és a közösségi tudatok megkülönböztetéséről van szó. A III. fejezet — *Közösség és individuum* — azt a gondolatot elemzi, hogy a tömeg — amely nem egyszerű összege az individuumoknak — meghatározott struktúra, kollektív pszichés jelleggel, sajátos törvényszerűségekkkel. A következő fejezetben — *Szociálpszichológia és genetikus pszichológia* — a pszichikum fejlődésének történelmi szerepéről beszélik a szerző. Porsnyev a társadalomlélektant a jövőbe tekintés egyik fontos eszközének is tekinti, erről szól az V. fejezet: *Világtörténelem és szociálpszichológia*. Minél inkább törekszik az ember jelene megértésére, annál fontosabbá válik a jövőbe pillantás is. E fejezetben az „emberiségnek mint közösségnek” a társadalomlélektani aspektusát is felveti.

A könyv szerkezetének elméleti jellege, történetisége és aktualitása nagy figyelmet váltott ki a társadalompszichológia iránt megújult érdeklődést tanúsító szovjet tudományos életben. A szociálpszichológiával való elmélyült foglalkozást — írja Porsnyev — a fundamentális elméleti szükségletek és az új ember kommunista nevelésének elodázhatatlan feladatai írták elő parancsolóan.

A könyv bevezetője a szociálpszichológia meghatározása körüli vitáról szól. A szociálpszichológia tárgyának alapos meghatározása helyett azonban inkább a tudomány jellemzésére törekszik, s elsősorban azt tekinti feladatának, hogy a szociálpszichológiát — mint a pszichológiai tudományok egyikét — megvédje, önállóságát elismertesse. A fiatal tudományág helyzetének megértéséhez azonban mindössze egyetlen magyarázatot tart szükségesnek részletesebben kifejténi. Az említett vitákban különböző álláspontok alakultak ki az új tudományról. Volt olyan vélemény, amely szerint az új tudomány nem pszichológia. Állítják azt is, hogy a történelmi materializmusnak egyik része, ága, azt is, hogy metodológiai problémákat vagy hogy a „mindennapi tudat”, a „közvélemény” konkrét tényeit kell tanulmányoznia, és hogy ezt semmi esetre sem szabad átadni a pszichológusok kezébe. Porsnyev ezzel nem ért egyet, szerinte ez a felfogás azt jelentené, hogy a társadalomlélektannak a szociológia törvényeit kellene tanulmányoznia. És miért kapaszoknád bele az ilyen szemlélet képviselői a pszichológia elnevezésbe? — teszi fel a kérdést Porsnyev —, hiszen a kémia tudományának is sokféle ága van, s minden levált, önállósult rész a „kémia” kifejezéssel és ilyen vagy

olyan jelző segítségével nyer meghatározást (fizikai kémia, biokémia stb.), és senkinek nem jut eszébe, hogy e tudományágak bármelyike nem kémia lenne. Az akadémikusokdóknak Porsnyev azt ajánlja, hogy gondoljanak ki más elnevezést, és határozottan leszögezi, hogy a szociálpszichológia minden meghatározottságában pszichológia, akárcsak a kémia bármely ága kémia. Az a kísérlet, hogy a szociálpszichológiát „elrabolják” a pszichológusoktól, abból ered, hogy egyesek „éberen védelmezik” a társadalmi törvényeket a pszichologizálástól.

Pszichologizálás viszont csak ott lehet, ahol egyrészt megvan ennek a szándéka is, másrészt ahol az élet és a társadalmi fejlődés specifikus törvényeinek nincs megbízható tudományuk, ahol a társadalomtudományoknak nem a dialektikus és történelmi materializmus az alapjuk. A szerző úgy véli, hogy a szovjet társadalomtudomány eddig megtett útja nem volt hiábavaló ebben a vonatkozásban sem. Ma már nincs reális veszélye a társadalmi törvények biológiaiában vagy pszichológiájában való feloldásának. A pszichikum lényege nem önmagában van, hanem az objektív viszonyok világában rejlik. Az emberi agy működési mechanizmusának pontos ismerete véglegesen számúzi azokat a kísérleteket, amelyek a szovjet szociálpszichológiát a pszichológia tudományán kívül kívánják felépíteni. A szociálpszichológia, mint a pszichológia minden más ága, a társadalmi-történelmi és biológiai tudományok kereszteződésének, határterületének legszélesebb zónájában helyezkedik el. (Ézt a gondolatot Porsnyev a Voproszú Filozofii 5. számában megjelent tanulmányában is kifejtette.) A pszichológia helyének hibás megítélése ellen fellépő Henry Wallont is idézi Porsnyev. Wallon azt írja hogy a társadalomtudományok és a biológia közti különbséget még ma is sokan áthidalhatatlan szakadéknak ábrázolják, a pszichológiát a biológia függvényének, a társadalomtudományok előszobájának, tudományos hibridnek tekintik. Ezzel szemben mondja, a helyzet az, hogy a pszichológia egyidejűleg biológiai és társadalomtudomány is, s éppen ezért ad lehetőséget az ember és környezete egysége, kölcsönhatása megértéséhez, s annak a társadalmi harcnak a megértéséhez, amelyben az emberi személyiség determinálódik.

A szociálpszichológia helyének megértése adja meg a lehetőségét a szociálpszichológia pontosabb körvonalazásának. A szociálpszichológia a jelenkori tudományok rendszere két széleskörű területének metszéspontján elhelyezkedő határproblémák tanul-

mányozását folytató tudományok egyike.

A „szociál (társadalmi) pszichológia” — szocialnaja (obscseszvtvnnaja) pszihologija — kifejezést nemcsak speciális, hanem szélesebb, általános metodológiai értelemben is lehet használni. Ez utóbbi értelemben az ember egész pszichikuma társadalmi, mert nagy mértékben a társadalmi-történelmi környezet által meghatározott (Leontyev).

Porsnyev a filozófiai általánosságú, a szélesebb értelemben vett társadalomléktan jogosságáért érvel. E tudomány azért lehet ilyen általános, mondja, mert vizsgálódási területe is ilyen általános és történelmi. A társadalom fejlődése, eseményei, történései mindig két szinten tükröződnek: az ideológiai és a spontán, ösztönös szinten. Ez a gondolat jellemzi Porsnyev egész munkáját. Az ideológiában a társadalom rendjét, szerkezetét rendre foglalt formában látjuk viszont még akkor is, ha az adott ideológia hamis. Az ideológia mellett azonban létezik a nem rendszerezett, sajátos struktúrával, specifikummal rendelkező pszichikai állapot is, amelyet Porsnyev ösztönnek, spontaneitásnak, hangulatnak nevez. Ha pedig ez így van, folytatja, akkor a társadalomléktannak elsősorban ezt az ösztönös szférát kell tanulmányoznia.

Nem problémamentes ez a gondolat, s ez összefügg azzal is, hogy a szerző nem fogalmazza meg egyértelműen a tudomány tárgyát, ill. hogy többféle megfogalmazást is találunk nála. Sőt ezek a megfogalmazások nem is annyira a tárgyra vonatkoznak, hanem inkább a tudományág feladatára, a szélesebb kutatási terület megjelölésére, így pl.: „a szociálpszichológiának a szubjektív, az emberi legszubjektívebb oldalát kell tanulmányoznia”. A legszubjektívebb pedig ezek szerint az ösztönös szint. Az ösztönösségnek és a pszichikumnak ez a nagyfokú egymáshoz közelítése, szinte differenciálatlan azonossága az oka a pszichikum és az ideológia talán túl hangsúlyos szétválasztásának. Noha nem ért teljesen egyet Plehanovval, aki szerint „az ideológiák közös gyökere az adott korszak pszichológiája”, és ellene veti, hogy a felvetett összefüggés „fordítva is igaz: az ideológia a legmélységesebben befolyásolja a társadalompszichológiát”, a „jelenségek két sora” — az ideológiai és a pszichikai — közötti kölcsönhatás hangsúlyozása mellett mégis nagyobb nyomatékot kap az a gondolat, hogy a társadalmi tudat mindkét oldala saját és sajátos struktúrával rendelkezik. S valóban, adott történelmi periódusban a párt ideológiája és a tömegekben spontán kialakult ösztönös magatartás között létezik ez az erős szembeállít-

hatóság. A pontosabb általánosítás érdekében azonban az ösztönös oldal történeti fejlődésével is szükséges foglalkozni. Az ösztönösség nem állandó, örök, egyenrangú, a parallelizmus nem végleges kiindulópont. Amikor Lenin az „öszönök”-et, „hangulatok”-at, az osztályok, rétegek pszichikai állapotát a gazdasági-politikai helyzetből vezeti le, azt a történelmi állapotot veszi tudomásul, amikor a tömegek, tudományos ideológia híján, ösztönösen, sokszor illuzórikusan élnek át pszichikailag az adott társadalmi helyzetet. Ez történelmileg átmeneti viszony az ösztönös és tudományos ideológia között. A tudományos ideológiával összhangba kerülő pszichikai állapot is pszichikai állapot, de ebben az esetben már a pszichikai, az ösztönös nem azonos a nem tudományossal, az illuzórikussal vagy irracionálissal, s ekkor már nem az ösztönös határozza meg az ideológiát, hanem a tudományos ideológia az „öszönös”-t, s mindkettőt az új társadalmi helyzet.

Bár a későbbi kifejtés során a szerző éppen azt hangsúlyozza, hogy Lenin az ösztönösséget a tudatos forradalmiság medrébe igyekezett terelni, mégsem fordít elég gondot annak az elméleti kifejtésére, hogy a pszichológia sajátos, „nem rendszerezett” struktúrája (a társadalompszichológia Porsnyev könyvében nemcsak a pszichológia tudományát, hanem a tudomány tárgyát, a lelkiállapotot is jelenti) ugyancsak nem örök, a pszichikumban is keletkezhet logikus rend, s akkor ez megfelelhet a tudományos ideológia rendszerezettségének és igazságtartalmának.

Jóllehet új, fiatal tudományágról van szó, máris különböző tendenciák léteznek benne. Porsnyev szerint ez a jelenség minden kutatási területen törvényszerű, s feltétlenül figyelembe kell venni. E tendenciákat ugyanakkor nem követelménynek, hanem a fejlődés eredményének kell felfogni. Az eddigi eszmecserék során vitatott probléma maradt pl., hogy az emberek között különböző környezetekben kialakuló pszichikai kölcsönhatások az individuuum pszichikus alkatának másodlagos, kiegészítő vonásai-e, vagy az ember pszichikai specifikuma éppen abban van, hogy benne a társadalomléktani jelenségek elsődlegesebbek, mélyebbek az individuális pszichikai jelenségeknél. Az a tény, írja a szerző, hogy a személyiség maga elsősorban szociális, nem az első felfogás mellett szól, viszont éppen ez erősíti azt a valószínűséget, hogy a társadalompszichológia a további fejlődés során még fundamentálisabb, általánosabb tudomány lesz.

Ezek után a szociálpszichológia néhány lényeges vonását emeli ki.

A társadalompszichológiának — tárgyának megfelelően — történelminek is kell lennie, a társadalompszichológiai kutatásokban a történetiség elvének dominálnia kell. A történetiség elve világnézeti, filozófiai jelentőségű és a megismerés módszertani törvénye is. Az elv fontosságának aláhúzása céljából XII. Piust is megidézi a szerző, aki a történelemtudományok X. Római Nemzetközi Kongresszusán kijelentette: „A „történetiség” terminusa filozófiai rendszert jelent, amely csak az evolúció törvényeit magukon viselő jelenségekre érvényes, amely tagadja az örök, változatlan értékeket és vallási igazságokat.” Az emberben viszont nincs semmi társadalmi, ami konstans. Ezért a *történelemtudomány* és a társadalompszichológia nem létezhetnek egymás nélkül. A társadalmi lét és az emberi tudat kölcsönhatását — a történelmi materializmus kiindulópontját — nem lehet a két tudomány együttműködése nélkül kutatni. A társadalmi lét és tudat kölcsönhatásának vizsgálata — mint kiindulópont — potenciális alapja e viszony új és új oldala, részlete kidolgozásának, s nemcsak a filozófiai oldalakat, az általános elvi összefüggéseket kell feltárni, hanem a konkrét történelmit is, pl. milyen *konkrét* utakon keresztül határozza meg a társadalmi lét a tudatot? A marxizmusnak az a követelménye önmagával mint tudománnyal szemben, hogy a történelmet minden szubjektívizmussal nélkül kell elemeznie, de ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy a szubjektívet el kell dobni, ellenkezőleg: meg kell magyarázni, s felette is fokozni kell az uralmat, a szabadságot.

Az emberi történelem emberi pszichikum nélkül annyi, mint a történelem élő ember nélkül. A társadalompszichológiának követnie és tanulmányoznia kell az ember történelmileg módosuló pszichikumát. Az utószóban a szerző hangsúlyozza, hogy csak a „reménytelenül gazdasági materialisták” képeket azt gondolni, hogy társadalompszichológiával kiegészíteni eddigi tudásunkat a történelem pszichologizációjához vezet. A munkásmozgalomról való tudományos munkában — emeli ki Porsnyev — szó van a munkások gazdasági helyzetéről, statisztikai adatokról, szervezetekről stb., de a munkások belső és külső világának bonyolult kölcsönhatása nem tárul fel. Találkozni ugyan történelmi munkákban is bizonyos pszichológiai elemzésekkel — folytatja —, de ez rendszerint egyes személyiségekkel kapcsolatos, s inkább pszichológiai portréfestés.

A könyv első fejezetének célja, hogy a társadalompszichológiát Lenin munkássá-

gában, a forradalmi mozgalom vezetésében mint a társadalom vezetése tudományát mutassa be.

Lenin — írja Porsnyev — nem volt hivatásos pszichológus, de felismerte a tömegekben végbemenő pszichés folyamatokat, ismeretük fontosságát, gyakorlati jelentőségét. A mensevikekkel és a legális marxistákkal szemben — akik a tömegek pillanatnyi lelkiállapotából a forradalom lehetetlenségéről alkotott saját nézeteiket akarták kiolvasni — Lenin, felfigyelve a forradalmi hangulat legkisebb szimptomáira is, arra törekedett, hogy a különböző ösztönös forradalmi megnyilvánulásokat egységes folyamba egyesítse. Az ösztönöség helyes elemzésének nagy a gyakorlati és elméleti jelentősége. Porsnyev e problémát elemezve mutatja be Lenin felfogását az ösztönösségről, s fejt ki azt a lenini gondolatot, hogy a forradalom ott kezdődik, amikor milliónyi kisember elviselhetetlennek érzi helyzetét: a szubjektív állapot objektív feltétele a forradalomnak. Lenin szóhasználatában nem véletlenek az ilyen kifejezések: „osztályöszton”, „társadalmi öszton”, „érezék”, „szenvedély”, „apátia”, „fáradtság”, „harag”, „izgalom”, „élmény”, „szenvedés”, „ábrándozás”, „gyűlölet” stb. Porsnyev hangsúlyozza Leninnek azt a gondolatát, hogy a proletariátusnak „ösztonös hajlama” van a szocializmushoz. (Ez az öszton a forradalmi tevékenység, az osztályhelyzet, a harcok során belsővé vált élettapasztalat.)

Lenin azonban egy pillanatra sem tekinti az ösztönösség különböző megnyilvánulásait adekvát tükrözésnek. „A szervezetlen utcai tömeg teljesen spontánul és bizonytalanul felépíti az első barrikádokat.” (Lenin: *A moszkvai felkelés tanulságai*. Összes Művei 13. köt. Bp. 1966. 361. o.) Az ösztönös hangulat fékezheti is a progresszív társadalmi cselekvést. Az ösztönösség, a nem tudatos hangulat és cselekvés *közvetlenül* és a *közvetlen* életszükségletekből s gyakran csupán a mindennapi felzárkózás tapasztalatából keletkezik.

A valóság *egyenes, közvetlen* visszatükröződése a társadalompszichológiában nem jelenti az igazság feltárását, hanem a felszínen megjelenő közvetlen tapasztalatban létező ismeretekkel való azonosulást, igenlést vagy tagadást. Az ideológiai szféra ilyen egyenes visszatükröződés esetén éppúgy hamis lesz, mint a közvetlen tapasztalat, ha ez hamis. És mert a közvetlen tapasztalat *általában* a felszínen marad, ezért nem lehet az ideológia számára *egyetlen* és *kritikátlan* kiindulópont — ez viszont azt is jelenti, hogy az ideológiát nem lehet a pszichikumából, illetve az ösztönösségből levezetni.

A társadalompszichológiának és az ideológiának a viszonya — írja a szerző — gyakran mint az ösztönösség és tudatosság problémája jelenik meg. Ez azonban nem egy és ugyanazon kérdés, ha kapcsolatuk igen szoros is.

Az ideológia és a társadalompszichikai állapot elemzése Lenin számára azt a felismerést jelenti, hogy a tudatos politikai és a nem tudatos, pontosabban a tudatosság alacsonyabb fokán álló pszichikai változások együtt hatnak a proletariátus osztályharcára, a forradalmi mozgalom sorsára. Az 1905-ös forradalmat elemezve arról ír, hogy a forradalom lehetőségét két párhuzamos tényező teremtette meg: „a szociáldemokrata eszmék munkája” valamint, „az életfeltételek mély változása és a munkásosztály egész pszichikumá”-nak átalakulása.

Az ideológia és a társadalom pszichikus állapota között bizonyos ellentmondás van, de egymástól függetlenül semmiképpen sem léteznek. A poláris fogalmak tulajdonképpen az emberek öntudatlan, vak viselkedése és a tudományos tudat ellentétében lépnek fel.

Lenin a *Kik azok a népbáratok?*-ban írja: „Soha sem volt úgy és most sincs úgy, hogy a társadalom tagjai azon társadalmi viszonyok összességét, amelyek közt élnek, határozott, egységes, bizonyos alapelveitől áthatott valaminek képzelnek el; ellenkezőleg, a tömeg nem tudatosan alkalmazkodik ezekhez a viszonyokhoz, s oly kevésbé van sejtelve arról, hogy ezek külön történelmi társadalmi viszonyok, hogy például a cseréviszonyokat, amelyek közt az emberek sok évszázadon át éltek, csak a legutóbbi időben magyarázták meg.” (Összes Művei, 1. köt. Bp. 1963. 125. o.)

Következésképp a társadalompszichológia által megragadott társadalmi lelkiállapot ösztönös cselekvés közelebb van az „öntudatlan alkalmazkodás” pólusához, de benne mégis jelen van ilyen vagy olyan mértékben a tudatos is. Ez az ellentmondás nem abszolút, hanem viszonylagos, sokféle átmeneti fokozattal. Porsnyev arra is rámutat, hogy Leninnél néha találkozni a két pólusnak szinte a tagolatlanságig közelítő felfogásával is.

A gyakorlati harc adta tapasztalatai megerősítik Leninnek azt az álláspontját, hogy az ösztönösséget is differenciáltan kell felfogni. Az ösztönösségbe a jelenségek két csoportját sorolja: az elnyomottság ösztönösségét és a lázadás ösztönösségét. Az elsőbe tartozik az elnyomott helyzet megszokottsága, alázat az igazságtalanság és a szegénység iránt. A másodikba tartozik a *bajok közvetlen forrásai* elleni tiltakozás, felháborodás, lázadás, minden elméleti megvilágítás nélkül.

Az első csoportba tartozó jelenségekkel szemben különösen tagadó Lenin álláspontja. A mozgalom hatalmas akadályának tekintti, olyan pszichikai jelenségnek, amely a legveszélyesebb örökség. Az ösztönösség második csoportjához tartozó jelenségekkel nagy figyelemmel foglalkozik, s nem doktrinér módon szemléli az ösztönösséget csupán a tudat alacsonyabb formájának, hanem azt is tudja, hogy a mozgalom pozitív ösztönössége, a szocializmus iránti fogékonyság a mozgalom mélységének is jele a tömegekben, s a tudatosság kezdeti fokának kell értelmezni. A forradalmi mozgalom előrehaladása számára az ösztönös, érzelmi és a tudatos tényezők összekapcsolása az igazi feltétel.

Olyan elmélet kidolgozására van tehát szükség, amely valóban közeledik az ösztönös kívánságok világához, de az utat is megmutatja az ösztönös aktivitás számára, és a tudatos elméleten keresztül átfogja a pozitív érzelmelek szféráját is. Csak az ilyen elmélet válik anyagi erővé a tömegekben, s Lenin nemcsak a proletártömegek ösztönös, rendszer elleni tiltakozását akarja tudományos ideológiával megfelelő irányba terelni, hanem a társadalom különböző más rétegeinek érzelmeit is. 1917-ben, a frontokon ösztönösen kialakuló „barátkozás”-ról írva hangsúlyozza, hogy a barátkozó katonáknak nincs világos politikai tudatuk. Ez a barátkozás az elnyomott ember ösztönéből születik. Ilyen ösztön nélkül a forradalom ügye reménytelen lenne, de az is szükséges, hogy ez az ösztön feltétlenül átmenjen a tudatosba, a rendszer ellen forduló tudatos barátkozásba.

A tudatosságba való *feltétlen* átmenet azért is fontos, mert a ösztönösség olyan, mint a szivacs, mohón beszívhatja akár a burzsoá, akár a tudományos szocializmus ideológiáját, s ráadásul a burzsoá ideológia a régibb, elterjedtebb, többoldalúan kimunkált, több eszközzel rendelkező. Ekképpen Lenin a tiltakozás ösztönös pszichológiájában egyrészt a szocialista tudat talaját látja, másrészt élesen támadja az ösztönösség dicsőítését, mert az ösztönösségnek nem önmagában van értéke, hanem a tudatosságba való átféjlődés lehetőségében, a forradalom feltételeként.

A forradalom feltételei vonatkozásában az ösztönösségnek a *gyakorlatból levezetett értéke* felveti a tömeg és a párt kapcsolatának társadalompszichológiai problémáit is. Helyesen kell értékelni a „társadalompszichológiai” talajt, amelyre a párt jelzszavai hullanak. Ez olyan feltétel, amely nélkül nem lehet vezetni a tömeget, amelynek a párt csupán csak kis része, s a pártnak nem csak a tömegek érdekeit kell figyelnie, hanem *érzelmeit, szenvedélyeit,*

fantáziáját is. Porsnyev kiemeli, hogy Lenin a forradalmi fellendülés éles helyeiben nem félt hangsúlyozni a párt lemaradását a tömegek forradalmi, „pszichológiájának” fejlődésétől. *Együtt maradni a tömegekkel és irányítani őket*, ez a követelménye a sikeres gyakorlatnak.

A pszichikai helyzet ismerete nemcsak a tömegek vonatkozásában, hanem a párton belül is fontos. A párt tagjaival szemben követelmény a pszichológiai érzékenység, kultúráltság kifejtése. Lenin írja, hogy a gazdasági erő az orosz proletárállam kezében teljesen elegendő arra, hogy biztosítsa a kommunizmusoz való átmenetet. Ez azonban még nem jelent elégséges kultúráltságot a kommunisták irányító rétegei számára. Tudni kell *számba venni és kiváltani* a szükséges és lehetséges pszichikai változást a feladatok megvalósítása érdekében, vagyis a társadalom pszichikai állapotát összhangba kell hozni a tudományos ideológiával.

A burzsoá rend elleni küzdelemben a munkás az adott kizsákmányoló társadalmat pszichikusan is megérti, s két, antagonisztikus táborra osztja fel: a „mi”-re és az „ők”-re. A „mi” és az „ők” tartalma azokból a harcokból alakult ki, amelyek az egyes üzemekben kezdődnek, s amelyeknek pszichikai hatása is átterjed a másik, a többi üzem dolgozóinak hangulatára, az egész osztályra, sőt a szövetséges osztályok hangulatára is, s ez nem egyszerű mennyiségi összegeződést jelent, hanem a tudatosság fokozódását, a tudatos osztályharcra való átalakulást, a gazdasági, közvetlen érdekek színvonaláról a történelmi, politikai feladatok tudatos vállalásának színvonalára lépést. Ilyen folyamatban ébredtek fel Oroszországban a parasztlak is letargikus álmukból.

A szerző elemzi az 1905–7-es és az 1917–22-es időcentrumokban kialakult, társadalompszichológiával kifejezhető jelenségeket. Ezekben az idősomópontokban erősen érzékelhető a tömegek tevékenységének pszichikai oldala. Lenin megfigyelése szerint az életben bekövetkező éles fordulatok, válságok, forradalmak a pszichikumiban is radikális változásokat idéznek elő, s e rövid periódusok tartalmasabbak, mint egész korszakok, mint az „álmos évek” évtizedei. A tömeg mindenekelőtt a gyakorlatban tanul, megtéve a próbáléseket, tapogatva az utat, kijavítva önmagát és az ideológiát. 1917-ben, az 1905-ös forradalomra emlékezve, Lenin hangsúlyozza, hogy „forradalmi korszakban . . . a proletariátus képes megszázszorozni harci energiáit . . .” (Össz. műv. 30. köt. 312. o. oroszul.)

A felfokozott pszichikai tevékenység

fokozott figyelmet igényel a forradalom vezetése számára.

A forradalmi gyakorlatban való részvétellel tudja végérvényesen megtörni pl. a cárba vetett gyerekes hitet. Ez be is következett. A forradalmi fordulat a pszichikus szférák átalakulását is jelentette mintegy mutatva, hogy az ember belső világa belsővé áttett külső, hogy a külső világ átalakítása közben alakul a belső, s a belső világ átalakulása is feltétele a külső forradalmi átalakításának.

A belső világ 1905-től 1917-ig való forradalmasodó átalakulását nem tudta megsemmisíteni az 1905-ös forradalom után következő periódus sem, amikor a kispolgárság gyáván alkalmazkodott az új urakhoz. 1913-ban már ismét arról beszél Lenin, hogy a forradalmi energiák sokkal nagyobb tömege halmozódott fel, mint 1905-ben, s egyidejűleg arra is rámutatott, hogy a proletariátus egy részét a burzsoá sovinizmus árasztotta el.

1917-ben Lenin különös figyelmet fordít az ingadozás pszichológiájára, a kapitalisták és a forradalom között ingadozó pszichés állapotára. Ezen ingadozás befolyásolásában látja — többek között — a forradalmi krízis lehetőségét. A „forradalmi krízis” vagy „forradalmi szituáció” pszichológiája a lenini vizsgálódás egyik legfontosabb hagyatéka. A két forradalom között jött létre a forradalom vezetésének tudománya, s benne igen fontos részként a forradalmi szituáció lényegének kifejtése. 1915-ben a *Május elseje és a háború* jegyzeteiben lakonikus rövidséggel így fogalmazza meg Lenin a forradalmi helyzet lényegét: „az alul lévők nem akarnak, a felül lévők nem tudnak, a bajok kiéleződése, rendkívüli aktivitás”. (Össz. műv. 26. köt. 379. o. oroszul.) A forradalmi helyzet tehát csupa szubjektivitás, csupa akarat, csupa szenvedély, mert az objektív helyzet szubjektív kiéleződése és kiélezettség, amelyben a pszichés feszültségnek jelentős szerepe van, „a tömegek készsége a cselekvésre” jelentheti a felkelés kezdetét. „A forradalom nem megrendelődik, hanem megnyilvánul” (Össz. műv. 35. köt. 117. o. oroszul), s a csupa szubjektivitás — amely a társadalmi, nemzeti válság következménye — objektív feltétele a forradalomnak.

A tömeghangulat gondos figyelembevételével azonban nem jelentette a tömeghangulathoz való „igazodás” igazolását. Az októberi fordulat előtti napokban írja Lenin: „A tömeghangulathoz igazodni lehetetlen, mert az változékony, nem lehet kiszámítani, s mi a forradalom objektív elemzése által vagyunk kötelesek vezetetni magunkat. A tömegek a bolsevikoknak adták bizal-

mukat, s tőlük nem szavakat, hanem tetteket követelnek.” (Össz. műv. 34. köt. 394. o. oroszul.)

Az Októberi Forradalom győzelme után Lenin érdeklődése új irányba mutat. A forradalomig nem lehetett feladat a tömegek sokoldalú nevelése, ennek hiányoztak a feltételei. Az új helyzetben ez igen fontossá vált. Bár a tömegek döntötték meg a régi rendet, mégis ők maguk is részei voltak annak, s ezért nem mentesek bizonyos burzsoa vonásoktól, gondolkodásmódtól, pl. a nacionalizmustól.

Porsnyev szerint ez olyan fordulat, amelyet úgy kell jellemezni, hogy fordulat a lelkesedéstől a szervezett forradalmi feladatokhoz, az alkotó, teremtő lelkesedéshez. Ezzel új fejezete kezdődik a lenini szociálpszichológiai vizsgálódásoknak. „Ettől kezdve a legfontosabb a kivívott hatalom megvédése” — s ez lesz a további pszichológiai vizsgálódások kiindulópontja.

A tömegekben lezajlott belső pszichés átalakulást jellemezve Lenin 1920-ban azt írja, hogy az elmúlt három év alatt a munkások, parasztek, vöröskatonák erősebben szenvedtek, mint a kapitalista rabság első éveiben. Éheztek, fáztak, kínlódtak, csak hogy megtartsák a hatalmat. (Össz. műv. 42. köt. 5. o. oroszul.) Lenin előre látta a tömegek e magatartását. Ezzel a „mi” és „ők” tartalma újabb fázisba fejlődött. A „mi”, maga a forradalmi nép, amelynek szellemi, lelki erői a „mi”-ben hatalmasra nőttek, új hatalmas érzelmek váltódtak ki, s ez jelentette az *aktivizálódó ellenforradalmi erővel szemben az igazi védelmet*.

A forradalom ügyét védelmező harcból születik meg az új ember pszichikuma. Az első helyre a „bátorság és állhatatosság csodájá”-t teszi Lenin. Azt viszont, ami ezután következik, még lényegesebb, nehezebb, gyökeresebb, döntőbb fordulatnak tekinti mint a burzsoázia megdöntését, mert ez a fordulat a *saját maradáság*, a saját zabolátlanság, a kispolgári egoizmus feletti győzelem kezdete — írja 1919-ben. *A nagy kezdeményezésben*.

Lenin a munka pszichológiájában a szükségszerűen eljövendő fordulat lényegét elemzi. A kapitalizmusban törvényszerűen kialakult viszony a munkához fokozatosan alakul át a valóságos tapasztalatok hatására. Ez a változás a pszichológiában (pszichikumban, erkölcsben) alakul, de csak a kezdetet jelenti.

A fokozatok a pszichikum változásában: a harc, a hatalom megtartása, a munkához való új viszony, a munkások és parasztek új viszonya. A feladat sommás összefoglalója: az új körülmények között felemelni a tömeget a történelem alkotásához.

Lenin az új körülmények között is hangsúlyozza, hogy a tömegnek nemcsak értenie, hanem éreznie is kell a feladatok helyességét és fontosságát; hogy a nehéz periódus túlhaladásának a feltétele a népgazdasági terv teljesítése, s hogy saját anyagi helyzetük javulása is erre épül. Lenin mint fontos tapasztalatot fogalmazza meg, hogy kezdetben a lelkesedésre építették a termelés megindítását, de aztán megértették, hogy a személyes érdekelttség növeli a termelést. A munkaversenyt éppen az anyagi érdekelttséggel összekötött új *pszichés* tényezőnek is tekinti, amely egyidejűleg új erkölcsre, öntevékenységre, kezdeményezésre nevel, és a termelékenységet növeli.

A munkások és parasztek egyesítése *pszichológiai feladat* is. Ez hosszú időt igényel a szocializmus felépítésének folyamatában, s szükséges hozzá a két osztály helyzetének alapos elemzése. Figyelembe kell venni azt is, hogy a munkások az egész világon nagyobb vagy kisebb mértékben egyesültek. A parasztságnak nincs ilyen *szervezett* világléte, s különösen nemzetközi tudata nincs.

A pszichológiai vizsgálódásnak ki kell terjednie a társadalmi osztályain belüli csoportokra, új rétegekre, s szükség van az uralkodó osztály pszichikumának vizsgálatára is. Mindehhez a sajátos történelmi helyzetet pontosan figyelembe kell venni, s tudni kell azt is, hogy az osztálykultúrák osztálypszichológiát (pszichikumot) is jelentenek.

Porsnyev könyvét jelentős figyelmeztetésnek kell tekintenünk: a következő években a szociálpszichológiát fejlesztenünk kell, s erre nem Porsnyev könyve figyelmeztet elsősorban, hanem az előttünk álló feladatok. A mi társadalmunkban s a nemzetközi helyzetben megvalósítandó cselekvésnek, magatartásnak is egyik fontos feltétele, hogy a célok ne csak ismertek, értelmileg akartak, hanem kívántak, igényeltek is legyenek, s hogy az ösztönösség, a hamis ideológia (nacionalizmus, hamis nemzeti érzések stb.) ne tudják csökkenteni az előrehaladás objektív lehetséges mértékét.

A könyv érdeme mellett még arról a hibáról is szólni kell, hogy több fogalom kifejtetlenül maradt, s Porsnyev kísérletet sem tesz arra, hogy a Lenin által is használt kifejezéseket — „ösztön”, „hangulat” stb. — konkrét tartalmú, kritériumokkal rendelkező szociálpszichológiai *fogalmakká* alakítsa, hogy megkísérelje az egyes kritériumok kifejtését, e fogalmak egymáshoz való kapcsolását, használhatóságuk bizonyítását a mai helyzetben.

Kéri Elemér

S. W. Bloom: Az orvos és beteg. Szociológiai interpretáció¹

A XX. század nemcsak a természet-, hanem a társadalomtudományok rohamos fejlődésének is korszaka. Eredmény eredményre halmozódik, és egyre nagyobb méreteket ölt a specializálódás. Ugyanakkor számos érintkezési pont is létrejön a tudományok között, határterületi tudományok alakulnak ki — ezek sorába tartozik az *orvosi szociológia* is.

Az orvosi szociológia kialakulása két fejlődési tendencia találkozásának eredménye. Egyrészt, a társadalomtudományok oldalán, az emberi magatartás társadalmi összefüggéseinek kutatása során kialakultak az ún. viselkedéstudományok (behavior-sciences): a szociológia, szociálpszichológia és antropológia. Másrészt, a medicinán belül, kezd újjáéledni a mikrobiológiai szemléletmód általános uralma következtében hosszú időn át mellékvágányra siklatott szociál-medicinai gondolkodás. Az orvosoknak be kellett látniuk, hogy az összes emberi betegségek specifikus okainak és specifikus kezelésének felderítéséhez kapcsolódó optimizmusuk korai volt. Ezzel a felismeréssel párhuzamosan egyre több olyan társadalmi faktort fedeztek fel, amelyek jelentős, sőt néha döntő szerepet játszanak számos szomatikus és mentális rendellenesség előidézésében, és befolyásolják mind a prevenciót, mind a terápiát. Nem véletlen tehát, hogy az orvosok a „viselkedés-tudományok” fogalmi és módszertani állományában pontosan azt fedezték fel, amire szükségük volt, és hogy a társadalomtudósok a medicina területén újabb sajátos jellegű kutatási témákhoz jutottak.

Az orvosi szociológia egyre bővülő irodalmában S. W. Bloom munkája több okból is jelentős helyet foglal el. Mindenekelőtt témaválasztása és témakezelésének újszerűsége miatt.

A téma nem új. Az orvos-beteg viszony kérdése szinte a medicina keletkezése óta az orvosi gyakorlat egyik centrális problémája. Terápiás jelentőségét évezredek óta ismerik. Felfigyeltek arra a jellegzetesére is, hogy sürített módon jelentkeznek benne mindazok a szociális ellentmondások, amelyek az adott társadalomra jellemzők. Ennek ellenére nem történt meg az orvos-beteg kapcsolat átfogó tudományos elemzése. Az alkalmoszerű vizsgálati törekvések vagy a gyógyító „művészetről” elmélkedtek individuál-pszichológiai alapon, vagy csak a kapcsolást gazdasági

vonatkozásait véve figyelembe elvont moralizálásba csaptak át. Bloom könyve meghaladja ezeket a próbálkozásokat, mind a felhasznált tudományos apparátus, mind az elemzés mélysége és átfogó volta tekintetében. A modern polgári szociológia, szociálpszichológia és antropológia kulcsfogalmainak segítségével konkrét eseteken mutatja be a betegségekben szerepet játszó szociális és emocionális faktorokat úgy, hogy egyben elősegíti a felhasznált fogalmi, elméleti és módszertani állomány megértését is. Sorra bevonja elemzésébe azokat a társadalmi és egészségügyi jelenségeket, amelyek lényeges kapcsolatban vannak az orvos-beteg viszony alakulásával, Tárgyalja a kórházak szociális struktúráját és funkcióját; a betegségekkel és egészséggel kapcsolatos, szubkulturálisan különböző értékeket és attitűdöket; az orvosi hivatási csoport társadalmi jegyeit és funkcióit stb.

Az alábbiakban vázoljuk a szerzőnek az orvos-beteg viszonyról kialakított koncepcióját, néhány megjegyzéssel.

Bloom *extenzív* és *intenzív* vonatkozásaiban vizsgálja meg az orvos-beteg kapcsolatot. A kapcsolat, extenzív összefüggéseit tekintve, társadalmilag, kulturálisan feltételezett, intenzíve szociális szerepszisztémaként fogható fel. Az elhatárolás természetesen csak viszonylagos, a központi probléma az orvos és a beteg magatartásának és a köztük lezajló interakciónak elemzése marad.

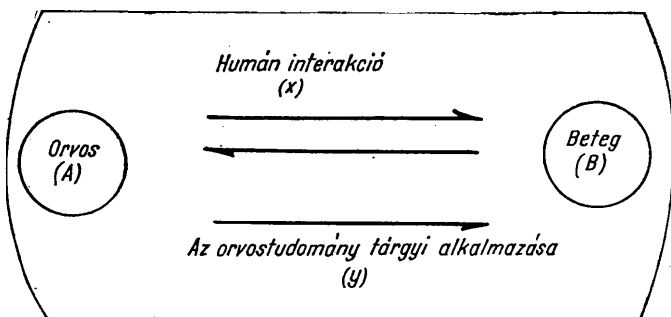
A legelterjedtebb felfogás az orvos-beteg kapcsolatot lényegében két személyre korlátozza. Determinánsként csak a kapcsolatban résztvevők személyiségét — amitől a kapcsolat jellege függ —, és az orvos szakértelmét veszik számításba. (Ha modelláljuk ezt a szemléletet, akkor a túldolai képet kapjuk.)

Könnyen belátható, hogy az orvos-beteg kapcsolatot nem lehet leszűkíteni ezekre az elemekre. Számos gyakorlati tény és tapasztalat szól e korlátozás ellen. Fontoljuk meg a következő esetet: Az orvos éppen megkapja a laboratóriumi leletet, amely igazolja egy daganat rosszindulatúságát. A beteg már a rendelőjében van, és várja a választ. Az orvosnak döntenie kell, hogy mit mondjon. Egyszerűen megmondhatja: Önnek rákja van. A beteget illetően ez az egyszerű információ nagyon komplex válaszreakciókat vált ki. Ugyanígy az orvostól származó

¹ The Doctor and his Patient, A Sociological Interpretation Russel Sage Foundation, 1963. 270 o.

stimuláló információ is komplex eredetű. De sem az előbbi, sem az utóbbi nem érthető meg teljesen a fenti felfogás alapján. Ti. az orvos eme „őszintesége” nem feltétlenül következik abból, hogy általában őszinte ember, ilyen a karaktere. Ez a közlés abból is eredhet, hogy az orvos számára a diagnózis a legfontosabb, és ezzel kapcsolatban a betegséget „dolognak” tekinti. Más szóval, a beteg az orvos számára inkább a betegséget jelenti, mint a beteg embert a maga egészében. Végül is mitől függ az

magyarázza meg kielégítő módon a modern medicina azon negatív vonását, hogy az orvos *miért* lát betegséget *beteg ember* helyett. Igaz ugyan az, hogy az orvosnak objektív látásmódra van *szüksége* a tudományos megismeréshez (diagnózishoz) és a hatásos kezeléshez. Parsons szavaival élve: be kell tartania az orvosi szerepnek az affektív neutralitásra vonatkozó követelményét. Más szóval: az orvosnak szükségképpen el *kell* tekinteni bizonyos mértékig betege emberi mivoltától, le kell küzdenie

1. ábra

orvos látásmódja? Az egyéni karakterstruktúra befolyásolja az orvosi látásmódot — felelhetnek. De bizonyított tény, hogy a predisponáló individuális karakterbeli különbségeknek a cselekedetre való befolyásának mértéke függ attól a mezőtől vagy szituációtól, amelyben a cselekvés lezajlik (Asch kísérletei). Az orvos esetében ennek a mezőnek közvetlenül ható tényezői a professzionális viselkedési értékek és normák, amelyeket az orvossá válás folyamán sajátít el. Másrészt: gyakorlati tevékenysége megkezdésekor ezeket a normákat és értékeket folyamatosan képviselik azok a hivatási csoportok, amelyekhez csatlakozik, illetve azok a kollegák, akiket magatartási modellül kiválaszt magának. Ebben az összefüggésben már világos, hogy elsősorban *nem* a karakterbeli tulajdonságoktól függ az orvos látás- és érintkezési módja.

Bloomnak abban kétségtelenül igaza van, hogy az orvosi magatartás problématikáját nem lehet egyértelműen individuális személyiségjegyekre visszavezetni. Kétségtelen az is, hogy az orvosi magatartás struktúrázásában szerepet játszanak a sajátos hivatásbeli értékek és normák. *De nyitott kérdés marad a szakmai értékek és normák eredete, tartalmi ellentmondásosságuk.* Véleményünk szerint nem

saját emócióit, „körülhatárolt tárgynak” kell látnia a betegséget ahhoz, hogy egzakt ismereteket szerezhesen és hatásosan tudjon cselekedni. De ezen ismeretelméleti követelmény szerintünk nem involválja a viszony praktikus tapasztalható dehumanizálódását. E torz jelenség kialakulásának két egymással kapcsolódó oka van. Az első: a medicinán belüli munkamegosztás gyors fokozódása, aminek következtében az orvosok nagy része csak az emberi test egy-egy „darabja” vonatkozásában szakképzett. A betegnek így van szíve, tüdője, veséje, idegrendszere stb., „csak” emberi integritása nincs. Illetve „van”, ha megvásárolja. Ez a másik ok.

Visszatérve az orvos-beteg kapcsolat bloomi modelljéhez, az orvos vonatkozásában tovább bővíthetjük ezt. A kapcsolatnak tehát már 3 eleme van:

A) Az orvos individuális predispozíciói.

A') A hivatásbeli viselkedés standardjei, amelyek az orvosban interiorizálódnak és amelyeket hivatási csoportja reprezentál.

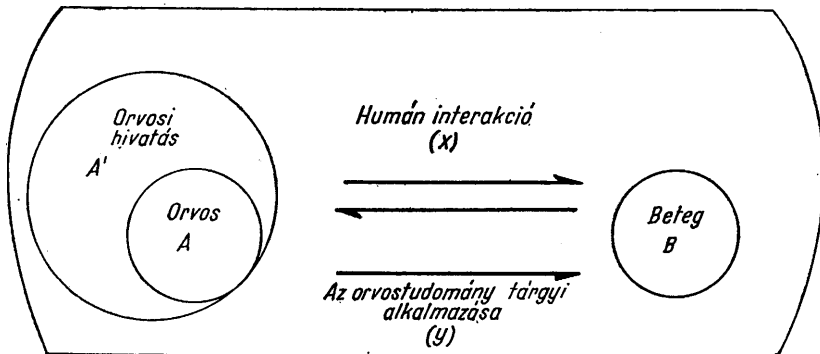
B) A beteg nyújtotta specifikus ingerkomplexum, amelyet az orvos mint „orvosi problémát” fog fel. (L. a túldoldali ábrát.)

Az orvosnak a beteggel kapcsolatos magatartását tehát nem lehet leegyszerűsíteni arra, hogy az orvos mindig maximális

ésszerűséggel tevékenykedő szakember. Egy dolog a követelmény, és más a valóság. A személyi kvalitások nem szükségképpen vágnak egybe a kapcsolat racionális követelményeivel. És ugyanez áll a szakmai viselkedés normáira, értékeire is.

A betegről elvárható azon ésszerű magatartás, hogy *akarjon* meggyógyulni, szakképzett emberhez forduljon, és kooperáljon a kezelésben. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy ez nem történik mindig így. Különösen akkor nem, ha a betegség

az orvos-beteg kapcsolatot befolyásoló szerepét húzza alá. Eltekintve itt attól, hogy a polgári szociológusok többségéhez hasonlóan Bloom is ignorálja a tulajdonviszonyok csoportképző szerepét (a társadalmi osztályt lényegében a foglalkozási csoporttal azonosítja), értékes elemzést ad arról, hogy a társadalmi stratifikáció hogyan befolyásolja általában a betegség és egészség problematikáját, különösen a betegségről alkotott felfogást és a betegségre való reakciókat. Nyilvánvaló — írja

2. ábra

súlyos és bizonytalan kimenetelű. Ez esetben nem valószínű, hogy a beteg valóban racionálisan fog viselkedni. Magatartását ezen túlmenően modifikálják egyéni vonásai és azon szociális csoportok karakterisztikumai, amelyeknek tagja.

A kérdés most az, hogy a sokféle szociális csoport közül, amelyhez egy ember tartozhat, melyik befolyásolja alapvetően a betegként való viselkedést, a betegségre való reagálási módot. Bloom válasza: *a család*. A család az elsődleges szocializáló tényező abban a folyamatban, amelynek során az ember elsajátítja a betegként való viselkedés normáit. De sem a család, sem az orvosi hivatási csoport nem független szerkezetében és funkciójában, normáiban és értékeiben attól a társadalomtól és kultúrától, amelyben egzisztál, amelynek szerves alkotórésze.

Az egyén számára azonban a modern társadalom túl komplex, nem lehet kapcsolatban a társadalom kultúrájának egészével. Ami közvetlenül adott számára, amihez igazodik, az saját szubkultúrája. Vagyis az emberek olyan aggregációja, amelyben az adott kultúra *néhány* eleme közös. Ezek a csoportok regionális, faji, foglalkozási (osztály-) alapon szerveződnek. Bloom itt különösen az osztályrétegződésnek

—, hogy a betegség nem szűkíthető le a következő egyszerű egyenletre: tünetek → diagnózis és kezelés. A beteggé válásnak változó a küszöbe: befolyásolja a félelem, a költség, az életkor, a családban játszott szerep. Továbbá az, hogy a beteg szubkultúrája hogyan értékeli — az orvoshoz fordulás szempontjából — a betegségre utaló tüneteket. Empirikusan bizonyított, hogy az alacsonyabb szociál-ökonomiai osztályból kikerült betegek — nagy számuk ellenére — utolsóként fordulnak orvoshoz és kerülnek kórházba. Az orvos és beteg közötti szociális pozícióbeli és kulturális különbség is egy sereg kommunikációs problémát vet fel, különösen a terápiás kapcsolat vonatkozásában.

Bloom ismét csak a diagnózisig jut el: vannak szociális, kulturális különbségek, és károsan befolyásolják az orvos-beteg kapcsolat terápiás hatékonyságát. Arról nincs szó, hogyan függnek ezek össze a kapitalista termelési viszonyokkal, különösen a tulajdonviszonyokkal és a kapitalista társadalom valóságos osztálytagozódásával. Pedig a valóságos osztályviszonyok feltárása mind elméletileg, mind módszertanilag több vonatkozásban is döntő jelentőségű az orvos-beteg viszony, a társadalmi kapcsolatok egyik sajátos for-

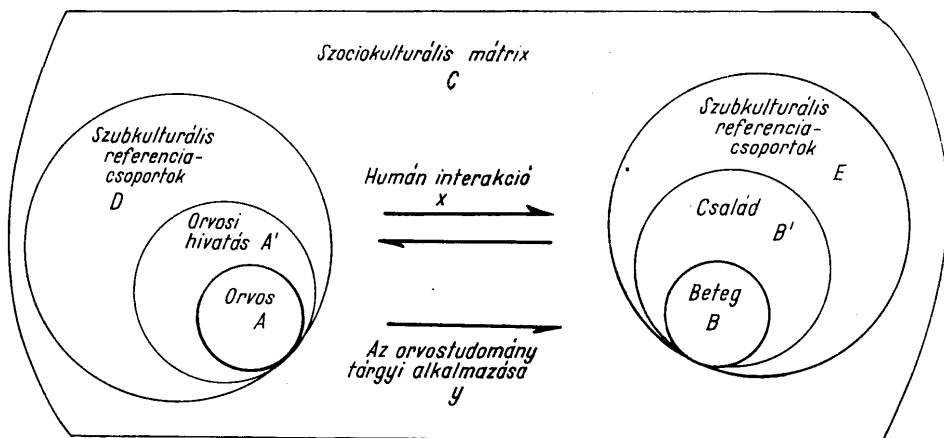
mája megértésében. A társadalom osztály-
struktúrájának mint elméleti alapnak
akceptálása azonban már involválná a
következőket:

a) az orvos-beteg viszonynak nevezett
sajátos szociális egység megértésének kulcsa
nem önmagában van, hanem abban a
tényleges társadalmi struktúrában, amely-
nek alkotórésze,

b) ha az orvos-beteg viszony ellent-
mondásokkal terhelt, akkor ezek igazi
gyökere nem a kulturálisan különböző

mert a gyerekekről gondoskodni kellett, és
nem volt pénzem orvosra — hogyan lehet-
nék beteg? ... Néhány ember bármikor és
bármivel ágyban maradhat, de közülünk
legtöbben nem lehetünk betegek — még
akkor sem, ha valóban azok vagyunk.”
De térjünk vissza ismét a Bloom szerinti
orvos-beteg viszonyhoz. A kapcsolat már
tárgyalt extenzív összefüggéseit az alábbi
sémán mutatja be.

A kapcsolat külső determinánsai elem-
zése után a szerző a *belső dinamika* analí-

3, ábra

normákban, értékekben és a velük kondi-
cionált attitűdökben keresendő, hanem
azon alapvető osztályviszonyokban és az
általuk konzervált regionális, etnikai, fog-
lalkozási és más csoport-tradíciókban,
amelyeknek ezek a normák, értékek és
attitűdök csak reflexiói,

c) az orvos-beteg viszony mint törté-
nelmileg konkrét kapcsolat vizsgálatának
szükségképpen ki kell terjednie egyrészt
azoknak a társadalmilag-történetileg kon-
krét viszonyoknak az elemzésére, amelyekbe
be van ágyazva, másrészt a kapcsolat-
nak az alapvető társadalmi-gazdasági áta-
lakulásokkal összefüggésben vett történe-
tére is.

Ezen az alapon történő vizsgálathoz
már a marxizmus szükséges. Ettől azonban
Bloom távol áll. Így kerül akaratlanul
abba a paradox helyzetbe, hogy egy általa
is idézett interjúnak az alánya, egy munkás-
asszony, tipikusabban jellemzi az ameri-
kai munkásbeteg helyzetét mint maga a
szerző: „Bárcsak tudnám, mire céloz a
betegég levéssel. Sokszor annyira rosszul
éreztem magam, hogy az hittem, összeesek
és meghalok, de tartanom kellett magam,

zisést végzi el. Alapgondolata: amikor az
orvos és a beteg kapcsolatba kerül, akkor
ez kics csoportként fogható fel, és mint
ilyen leírható a csoportdinamika kategó-
riái segítségével.

A kifejtés során a szerző — Spiegel
elemzése alapján — két kérdést válaszol
meg: 1. *Az orvos hogyan értheti meg betegét*
a köztük lefolyó interakciónak mint szociális
szerepszisztémának az elemzése segítségével?
2. *Mivel járul hozzá a szerepanalízis a beteg*
terápiájához?

Kiindulópontja Spiegel következő tétele:
„Ha két ember kapcsolatba lép egymással,
akkor köztük olyan tranzakciós szisztéma
alakul ki, amely kölcsönös szabályozó folya-
matokkal jellemezhető. Ezt közönségesen
adaptációnak vagy alkalmazkodásnak neve-
zzük.”

A tranzakció terminusa segítségével
leírhatók mindazok a reciprok és reverbe-
ráló folyamatok, amelyek bármely cselek-
vési vagy viselkedési szisztémában végbe-
mennek. Az ilyen szisztémában — külön-
ösen ha egyensúlyban van — kétirányú,
fázikus és ciklikus cserék (exchanges)
zajlanak le, amelyek jórészt önszabályozók

és önkorrigálók, és működésben tartják a rendszert.

Az emberek közötti tranzakciós folyamatokat a kommunikációnak nevezett információcsere közvetíti. Következésképpen, ha szisztematikusan le akarjuk írni az orvos-beteg kapcsolat belső dinamikáját, akkor azt a kommunikációs folyamatot kell tanulmányoznunk, amely végbemegy ebben a kapcsolatban. Ezen az alapon le tudjuk írni azokat a mechanizmusokat is, amelyek megzavarják a szisztéma egyensúlyát, és azokat is, amelyek helyreállítják.

Az orvos-beteg kapcsolat intenzív összefüggései feltárásában a szerző a szerepkategoriát mint *elemző* kategóriát használja. Megkülönbözteti egymástól az *instrumentális* és az *expressziós* jellegű szerepkategoriákat. Az instrumentális szerepek a megoldandó problémára irányulnak, és az emóciók kis helyet foglalnak el bennük. Az expresszionális szerepek az érzést vagy emóciót fejezik ki, és nem kapcsolódnak valaminek a megtételéhez. A szerep lehet még *implicit* vagy *explicit*; tudatosan vagy tudattalanul *felvett, tulajdonított, elfogadott* vagy *elutasított*.

A szisztéma fő regulatív mechanizmusa a szerepek komplementaritása. A szerepek kölcsönös akciók, verbális kommunikációk és szimbolikus gesztusok eszközeivel koordináltak. A kérdés feleletet vált ki, ami fenntartja a szisztéma egyensúlyi állapotát. Ha valaki tartózkodik a választól vagy nem az elvárt módon válaszol: feszültség keletkezik a rendszerben.

Az orvos-beteg kapcsolat azon sajátos típusában, ahol a kapcsolat célja a pszichoterápia, az orvos szándékosan megbonthatja a kapcsolat egyensúlyát, hogy megismerje a beteg viselkedésének implicit tartalmát. Ha tudatosan cselekszik, akkor jobban tudja kontrollálni a kapcsolatot és értékesebben használhatja a kapcsolat pszichoszociális elemeit. Ha a komplementer szerepet tudatos és szándékos cél nélkül utasítja vissza, akkor mind a betegben, mind saját magában negatív emóciókat vált ki. Szomatikus betegség esetében ez akkor fordul elő, amikor az orvos nem fordít kellő figyelmet a beteg panaszaira, illetve a beteg nem tartja be az orvos utasításait. Az utóbbit példázza a következő eset: A beteg, Mrs. Tomasetti délolvas származású asszony, aki 40 éve él már Amerikában és évek óta cukorbetegségben szenved. A klinikán már jól ismerték. Semmiféle rejtélyes probléma nem adódott elő fizikai állapotát vagy betegsége kezelési módját illetően. Jól bírta az inzultint, és rendszeresen beadta magának. Az inzulinkezelés mellett azonban pontos diétát is kell tartani. A beteg az utóbbi követel-

ményt szegte meg, s több alkalommal súlyos állapotban került a klinikára. Kérdésre elmondja, hogy legutóbbi rosszulléte előtt bőségesen bevacsorázott. A beteg magyarázata: „Emlékszem, Ön figyelmeztetett arra, hogy ne egyem ezeket az ételeket. De hát vendégeim voltak, régi barátok, és úgy gondoltam, csak most az egyszr”.

Mrs. Tomasetti kapcsolata orvosával kezdetben szívélyes volt. Az orvos őszintén és érthetően elmagyarázta a betegség természetét, és úgy tűnt, hogy a beteg ezt megértette és akceptálta. Amikor ez elégtelennek bizonyult, a beteg értelmére appellált. Majd a betegség életveszélyes következményeit hangsúlyozta. Végül fenyegetésekkel próbálkozott, a beteg „józan eszére” hivatkozva. De minden érvelése hiábavalónak bizonyult: Mrs. Tomasettit végül is „nem kooperáló” betegnek minősítették.

Ha a fentiekben ismertetett teóriát erre az esetre alkalmazzuk, a következő képet látjuk: Az orvos elsősorban az interakció instrumentális folyamataira koncentrált. Lelkiismeretesen használta fel szaktudását. A betegtől is elvárta, hogy így viszonyuljon kapcsolatuk fő céljához. És ebben tévedett. Nem minden beteg akceptálja ezt a megközelítési módot. Közéjük tartozik Mrs. Tomasetti is. Ahogy a későbbi vizsgálatok igazolták, Mrs. Tomasettit kulturális környezete nem abban az irányban kondicionálta, hogy betegségével — az orvoséhoz hasonló — racionális módon tudjon foglalkozni. Végül is emóciói döntöttek. Nem hitt a tudományban, mint orvosa. Nem úgy nevelték, hogy meg tudja hozni azokat a speciális áldozatokat, amelyeket orvosa megkövetelt. Továbbá: az áldozatokért járó „jutalom” — az egészség — neki mást jelentett, mint orvosának. Következésképpen: implicit módon visszautasította azt a szerepet, amelyet az orvos neki tulajdonított. Mindezek után az orvos reakciója: Mrs. Tomasetti kétszínű, hazug beteg.

Ez az eset is mutatja, hogy milyen következményekkel jár az orvos és beteg közötti kommunikációs zavar. A kapcsolat egyoldalú, rutinszerű kezelése, a beteg kulturálisan feltételezett magatartásának ignorálása komoly mértékben veszélyeztetheti a terápia sikerét. A kezdeti összhang megbomlik, az együttműködés hiányos lesz. Senki által nem akart konfliktusok követik egymást és végül mindkét fél elmarasztaló értékítéletet alkot a másikkól. A kapcsolat teljesen szétesik, anélkül hogy célját elérte volna. Egyik oldalon kialakul a „durva” orvos, a másikon a „kellemetlen” beteg.

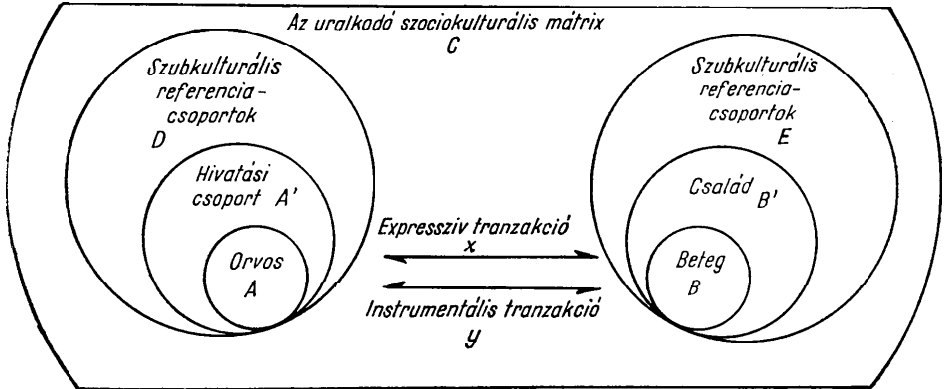
Végül Bloom bemutatja az orvos-beteg viszony teljes modelljét.

A séma összegezi az elemzés eredményeit. Bemutatja az orvost és a beteget, amint megfelelő szerepeik (A és B) szerint cselekszenek a tranzakciós szisztémán belül ($x + y$). A kapcsolat belső mezője így négy elemből áll (A + B és $x + y$).

A szerepek interpretációja meghatá-

egymástól eltérő irányba orientálhatják az orvos és beteg viselkedését, aminek kedvezőtlen hatására a szerző több alkalommal is rámutat.

Összegezőképpen megállapíthatjuk, hogy a szerepteória fentiekben vázolt dinamikus alkalmazása az orvos-beteg viszony dinamikájának elemzésére kétségtelenül a kapcsolat tudományos vizsgálá-

4. ábra

rott társadalmi erők függvénye. Az orvosi viselkedés elsődleges mértékadója *hivatási csoportja* (A'), a betegé a *család* (B'). Mind az orvosi hivatás, mind a család magán viseli az uralkodó kultúra (C) jegyeit. Az utóbbi három (A' + B' + C) alkotja az orvos-beteg csoport (A + B) külső környezetét.

Különös jelentősége van a kultúrán belüli szubkulturális referencia csoportoknak, amelyekkel a szerző a társadalmi osztály, faj, terület, etnikum sajátos kultúráképző és egyben viselkedést orientáló szerepére utal. E csoportok értékes normarendjei nem okvetlenül egyeznek meg a társadalomban általában uralkodó normákkal és értékekkel, illetve egymástól is különböznek. Következésképpen

tának egyik lehetséges módja. A kritizálható vagy legalábbis megkérdőjelezhető részek összefüggnek a szerepkategória ismert hiányosságával, illetve a szerző azon törekvésével, hogy az explicit és implicit szerep megkülönböztetésével hidat verjen a szociológia és a pszichoanalízis között.

Hibái ellenére S. W. Bloom monográfiája érdekes és számos vonatkozásában értékes munka. Szem előtt tartva a munka gyengéit, amelyek lényegében egybeesnek a polgári szociológiának a marxista szociológia által már bírált korlátaival — Bloom könyvének tanulmányozása mind a szociológusok, mind az orvosok számára hasznos lehet.

Tahin Tamás

Filozófiai bibliográfia

(A magyarországi könyvtárak új szerzeményei 1967 első félévében az Országos Széchényi Könyvtár Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzékének alapján)

I. Összefoglaló művek, enciklopédiák, kézikönyvek, lexikonok, szótárak. bibliográfiák

- Foulquié, P.*: Dictionnaire de la langue philosophique. Paris. Pr. Univ. de France. 1962. XV, 776 p. B 7
- Kiernan, Th.*: Who's who in the history of philosophy. New York. Philosophical Library. 1965. VII, 185 p. B 2, B 7, B 10
- Repertoire international de la philosophie et des philosophes.* — International directory of philosophy and philosophers. Ed. G. Varet etc. New York. Humanities Pr. 1965. 235. p. B 2, B 36
- Slosiar, D.*: Bibliografia filozofickej kniznej tvorby na Slovensku za roky 1945—1960. Martin. Matica Slovenska. 1965. 151 p. (Bibliograficke materialy a pomocky. C. 8.) B 1700
- Stručný filosofický slovník.* Autori: P. Bendlová, S. Berkovsky etc. Praha. Svoboda. 1966. 535 p. B 1, Sz 1
- Thomas, H.*: Biographical encyclopedia of philosophy. Garden City, N. Y. Doubleday. 1965. XII, 273 p. B 36

II. Dialektikus és történelmi materializmus

- Afanasz' ev, V. G.*: Naucsnyj kommunizm. Populjarnij ocserk. Moszkva. Politizdat. 1966. 398 p. B 2, B 8, M 1
- Afanasz' ev, V. G.*: Osznovü filozofszkih znaniy. Dlja szlusatelej skol osznov markszizma—leninizma. Moszkva. Partijnaja Skola. 1966. 350 p. B 2
- Althusser, L.*: Pour Marx. Paris. Maspero. 1965. 258. p. (Théorie 1.) B 877
- Anisimov, A. F.*: Duhovnjaja zszizn' pervobütnogo obszesztva. Moszkva—Leninograd. AN SZSZSZR. 1966. 234 p. B 36
- Aszkin, Ja. F.*: Problema vremeni. Ee filozofszkoe isztolkovania. Moszkva. Izdat. Müszl'. 1966. 198. p. B 2, B 36
- Caregorodcev, I. G.*: Dialekticseszkij materializm i medicina. 2. izd. Moszkva. Izdat. Medicina. 1966. 451 p. B 6
- Cornforth, M.*: Marxism and the linguistic philosophy. London. Lawrence and Wishart. 1965. 348 p. B 10
- Cvekl, J.*: Filosofie a současnost. Praha. Ped. Nakl. 1966. 171 p. B 2
- Dialectica* metodelor în cercetarea științifică. Vol. 1. Red. C. Popovici etc. București. Ed. Științifică. 1966. 390 p. B 3
- Dialekticseszkij materializm i voproszjü esztesztvoznaniija.* Lekcii. Red. B. V.

- Birjukov etc. Moszkva. Univ. 1964. 411 p. B 2
- Dialekticseszkij materializm kak metodologija esztesztvenno-naucsno go poznanija.* Red. V. I. Sztepanov. Minszk. Nauka i Tehnika. 1965. 332 p. B 2, B 36
- Dialektika i logika naucsno go poznanija.* Materialü Szovesesaniija po szovremennüm problemam materialiszticeszkij dialektiki. 7—9. apr. 1965 g. Red. F. V. Konzstantinov. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 431 p. (Szovremennüe problemü materialiszticeszkij dialektiki.) B 12, B 14, B 36, B 309, Sz 1
- Dialektika material'noj i duhovnoj zszizni obszesztva v period sztroitel'sztva kommunizma.* Materialü Szovesesaniija po szovremennüm problemam materialiszticeszkij dialektiki. 7—9. apr. 1965 g. Red. F. V. Konzstantinov. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 272 p. (Szovremennüe problemü materialiszticeszkij dialektiki.) B 3, B 14, B 36, Sz 1
- Dialektika szovremennogo obszesztvenno go razvitija.* Materialü Szovesesaniija po szovremennüm problemam materialiszticeszkij dialektiki. 7—9. apr. 1965. g. Red. V. F. V. Konzstantinov. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 338 p. (Szovremennüe problemü materialiszticeszkij dialektiki.) B 12, B 36, Sz 1
- Dietzgen, J.*: Schriften in drei Bänden. Bd. 3. Streifzüge eines Sozialisten in das Gebiet der Erkenntnistheorie. Das Akquisit der Philosophie etc. Berlin. Akad. Verl. 1965. VII, 525 p. P 10
- Dobrov, G. M.*: Nauka o nauke. Vvedenie v obsese naukoznanie. Kiev. Naukova Dumka. 1966. 269 p. Sz 1
- Csernecovszkij, Ju. M.*: Bor'ba V. I. Lenina protiv kautszkianszkij revizii markszizma. Leningrad. Lenizdat. 1965. 217 p. B 3
- Csernov, V. I.*: Analiz filozofszkih ponjatij. Nekotorüe voproszjü teorii. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 213 p. B 2, B 36, Sz 1
- Csesznokov, D. I.*: Isztoricseszkij materializm. 2. dorab. izd. Moszkva. Izdat. Müszl'. 1965. 527 p. P 1/1
- Fedoszeev, P. N.*: Dialektika szovremenno épohi. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 460 p. B 36, D 1, M 1, P 1, Sz 1
- Festschrift zum achtzigsten Geburtstag von Georg Lukács.* Hrsg. F. Benseler. Neuwied—Berlin. Luchterhand. 1965. 710 p. B 1, B 2, B 3, B 10, B 36, D 1, Sz 1

- Garaudy R.*: Marxisme du XX. siècle. Paris — Genève. La Palatine. 1966. 233 p. B 3
- Garmoniceszkij* cselovek. Iz isztorii idej o garmoniceszki razvitioj licnoszti. Szbornik sztatej. Szoszt. P. Sz. Trofimov. Moskva. Izdat. Iszkusststvo. 1965. 320 p. B 2
- Gavris, E. G.*: Bor'ba materializma sz idealizmom po voproszu o szuscenoszti szisni. Har'kov. Izdat. Univ. 1965. 128 p. Sz 1
- Giedymis, J.*: Problemy, zalozenia, rozstrzygnięcia. Studia nad logicznymi podstawami nauk społecznych. Poznan. Wyd. Nauk. 1964. 196 p. (Rozprawy i monografie, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Poznaniu. No. 10.) Angol, orosz szöv. is. B 2
- Gorszkij, D. P.*: Problemü obscej metodologii nauk i dialekticeszkoi logiki. Moskva. Izdat. Müszl'. 1966. 373 p. B 2
- Görlich, J. W.*: Zur Problematik der materialistisch-dialektischen Analyse und Interpretation physikalischer Forschungsergebnisse. Berlin — Wiesbaden. Harrasowitz. 1965. 133 p. (Philosophische u. soziologische Veröffentlichungen, Osteuropa-Inst. an d. Freien Univ. Berlin. Bd. 8.) B 2
- Gramsci, A.*: Historicky materialismus a filosofie Benedetta Croceho. Praha. Nakl. Svoboda. 1966. 353 p. (Filosoficka knihovna.) B 36
- Gregor, A. J.*: A survey of marxism. Problems in philosophy and the theory of history. New York. Random House. 1965. XIII, 370 p. B 36
- Historischer Materialismus und Sozialforschung.* Ein Sammelbd. mit Beitr. v. Soziologen aus Japan und DDR. Hrsg. H. Scheler. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 216 p. B 9, B 10, B 852
- Huth, G.*: Produktivkraft, Persönlichkeit. Philosophische Bemerkungen über Qualifizierung und wissenschaftlich-technische Revolution. Berlin. Dietz. 1966. 315 p. B 852
- (*Jahot*) *Yakhot, O.*: Qu'est-ce que le matérialisme dialectique? Moscou. Ed. du Progrès. 1965. 301 p. (Essais et documents.) G 1
- Kalandarisvili, G. M.*: Problema otrazsenija dvizenija v logike ponjatij. Tbiliszi. Izdat. Mecniereba. 1966. 170 p. B 14
- Kannegiesser, K.*: Raum, Zeit, Unendlichkeit. 2. überarb. Aufl. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 147 p. (Taschenbuchreihe „Unser Weltbild“. Bd. 39.) B 2
- Karadzsov, K. (Sz.)*: Za protivorecsijata v socializticseskoto obscesestvo. Szofija. Nauka i Izkusstvo. 1965. 243 p. B 12
- Karavaev, G. G.*: Osobennoszti obscesestvennogo poznania i logika naucsnnogo isszledovanija. Leningrad. Univ. 1965. 66 p. D 1
- Kategorii* dialektiki kak otrazsenie zakonomernoszej perehoda k kommunizmu. Red. V. P. Tugarinov. Leningrad. Univ. 1965. 90 p. B 2, P 1/1
- Kedrov, B. M.*: Edinsztvo dialektiki, logiki i teorii poznania. Moskva. Goszpolitizdat. 1963. 294 p. P 1
- Kedrov, B. M.*: Klasseszifikacija nauk. Tom 2. Ot Lenina do nasih dnei. Moskva. Izdat. Müszl'. 1965. 542 p. B 2, B 3, B 4, B 7, B 14, G 1, P 1
- Klotsch, H.*: Gesetze und Kategorien der materialistischen Dialektik. Dargestellt an den Entwicklungsproblemen in der DDR. Berlin. Dietz. 1966. 137 p. B 12
- Kommunizm i kul'tura.* Zakonomernoszti formirovanija i razvitija novej kul'turü. Red. A. N. Maszlin. Moskva. Izdat. Nauka. 1966. 428 p. B 14, B 36
- Kopnin, P. V.*: Vvedenie v marksziszt. szkuzu gnoszeologiju. Kiev. Naukov-Dumka. 1966. 287 p. B 2, Sz 1
- Korsch, K.*: Marxismus und Philosophie. Frankfurt a. M. — Wien. Europäische Verl. Anst., Europa Verl. 1966. 178 p. (Politische Texte.) Sz 1
- Kosik, K.*: Dialectica del concreto. Milano. Bompiani. 1965. 278 p. (Idee nuove 40.) Sz 1
- Kosik, K.*: Die Dialektik des Konkreten. Eine Studie zur Problematik des Menschen und der Welt. Frankfurt a. M. Suhrkamp. 1967. 246 p. (Theorie 2.) B 36
- Kozlovskij, V. E.*: Razvitie V. I. Leninüm markszisztsszkogo usenija o protivorecsijah. Moskva. Izdat. Müszl'. 1966. 317 p. B 2, B 3, B 12, B 14
- Kuuszninen, O. V.*: Izbrannüe proizvedenija. 1918—1964. Moskva. Politizdat. 1966. 686 p. B 877, Sz 1
- Kuz'min, V. P.*: Kategorija merü v markszisztsszkoi dialektike. Moskva. Izdat. Nauka. 1966. 220 p. B 2, B 3, Sz 1
- V. I. Lenin* — velikij teoretik. Red. M. V. Iszkrov. Moskva. Politizdat. 1966. 496 p. B 14, Sz 1
- Leninszkaja* teorija otrazsenija i szovremennaja nauka. Materialü Szovescsanija po szovremennüm problemam materializticseskoi dialektiki. 7—9. apr. 1965. g. Red. F. V. Konsztantinov. Moskva. Izdat. Nauka. 1966. 302 p. (Szovremennüe problemü materializticseskoi dialektiki.) B 3, B 12, B 14
- Lichtheim, G.*: Marxism in modern France. New York — London. Columbia Univ. Pr. 1966. IX, 212 p. B 10

- Lindner, H.*: Der Entwicklungsgang des philosophischen Denkens. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 286 p. B 10, Sz 1
- Markszisiztszko-leninszkaja filozsofija.* Ucebnoe poszobie. Red. V. F. Rozsin etc. 2. izd. Moszkva. Politizdat. 1966. 510 p. B 2
- Markszisiztszko-leninszkaja filozsofija i szociologija v SZSZSZR i evropejszkih szocialiszticeszkih sztrana.* Isztoriko-filozsofszkie oeserki. Red. M. T. Iovesuk etc. Moszkva. Izdat. Nauka. 1965. 549 p. B 301
- Markszizm-leninizm — teoreticeszkaja osznova sztroitel'sztva kommunizma.* Napiszali: F. N. Zauzolkov, Sz. T. Kaltahešan etc. Moszkva. Vűszsaja Skola. 1965. 158 p. B 12
- Martűinov, V. V.*: Kibernetika, szemiotika, lingviztika. Moszkva. Nauka i Tehnika. 1966. 147 p. B 36, B 307
- Marxism and alienation.* A symposium. Ed. H. Aptheker. New York. Humanities Pr. 1965. XII, 158 p. (American Inst. for Marxist Studies. Monograph series 2.) B 12
- Marxism and democracy.* A symposium. Ed. H. Aptheker. New York. Humanities Pr. 1965. XII, 113 p. (American Inst. for Marxist Studies. Monograph series 1.) (Bernard Edwin Galitz sponsored ser. 2.) B 10
- Minac, V.*: Paradoxy. Bratislava. SVPL. 1966. 112 p. (Filozofické aktuality.) B 2
- Moiszeev, V. D.*: Central'nűe idei i filozsofszkie osznovű kibernetiki. Moszkva. Izdat. Műszl'. 1965. 324 p. P 1/1
- Moral', pravo i kommunizm.* Red. A. I. Ivanov etc. Szaratov Univ. 1965. 199 p. Sz 1
- Műkűtenko, D. A.*: Vidsuttja i dijszniszť'. Dejaki filozsofszki pűtannja teoriji vido-suttiv. Kűjiv. Naukova Dumka. 1966. 158 p. Orosz kiv. B 3
- Nekotorűe aktual'nűe voproszű markszisztszko-leninszkaj teorii.* Red. N. P. Rulin. Moszkva. Izdat. Műszl'. 1966. 190 p. B 8
- Nikűtsenko, V. Sz.*: Szootnosenie kategorij szuscsnoszti i javlenija v markszisztszko-leninszkaj filozsofii. Taskent. Izdat. AN USZSZR. 1966. 161 p. B 3
- Novikov, A. I.*: Leninizm i progresszszivnűe tradicii ruszszkaj obszeszťvennoj műszli. Leningrad. Lenizdat. 1965. 277 p. P 1
- Odajnyk, W.*: Marxism and existentialism. Garden City, N. Y. 1965. XXIII, 211 p. (Doubleday Anchor books 443.) B 2
- Opűz, H.*: Grundlagen der Erkenntnistheorie des dialektischen Materialismus. Berlin. Dietz. 1966. 123 p. B 12
- Osznovű naucsnoego kommunizma.* Avtorű: P. N. Fedoszeev, E. I. Bugaev etc. Moszkva. Politizdat. 1966. 574 p. B 1
- Pilipenko, N. V.*: Neobhodimoszť i szlucsajnoszť'. Moszkva. Vűszsaja Skola. 1965. 229. p. B 11
- Pobudova naukovoj teoriji.* Reszpublikanszťkűj miszvidomcsűj zbirnűk. Red. I. V. Bűsko etc. Kűjiv. Naukova Dumka. 1965. 239 p. Orosz kiv. B 3
- Popov, Sz.*: Pricsinnoszťta v obstesztvoto. Szofija. Izdat. na Bűlgarszskata Komuniszticeszka Partija. 1964. 208 p. B 2
- Popovics, M. V.*: O filozsofszkom analize jazűka nauki. Kiev. Naukova Dumka. 1966. 223 p. B 36
- Pozner, A. R.*: Mir glazami materialiszta. Moszkva. Politizdat. 1966. 141 p. (Filozsofszskaja bibliotecska dlja junoseszťva.) B 7
- Pravo i kommunizm.* Red. D. A. A. Kerimov. Moszkva. Jurizdat. 1965. 206 p. P 1/1
- Problema cennoszti v filozsofii.* Red. A. G. Haresev. Moszkva — Leningrad. Izdat. Nauka. 1966. 260 p. B 2, B 36
- Problemű markszisztszko-leninszkaj filozsofii.* Szťat' i vengerszkih avtorov. Red. M. T. Iovesuk, M. A. Hevesi. Moszkva. Izdat. Progresssz. 1965. 443 p. B 2
- Problemű naucsnoego metoda.* Avtorű: I. D. Andreev, I. G. Geraszmov etc. Moszkva. Izdat. Nauka. 1964. 501 p. (Dialektika — teorija poznanija 3.) B 2
- Schaff, A.*: Marx oder Sartre? Versuch einer Philosophie des Menschen. Wien etc. Europa Verl. 1964. 176 p. (Europäische Perspektiven.) B 14
- Schaff, A.*: Sprache und Erkenntnis. Wien etc. Europa Verl. 1964. 222 p. (Geist und Gesellschaft. Texte zum Studium der sozialen Entwicklung.) B 2 B 14
- Sciences et materialisme dialectique.* Réd. M. Décaillot etc. Paris. Nouvelle Critique. 1966. 197 p. (Recherches internationales à la lumière du marxisme. No. 54.) B 8
- Septulűn, A. P.*: Osznovnűe zakonű dialektiki. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 182. p. B 1, B 3
- Staufenbiel, F.*: Kultur heute — für morgen. Theoretische Probleme unserer Kultur und ihre Beziehung zur technischen Revolution. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 127 p. B 3, Sz 1
- Stiehler, G.*: Der dialektische Widerspruch. Formen und Funktion. Berlin. Akad. Verl. 1966. 284 p. B 12
- Straksz, G. M.*: Szocial'noe edinszťvo i protivorecsija szocialiszticeszkogo obszeszťva. Moszkva. Univ. 1966. 144 p. B 36
- Szidorov, M. I.*: O neprimimoszťti szocialiszticeszkaj i burzszuaznoj ideologii. Moszkva. Izdat. Műszl'. 1966. 108 p. B 8, B 12, Sz 1
- Szocializm i kommunizm.* Izdanie v pjati

- knigah. Kn. 2. Sztroitel'sztvo kommunizma i razvitie obszesztvennüh otnosenij. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 411 p. B 14, B 36, M 1, Sz 1
- Szocializm* i kommunizm. Izdanie v pjati knigah. Kn. 4. Sztroitel' sztvo kommunizma i duhovnüh mir cseloveka. Red. A. I. Arnol'dov etc. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 639 p. B 14, B 36, P 1, Sz 1
- Szocializm* i kommunizm. Izdanie v pjati knigah. Kn. 5. Sztroitel'sztvo kommunizma i mirovoj revoljucionnüh proceszsz. Red. A. A. Arzumanjan etc. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 537 p. B 12, B 14, Sz 1
- Szovremennaja* filozofsckaja i szociologicseszckaja müszl' sztran Vosztoka. Red. Sz. N. Grigorjan. Moszkva. Izdat. Nauka. 1965. B 36
- Szviderszkij, V. I.*: Nekotorie voproszű dialektiki izmenenija i razvitija. Moszkva. Izdat. Müszl'. 1965. 285 p. B 2, B 11
- Szviderszkij, V. I. — Karmin, A. Sz.*: Konecsnoe i beszkonecsnoe. Filozofsckij aspekt problemü. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 319 p. B 3, B 36, Sz 1
- Thomas E.*: Philosophisch-methodologische Probleme der Molekulargenetik. Jena. Fischer. 1966. 200 p. B 504, Sz 1
- Tovmaszjan, Sz. Sz.*: Trud i tehnika. Ocserk filozofsckih problem. Erevan. AN ArmSZSR. 1965. 235 p. B 12, P 1/1
- Ugrinovics, D. M.*: Filozofsckie problemü kritiki religii. O szpecifike religii i ee meszte v obszesztvennom szoznanii. 2. dop. i pererab. izd. Moszkva. Univ. 1965. 350 p. B 14
- Vahomin, N. K.*: Zakonü dialektiki, zakonü poznanija. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 166 p. B 2
- Vdovücsenko, G. G.*: Filozofsckzi pitanja szucsaszno go prűodoznavsztva. Kűjiv. Univ. 1966. 161 p. B 2, B 3
- Weiss, A. v.*: Die Diskussion über den historischen Materialismus in der deutschen Sozialdemokratie 1891—1918. Wiesbaden. Harrassowitz. 1965. 151 p. (Veröffentlichungen des Osteuropa-Inst. München. Bd. 27.) B' 2/78
- Wolfe, B. D.*: Marxism. One hundred years in the life of a doctrine. New York. The Dial Pr. 1965. XXIII, 404 p. B 36
- Zamoskin, Ju. A.*: Krizisz burzsuaznogo individualizma i licnoszt'. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 328 p. B 36
- Ziembinski, Z.*: Normy moralne a normy prawne. Zarys problematyki. Poznan. Univ. 1963. 222 p. (Prace Wydziału Prawa 6.) Angol kiv. B 30
- Zum Studium* einiger Grundfragen der marxistisch-leninistischen Theorie. 1. Verf.: G. Kaiser, H. Melzer etc. 2. Aufl. Berlin. Dietz. 1965. 108 p. (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands. Zentral Komitee. Abt. Propaganda. Materialien zum Parteilehrjahr 1965/66.) B 12

III. A filozófiatörténet klasszikusai

- [*Aristoteles*] *Aristotle*: Protrepticus. A reconstruction by A. H. Chroust. Notre Dame. Univ. of Notre Dame Pr. 1964. XXII, 110 p. B 2
- Aristoteles*: Über Erziehung. Heidelberg. Quelle u. Meyer. 1965. 47 p. (Grundlagen u. Grundfragen der Erziehung 15.) B 7
- Aristoteles*: Werke in deutscher Übersetzung. Hrsg. E. Grumach. Bd. 8. Magna moralia. 2. durchges. Aufl. Berlin. Akad. Verl. 1966. 480 p. B 10
- Aristoteles*: Werke in deutscher Übersetzung. Hrsg. E. Grumach. Bd. 18. Opuscula. Über die Tugend. T. 1. Berlin. Akad. Verl. 1965. 141 p. P 1
- Bayle, P.*: Oeuvres diverses. Tom. 3. Hildesheim. Olms. 1966. XVI, 1084 p. B 3
- Pierre Bayle* et l'instrument critique. Présentation, choix de textes, bibliographie par E. Labrousse. Paris. Seghers. 1965. 190 p. (Philosophes de tous les temps. 16.) B 2
- Berkeley, G.*: — 's philosophical writings. New York — London. Collier, Collier-Macmillan. 1965. 384 p. (Collier classics in the history of thought. 06417.) B 36
- [*Cicero, M. T.*] *Cicero*: Les devoirs. Introduction. Livre 1. Paris. Les Belles Lettres. 1965. 204 p. (Collection des universités de France.) Latin szöv. is. B 3
- Condorcet, A. N.*: Esquisse d'un tableau historique des progres de l'esprit humain. Paris. Ed. Sociales. 1966. 286 p. (Les classiques du peuple.) B 3
- Croce, B.*: Opere di —, in edizione economica. 2. Saggi filosofici. Tom. 2. La filosofia di Giambattista Vico. Bari. Laterza. 1965. 322 p. B 2
- [*Cusanus Nicolaus*] *Nikolaus von Kues*: Die belehrte Unwissenheit. De docta ignorantia. Buch 1. Berlin. Akad. Verl. 1964. XI, 144 p. (Philosophische Studien-texte.) B 9
- Descartes, R.*: Regulae ad directionem ingenii. Texte critique etabli par Giovanni Crapulli, avec la version hollandaise du 17. siècle. La Haye. Nijhoff. 1966. XXXVIII, [160], 85—120. p. (Archives internationales d'histoire des idées. No. 12.) B 2
- Dewey, J.*: The influence of Darwin on philosophy, and other essays in contem-

- porary thought. Bloomington. Indiana Univ. Pr. 1965. VIII. 309 p. (Midland books 70.) B 2
- Diderot, D.*: Entretien entre D'Alembert et —. Le rêve de D'Alembert. — Suite de l'entretien. Paris. 1965. 186 p. (Garnier-Flammarion texte integrale 53.) B 2, P 1, Sz 1
- Dilthey, W.*: Gesammelte Schriften. Bd. 14. Leben Schleiermachers. Bd. 2. Schleiermachers System als Philosophie und Theologie. Göttingen. Vandenhoeck u. Ruprecht. 1966. 2 db. Halbd. 1. Schleiermachers System als Philosophie. Halbd. 2. Schleiermachers System als Theologie. B 36
- Edgerton, F.*: The beginnings of Indian philosophy. Selections from the Rig Veda, Atharva Veda, Upanisads, and Mahabharata. Cambridge, Mass. Harvard Univ. Pr. 1965. 362 p. B 496
- Engels, F.*: Del socialismo utopico al socialismo científico. Moscu. Ed. Progreso. 1965? 78 p. B 12
- Engels, F.*: El origen de la familia, la propiedad privada y el Estado. En relación con las investigaciones de L. H. Morgan. Moscu. Ed. Progreso. 1966. 213 p. B 12
- [*Epictetus*] *Épictète*, ou Le secret de la liberté. Présentation, choix de textes, bibliographie par J. Moreau. Paris, Seghers. 1964. 187 p. (Philosophes de tous les temps 11.) B 2
- [*Erasmus Desiderius, Rotterdamus*] *Erasmus* par lui-même. Paris. Ed. du Seuil. 1965. 188 p. (Ecrivains de toujours 70.) B 2, B 10, B 14
- Fichte, J. G.*: Werke Gesamtausgabe. Bd. 1/3. 1794—1796. Hrsg. Bayerische Akademie der Wissenschaften. Stuttgart. Frommann. 1966. 485 p. B 36
- Frenzel, I.*: Friedrich Nietzsche in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Hamburg. 1966. 150 p. (Rowohlt Monographien 115.) B 2
- Hegel, G. W. F.*: Die Vernunft in der Geschichte. Berlin. Akad. Verl. 1966. XXXV, 280 p. (Philosophische Studientexte. B 10, B 36, Sz 1
- Hegel, G. W. F.*: Einleitung in die Geschichte der Philosophie. Berlin. Akad. Verl. 1966. XIX, 347 p. (Philosophische Studientexte.) B 2, B 10, Sz 1
- Hegel, G. W. F.*: Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften im Grundrisse (1830). Berlin. Akad. Verl. 1966. LII, 506 p. (Philosophische Studientexte.) B 3, P 1
- Hume, D.*: Essays moral, political and literary. London. Oxford Univ. Pr. 1963. VII, 616 p. B 3
- Husserliana*. Haag. Nijhoff. 1966. 2 db. Bd. 10. Zur Phänomenologie des inneren Zeitbewusstseins. 1893—1917. Bd. 11. Analysen zur passiven Synthesis. Aus Veröffentlicht... Vorlesungs- und Forschungsmanuskripten 1918—1926. B 3
- Kant [I.]*: Gesammelte Schriften. Bd. 1. Vorlesungen über Logik. 1. Hälfte. Berlin. De Gruyter. 1966. 496 p. B 3
- Kant, I.*: Szocsinenija v seszti tomah. Tom 4. Cs. 2. Moszkva. Izdat. Mūsųl'. 1965. 478 p. (Filozofszkoe naszledie.) B 14
- Kant, I.*: Szocsinenija v seszti tomah. Tom 5. Moszkva. Izdat. Mūsųl'. 1966. 564 p. B 36
- Kierkegaard, S.*: Werke. Bd. 1. Der Begriff Angst. Reinbek bei Hamburg. 1965. 202 p. (Rowohlt Klassiker der Literatur und der Wissenschaft. No. 71. — Philosophie der Neuzeit. No. 1.) B 14
- Leibniz, G. W.*: Kleinere philosophische Schriften. Leipzig. 1966. 304 p. (Reclams Universal-Bibliothek 59.) B 14
- Leibniz, G. W.*: Sämtliche Schriften und Briefe. R. 1. Allgemeiner politischer und historischer Briefwechsel. Bd. 7. 1691—1692. Berlin. Akad. Verl. 1964. XLVI, 786 p. B 2, P 1/1
- Leibniz et la racine de l'existence*. Présentation, choix de textes, bibliographie par A. Robinet. Paris. Seghers. 1962. 233 p. (Philosophes de tous les temps 4.) B 2, D 1, Sz 1
- Marrou, H.*: Augustinus. In Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Reinbek bei Hamburg. 1965. 178 p. (Rowohlt Monographien 8.) B 14
- Marx, K.*: The poverty of philosophy. New York. International Publ. 1963. 233 p. (New world paperbacks 17.) B 12
- [*Marx*] *Marksz, K.*-[*Engels*] *Engel'sz, F.*: Fejrbah. Moszkva. Politizdat. 1966. 152 p. B 36
- [*Marx*] *Marksz, K.*-[*Engels*] *Engel'sz, F.*-*Lenin, V. I.*: O naucsnom kommunizme 2. izd. Moszkva. Politizdat. 1965. 480 p. B 14
- [*Marx*] *Marksz, K.*-[*Engels*] *Engel'sz, F.*-*Lenin, V. I.*: Ob isztoriceszskom materializme. Moszkva. Politizdat. 1966. 476 p. B 12, B 14, B 877
- Parmenides*. A text with translation, commentary and critical essays. By L. Tarán. Princeton, N. J. Univ. Pr. 1965. XV, 314 p. D 1
- Pascal, B.*: Oeuvres complètes. Tom. 1. Paris. Brouwer. 1964. 1189 p. (Bibliothèque européenne.) B 3
- Platon*: Izbrannje dialogi. Moszkva. Hudozssezstv. Lit. 1965. 442 p. (Biblioteka anticnoj literaturj.) B 36
- [*Platon*] *Plato*: —'s Republic. Cambridge. Univ. Pr. 1966. 195 p. B 3

- Ramus, P.*: Dialecticae institutiones. — Aristotelicae animadversiones. Stuttgart — Bad Cannstatt. Frommann. 1964. XXVI, 58, 81 lev. B 2
- Rousseau, J. J.*: Du contrat social ou Principes du droit politique. — Discours sur les sciences et les arts. — Discours sur l'origine de l'inégalité parmi les hommes. Paris. 1965. 506 p. (Classiques Garnier.) B 10
- Rousseau, J. J.*: Du contrat social. Paris. 1966. 187 p. (Garnier-Flammarion texte intégral 94.) B 2
- Rousseau, J. J.*: Emile ou de l'éducation. Paris. 1964. LVI, 666 p. (Classique Garnier.) B 10
- Schopenhauer, A.*: Der handschriftliche Nachlass. Bd. 1. Frühe Manuskripte (1804—1818). Frankfurt a. M. Kramer. 1966. XVI, 529 p. B 2
- [*Seneca, Lucius Annaeus*] *Sénèque*. Présentation, choix de textes, bibliographie par P. Aubenque et J. M. André. Paris. Seghers. 1964. 191 p. (Philosophes de tous les temps 8.) B 2
- Voltaire*: — 's correspondence. Genève. 1964. 5 db. Vol. 98. January — May 1778. Letters 19811 — 20054. The end. Vol. 99. List of unidentifiable letters. List of appendixes. Keys to abbreviations and pseudonyms. Indexes of words, quotations and illustrations. Calendar of manuscripts. Vol. 100. Bibliography of the correspondence. List of manuscripts quoted in the notes. Vol. 101. List of works cited. Vol. 102. Concordance. List of letters by correspondents. (Publications de l'Inst. et Musée Voltaire.) B 2
- Voltaire*: Dictionnaire philosophique. Paris. 1964. 380 p. (Garnier-Flammarion texte intégral 28.) B 2, B 10, Sz 1
- Voltaire*: Lettres philosophiques ou Lettres anglaises avec le texte complet des remarques sur les Pensées de Pascal. Paris. 1966. XVI, 304 p. (Classiques Garnier.) B 10
- Voltaire*: Lettres philosophiques. Paris. 1964. 188 p. (Garnier-Flammarion texte intégral 15.) B 2, B 14
- Wiedmann, F.*: Georg Wilhelm Friedrich Hegel in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Reinbek b. Hamburg. 1965. 168. p. (Rowohlts Monographien 110.) B 2
- Zemb, J. M.*: Aristoteles. In Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Reinbek bei Hamburg. 1965. 176 p. (Rowohlts Monographien. No. 63.) B 14
- the modern renaissance in Muslim lands. Ed. M. M. Sharif. Vol. 2. Wiesbaden Harrassowitz. 1966. VIII, 789—1792. p. B 1, B 3
- Abriss der Geschichte der Philosophie*. Bearb. G. Bartsch. Berlin. Dietz. 1966. 532 p. D 1
- Afnan, Ruhi Muhsen*: Zoroaster's influence on Greek thought. New York. Philosophical Libr. 1965. XVI, 436 p. B 2
- Alatri, P.*: Voltaire, Diderot e il „partito filosofico”. Messina — Firenze. D'Anna. 1965. 490 p. (Biblioteca di cultura contemporanea 89.) B 2
- Alexander, W. M.*: Johann Georg Hamann. Philosophy and faith. The Hague. Nijhoff. 1966. XII, 212 p. B 2
- Anikeev, N. P.*: O materializticseszkijh tradicijah v indijskoj filozofii. Drevnoszt' i rannee srednevekovje. Moszkva. Izdat. Nauka. 1965. 258 p. D 1, P 1/1
- Antologija iz isztorijata na rumönszkata progreszivna misz'l*. Red. R. Vaszilev etc. Szofija. Inszt. po Filozofija pri Akad. RSZR., Inszt. po Filozofija pri BAN. 1965. 511 p. B 3
- Antonaci, A.*: Francesco Storella, filosofo salentino de Cinquecento. Galatina. Ed. Salentina. 1966. 240 p. (Univ. di Bari. Pubblicazioni dell'Ist. di Filosofia 9.)
- Aszmusz, V. F.*: Isztorija anticisnoj filozofii. Moszkva. Vüzsza Skola. 1965. 320 p. D 1
- Baczko, B.*: Rousseau. Samotnosc i wspolnota. Warszawa. Wyd. Nauk. 1964. 745 p. B 2
- Balik, Ch.*: John Duns Scotus. Some reflections on the occasion of the 7. Centenary of his birth. Roma. Scotistic Commiss. 1966. 57 p. B 965
- Banfi, A.*: Incontro con Hegel. Con un saggio di Paolo Rossi su Hegelismo o socialismo nel giovane Banfi. Urbino. Argalia Ed. 1965. 304 p. (Studi filosofici.) B 2
- Beierwaltes, W.*: Proklos. Grundzüge seiner Metaphysik. Frankfurt a. M. Klostermann. 1965. IX, 436 p. (Philosophische Abhandlungen 24.) B 3
- Beyer, W. R.*: Hegel-Bilder. Kritik der Hegel-Deutungen. Berlin. Akad. Verl. 1964. 282 p. M 1
- Blau, J. L.*: The Cristian interpretation of the cabala in the renaissance. Port Washington. Kennikat Pr. 1965. VIII, 167 p. B 3
- Bock, I.*: Heideggers Sprachdenken. Meisenheim a. Glan. Hain. 1966. 117 p. (Monographien zur philosophischen Forschung. Bd. 40.) B 2
- Borodaj, Ju. M.*: Voobrazsenie i teorija poznaniya. Kriticeseszkij ocerk kantovszkogo uesenija o produktivnoj szposzob-

IV. Filozófiatörténet

A history of Muslim philosophy. With short accounts of other disciplines and

- noszti vobrazsenija. Moszkva. Vüzsaja Skola. 1966. 149 p. B 2, B 36
- Boyancé, P.*: Lucrèce, sa vie, son oeuvre avec un exposé de sa philosophie. Paris. Pr. Univ. de France. 1964. 108 p. (Philosophes.) B 2
- [*Böhm, R.*]: Das Grundlegende und das Wesentliche. Zu Aristoteles' Abhandlung „Über das Sein und das Seiende“ (Metaphysik Z). Den Haag. Nijhoff. 1965. X, 226 p. B 2
- Bracken, H. M.*: The early reception of Berkeley's immaterialism 1710—1733. Rev. ed. The Hague. Nijhoff. 1965. XIV, 130 p. (Archives internationales d'histoire des idées 10.) B 2
- Brun, J.*: Aristote et le Lycée. 2. éd., rev. et mise à jour. Paris. Pr. Univ. de France. 1965. 128 p. (Que sais-je? No. 928.) B 2
- Brunner, F.*: Platonisme et aristotélisme. La critique d'Ibn Gabirol par Saint Thomas d'Aquin. Louvain — Paris. Univ. de Louvain, Nauwelaerts. 1965. 89 p. (Chaire Cardinal Mercier. 1963. No. 2.) B 2
- Brush, C. B.*: Montaigne and Bayle. Variations on the theme of skepticism. The Hague. Nijhoff. 1966. 361 p. (Archives internationales d'histoire des idées 14.) B 2
- Ibuhri Bur, M.*: Fihte. Moszkva. Izdat. Müszl.' 1965. 164 p. (Müszliteli proslogo.) B 2
- Bükov, F. Sz.*: Zarozsdenie obszcsesztvenno-politicseszkoj i filozofszojkoj müszli v Kitae. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 240 p. B 2
- Callot, E.*: La philosophie de la vie au XVIII. siècle. Étudié chez Fontenelle, Montesquieu, Maupertuis, La Mettrie, Diderot, d'Holbach, Linné. Paris. Rivière. 1965. 438 p. (Bibliothèque philosophique.) B 2
- Canivez, A.*: Jules Lagneau, professeur et philosophe. Essai sur la condition du professeur de philosophie jusqu'à la fin du 19. siècle. Diss. Strasbourg. Assoc. des Publ. de la Faculté des Lettres de Strasbourg. 1965. 599 p. B 3
- (*Chattopadhyaya, Debiprasad*) *Csattopadh'jaja, D.*: Isztorija indijszkoj filozofii. Moszkva. Izdat. Progreszsz. 1966. 327 p. B 36
- Chevalier, J.*: Histoire de la pensée. Tom. 3. La pensée moderne de Descartes à Kant. Paris. Flammarion. 1966. 771 p. B 3
- Cleve, F. M.*: The giants of pre-sophistic Greek philosophy. An attempt to reconstruct their thoughts. Vol. 1—2. The Hague. Nijhoff. 1965. 2 db. B 2
- The concept of matter in Greek and medieval philosophy.* Ed. E. M[a]eMullin. Notre Dame. Univ. of Notre Dame Pr. 1965. VIII, 325 p. B 3
- Conen, P. F.*: Die Zeittheorie des Aristoteles. München. Beck. 1964. 185 p. (Zetemata 35.) B 3
- Counelle, A.*: L'entretien de Pascal avec M. de Sacy. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. VIII, 150 p. (Etudes d'histoire et de philosophie religieuses. No. 60.) B 3
- Cramer, W.*: Die absolute Reflexion. Bd. 1. Spinozas Philosophie des Absoluten. Frankfurt a. M. Klostermann. 1966. 119 p. B 2
- Creel, H. G.*: Chinese thought from Confucius to Mao Tse-tung. London. Methuen. 1962. 301 p. (University paperbacks 48.) B 11
- Crescini, A.*: Le origini del metodo analitico in cinquecento. Udine. Del Bianco. 1965. 338. p. B 3
- Cson Csín-szok — Cson Szon-cshol' — Kim Cshan-von*: Isztorija korejszkoj filozofii. Tom 1. Moszkva. Izdat. Progreszsz. 1966. 415 p. B 10
- [*Cusanus Nicolaus*] *Nicolo da Cusa*. Relazioni tenute al Convegno Interuniversitario di Bressanone nel 1960. Firenze. Sansoni. 1962. IX. 258 p. (Pubblicazioni della Facoltà di Magistero dell'Univ. di Padova. No. 4.) B 2
- Delekat, F.*: Immanuel Kant. Historisch-kritische Interpretation der Hauptschriften. 2. stark erw. Aufl. Heidelberg. Quelle u. Meyer. 1966. 495 p. B 3.
- Deleuze, G.*: Le bergsonisme. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. 119 p. (Initiation philosophique 76.) B 10
- Desné, R.*: Les matérialistes français de 1750 à 1800. Paris. Buchet-Chastel. 1965. 296 p. (Le vrai savoir.) B 2
- Dickopp, K. H.*: Nietzsches Kritik des Ich-Denke. Diss. Bonn. Univ. 1965. 186 p. D 1
- Dommanget, M.*: Le curé Meslier. Athée, communiste et révolutionnaire sous Louis XIV. Paris. Julliard. 1965. 552 p. (Dossiers des Lettres nouvelles.) B 2
- Dovatur, A. I.*: Politika i Politii Arisztotelja. Moszkva — Leningrad. Izdat. Nauka. 1965. 388 p. P 1
- Duns Scotus Congress*. Congressus Scholasticus Internationalis, 2. Roma. Comissio Scotistica. 1966. 30 p. B 965
- Dupré, L.*: Kierkegaard as theologian. The dialectic of christian existence. New York. Sheed and Ward. 1963. XX, 229 p. B 2
- Düring, I.*: Aristoteles. Darstellung und Interpretation seines Denkens. Heidelberg. Winter Univ. Verl. 1966. XV. 670 p. (Bibliothek d. klassischen Altertumswissenschaften. N. F. Reihe 1.) B 2, B 3, D 1

- Edelstein, L.*: Plato's seventh letter. Leiden. Brill. 1966. 171 p. (Philosophia antiqua. A series of monographs on ancient philosophy. Vol. 14.) B 2
- Ehrlich, W.*: Philosophie der Geschichte der Philosophie. Tübingen. Niemeyer. 1965. 116 p. B 2
- Elzenberg, H.*: Wartosc i czlowiek. Rozprawy z humanistyki i filozofii. Torun. Wyd. Nauk. 1966. 183 p. (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Prace wydzialu filozoficznego. Tom 18. No. 1.) B 301
- Etudes sur le Contrat social de Jean-Jacques Rousseau. Actes des journées d'étude organisées à Dijon pour la commémoration du 200. anniversaire du Contrat social. Paris. Les Belles Lettres. 1964, 539 p. (Publications de l'Univ. de Dijon 30.) P 1/1*
- Farrington, B.*: The philosophy of Francis Bacon. An essay on its development from 1603 to 1609. Liverpool. Univ. Pr. 1964. 139 p. B 10
- Filozofija ot ephata na Vözzrazdaneto do vtorata polovina na XIX vek. Izbrani sztraniци ot klaszičeski proizvodenedija na burzsoznata filozofska miszöl. Szöszt. E. Panova, L. Geneva etc. Cs. 2. Ot vtorata polovina na XVIII i pürvata polovina na XIX vek. Szöszt. E. Panova, G. Donesev. Szofija. Nauka i Izkustvo. 1963. 600 p. B 2*
- Fischer, J. L.*: Sokrates nelegendärni. Praha. 1967. 137 p. (Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica 35. Philosophica-aestetica 2.) Angol kiv. B 3
- Flam, L.*: De bewustwording. Beschouwingen bij de „Fenomenologie van de geest” van Hegel. Bruxelles. Univ. Pr. 1966. 247 p. (Univ. Libre de Bruxelles. Travaux de la Faculté de Philosophie et Lettres. No. 24.) B 3
- Flam, L.*: Geschiedenis van het atheïsme. Deel 1—4. Brussel. Univ. Publ. 1964. 4 db. B 2
- Fubini, M.*: Stile e umanità di Giambattista Vico. 2. ed. Milano — Napoli. Riccardi. 1965. IX, 265 p. Sz 1
- Gallagher, L.*: More's Utopia and its critics. Scott. Foresman. 1964. 182 p. D 1
- García Bacca, J. D.*: Antología del pensamiento filosófico venezolano. Introducciones sistematicas y prologos historicos, seleccion de textos y traduccion del latin al castellano. Caracas. Min. de Educacion, Direccion de Cultura y Bellas Artes. Tom. 2—3. 2 db. Tom. 2. Siglos XVIII — Suarez y Urbina. — Diccionario filosofico. Tom. 3. Siglo XIX — Andreas Bello. (Biblioteca venezolana de cultura.) B 2
- Gevaert, J.*: Contingent en noodzakelijk bestaan volgens Thomas van Aquino. Brussel. 1965. 186 p. (Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Acad. voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Kl. der Letteren. Jg. 27. No. 58.) Francia kiv. B 3
- Gillner, H.*: Fryderyk Nietzsche. Filozoficzna i społeczna doktryna immoralizmu. Warszawa. Wyd. Nauk. 1965. 202 p. B 2
- Giustiniani, V. R.*: Alamanno Rinuccini. 1426—1499. Materialien und Forschungen zur Geschichte des florentinischen Humanismus. Köln—Graz. Böhlau. 1965. XVI, 354 p. (Studi Italiani 5.) B 3
- Glivitzky, J. M. W.*: Die Fortentwicklung des kantischen Freiheitsbegriffes in der fichteschen Philosophie bis zur „Grundlage der gesammten Wissenschaftslehre” von 1794. Diss. Univ. München. UNI-Druck. 1965. VIII, 127 p. B 2
- Gomez-Moriana, A.*: Über den Sinn von „Congoja” bei Unamuno. Meisenheim a. Glan. Hain. 1965. 89 p. (Monographien zur philosophischen Forschung. Bd. 42.) B 2
- Görland, I.*: Die Kantkritik des jungen Hegel. Frankfurt a. M. Klostermann. 1966. X, 251 p. (Philosophische Abhandlungen. Bd. 28.) B 2
- Greene, W. Ch.*: Moira. Fate, good and evil in Greek thought. New York — Evanston. 1963. VI, 450 p. (Harper torchbooks. B 3
- Grumach, E.*: Physis und Agathon in der alten Stoa. 2. Aufl. Berlin etc. Weidmann. 1966. 80 p. B 3
- (Gulyga, A. V.) Gulyga, A. W.*: Der deutsche Materialismus am Ausgang des 18. Jahrhunderts. Berlin. Akad. Verl. 1966. 287 p. B 2, B 318
- Gundersheimer, W. L.*: The life and work of Louis Le Roy. Genève. Droz. 1966. [10], 163 p. (Travaux d'humanisme et renaissance 82.) B 3
- Guthrie, W. K. Ch.*: A history of Greek philosophy. Cambridge. Univ. Pr. 1962—1965. 2 db. Vol. 1. The earlier Presocratics and Pythagoreans. Vol. 2. The Presocratic tradition from Parmenides to Democritus. B 1
- Hamburger, J.*: Intellectuals in politics. John Stuart Mill and the philosophic radicals. New Haven — London. Yale Univ. Pr. 1965. VIII, 308 p. (Yale studies in political science 14.) B 2, B 10
- Heimsoeth, H.*: Transzendente Dialektik. Ein Kommentar zu Kants Kritik der reinen Vernunft. T. 1. Ideenlehre und Paralogismen. Berlin. De Gruyter. 1966. XII, 198 p. B 2
- Heinz, R.*: Französische Kantinterpretation im 20. Jahrhundert. Bonn. Bouvier.

1966. 179 p. (Mainzer philosophische Forschungen. Bd. 5.) B 2
- (*Hevesi M. A.*): Izbrannüe proizvedenija vengerskikh müszlítelej. Konec XVIII — szeredina XIX veka. Moszkva. Izdat. Nauka. 1965. 310 p. P 1
- Hüllmann, G.*: Marx und Hegel. Von der Spekulation zur Dialektik. Interpretation der ersten Schriften von Karl Marx im Hinblick auf sein Verhältnis zu Hegel (1835—1841). Frankfurt a. M. Europäische Verl. 1966. 456 p. Sz 1
- Heidegger, M.*: Kant und das Problem der Metaphysik. 3. Aufl. Frankfurt a. M. Klostermann. 1965. 222 p. M 1
- Heiss, R.*: Die grossen Dialektiker des 19. Jahrhunderts. Hegel, Kierkegaard, Marx. Köln — Berlin. Kiepenheuer u. Witsch. 1963. 437 p. B 10
- Himmelstrup, J.*: Sören Kierkegaard. International bibliografi. Köbenhavn. Busch. 1962. 216 p. B 36
- Hoche, H. U.*: Nichtempirische Erkenntnis. Analytische und synthetische Urteile a priori bei Kant und bei Husserl. Meisenheim am Glan. Hain. 1964. 191 p. (Monographien zur philosophischen Forschung. Bd. 35.) B 2
- Hoffmann, G.*: Unmittelbarkeit und Bewusstheit. Kritische Interpretationen zu Platons „Nomoi“, zum „Politikos“ und zu den sokratischen Paradox: Arete ist Episteme. Diss. Univ. Hamburg. 1966. 62 p. D 1, Sz 1
- Horn, J. Ch.*: Monade und Begriff. Der Weg von Leibniz zu Hegel. Wien — München. Oldenbourg. 1965. 201 p. (Überlieferung und Aufgabe. Abhandlungen zur Geschichte und Systematik der europäischen Philosophie 3.) B 2, B 3
- Hutin, S.*: Henry More. Essai sur les doctrines théosophiques chez les Platoniciens de Cambridge. Hildesheim. Olms. 1966. 214 p. (Studien und Materialien zur Geschichte der Philosophie 2.) B 3
- Hyppolite, J.*: Etudes sur Marx et Hegel. Paris. Rivière. 1965. 204 p. (Bibliothèque philosophique.) B 12, D 1
- Isac, D.*: Jean-Jacques Rousseau. Bucureşti. Ed. Ţineretului. 1966. 284 p. (Camenii de seamă.) B 2
- Istoriija szvobodo-müszlija i ateizma v Evrope.* Red. N. P. Szokolov. Moszkva. Izdat. Müszl'. 1966. 412 p. B 1, B 10
- Jayne, S.*: John Cole and Marsilio Ficino. London. Oxford Univ. Pr. 1963. 6, 172 p. B 2
- Johannsen, Ch.*: Leibniz. Roman seines Lebens. Berlin. Union—Verl. 1966. 586 p. B 10
- Johnson, W. A.*: On religion. A study of theological method in Schleiermacher and Nygren. Leiden. Brill. 1964. X, 167 p. B 2
- Johnston, G. A.*: The development of Berkeley's philosophy. New York. Russell and Russell. 1965. VIII, 400 p. B 2
- Kalivoda, R.-Zmur, J.*: Antologie z dejin československe filosofie. Dil. 1. Praha. CSAV. 1963. 560p. (Filosofická knihovna) B 2, D 1
- Kamlah, W.*: Platons Selbstkritik im Sophistes. München. Beck, 1963. 63 p. (Zetemata 33.) B 3
- Kiszzsel, M. A.-Erdin, M. V.*: Étika Gegelja i krizisz szovremennoj burzsuaznoj étiki. Leningrad. Univ. 1966. 124 p. B 36
- (*Knjazeva, S.*): Filozofija Lavovsko-varšavske škole. Beograd. Inst. Drustvenih Nauka Odeljenje za Filoz. 1964. 261 p. Angol kiv. B 3
- Kogan, L. A.*: Kreposztnüe vol'nodümeü (XIX vek). Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 306 p. B 318
- Kozlov, N. Sz.*: Revoljucionno-demokraticeszkaja i filosofszkaja müszl' na Ukraine v konce XIX — nacsale XX v. Lekcija. Moszkva. Univ. 1966. 57 p. B 3
- Krapiec, M. A.—Zelezniak, A.*: Arystoteles koncepcjazubstanj Ogólna teoria i wybór tekstow. Lublin. 1966. 214 p. (Studia z filozofii teoretycznej. No. 1.) (Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniw. Lubelskiego. Rozprawy Wydziału Filozoficznego. No. 16.) B 3
- Kremer, K.*: Die neuplatonische Seinsphilosophie und ihre Wirkung auf Thomas von Aquin. Leiden. Brill. 1966. XXIX, 508 p. (Studien zur Problemgeschichte der antiken und mittelalterlichen Philosophie. 1.) B 2
- Kristeller, P. O.*: Renaissance thought 2. Papers on humanism and the arts. New York etc. Harper and Row. 1965. X, 234 p. (Harper Torchbooks. 1163.) Sz 1
- Krüger, H. J.*: Theologie und Aufklärung. Untersuchungen zu ihrer Vermittlung beim jungen Hegel. Stuttgart. Metzler. 1966. X, 176 p. B 4
- Kuderowicz, Z.*: Światopogląd a życie u Diltheya. Warszawa. Wyd. Nauk. 1966. 302 p. B 36
- Kuznecov, V. N.*: Vol'ter i filozofija francuzszkogo proszvescsenija. 18 veka. Moszkva. Univ. 1965. 275 p. B 301
- Labrousse, E.*: Pierre Bayle. Tom. 2. Heterodoxie et rigorisme. La Haye. Nijhoff. 1964. XVI, 639 p. (Archives internationales d'histoire des idées. 6.) B 2
- Labrousse, E.*: Pierre Bayle et l'instrument critique. Paris. Seghers. 1965. 190 p. (Philosophes de tous les temps 16.) B 10

- Lacroix, J.*: Kant et le kantisme. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. 127 p. (Que sais-je? No 1213.) B 2
- Laizāns, P.*: Jaunstravnīeku filozofiskie uzskati. Rīga. Izdat. Zinatne. 1966. 230 p. B 3
- Lanza, D.*: Il pensiero di Anassagora. Milano. 1965. 225—288. p. (Memoire dell'Ist. Lombardo. Accad. di Scienze e Lettere. Cl. di Lettere, Scienze Morali e Storiche. Vol. 29. No. 2.) B 3, D 1
- Leeuwen, H. G. van*: The problem of certainty in English thought 1630—1960. The Hague. Nijhoff. 1963. XV, 159 p. (Archives internationales d'histoire des idées 3.) B 2
- Leinfellner, W.*: Die Entstehung der Theorie. Eine Analyse des kritischen Denkens in der Antike. Freiburg — München. Alber. 1966. 206 p. B 2
- Lemay, R.*: Abu Macshar and Latin Aristotelianism in the twelfth century. The recovery of Aristotle's natural philosophy through Arabic astrology. Beirut. Catholic Pr. 1962. XL, 468 p. (Publications of the Faculty of Arts and Sciences, American Univ. of Beirut. Oriental series. No. 38.) B 2
- Lesniak, K.*: Arystoteles. Warszawa. Wied. Powszechna. 1965. 262 p. (Mysli i ludzie. 1. Filozofia starozytna i sredniowieczna.) B 2
- Ley, H.*: Geschichte der Aufklärung und des Atheismus. Bd. 1. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. VI, 570 p. Sz 1
- Lindner, H.*: Der Entwicklungsgang des philosophischen Denkens. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 286 p. B 2, B 3, D 1
- Litman, A. D.*: Filozofszkaja mūsł' nezavisimoj Indii. Akademiceszkije szisstemū i religiozno-filozofszkie ucse-nija. Moskva. Izdat. Nauka. 1966. 268 p. B 3, B 14
- [*Marx*] *Marksz, K.* — [*Engels*] *Engel'Sz, F.*: Fejérbah. Protivopoložnoszt' materialiszticeszkogo i idealiszticeszkogo vozrenij. Novaja publikacija pervoj glavū „Nemeckoj ideologii”. Moskva. Politizdat. 1966. 151 p. B 36, B 301
- Matter, P. P.*: Zum Einfluss des Platonischen „Timaios” auf das Denken Plotins. Diss. Univ. Bern. Winterthur. Keller. 1964. 227 p. B 2, P 1/1, Sz 1
- Mawer, R. K.*: Hegel und das Ende der Geschichte. Interpretationen zur „Phänomenologie des Geistes”. Stuttgart etc. Kohlhammer. 1965. 176 p. B 2
- Mayz Vallenilla, E.*: El problema de la Nada en Kant. Madrid. Ed. Revista de Occidente. 1965. 305 p. B 2
- Melescsenko, Z. N.*: Nemeckaja filozofija XIX — nacsala XX vv. v idejnoj bor'be za nacional'noe edinstvo Germanii. Leningrad. Izdat. Univ. 1965. 117 p. B 2
- Mesnard, P.*: Descartes ou le combat pour la vérité. Paris. Seghers. 1966. 192 p. (Philosophes de tous les temps 24.) B 3
- Metzger, A.*: Automaton und Autonomie. Das Problem des freien Einzelnen im gegenwärtigen Zeitalter. Pfullingen. Neske. 1964. 61 p. (Opuscula aus Wissenschaft und Dichtung 17.) B 2
- Miccolis, S.*: Francesco Sanchez. Bari. Tip. Levante. 1965. 100 p. (Univ. di Bari. Pubblicazioni dell'Ist. di Filosofia 8.) B 3
- Mignucci, M.*: Il significato della logica stoica. Bologna. Patron. 1965. 212 p. (Scienze filosofiche 1.) B 2
- Mihajlova, E. N.-Csanusev, A. N.*: Ionijszkaja filozofija. Moskva. Univ. 1966. 183 p. B 2, B 3, B 36, B 307
- Mito e fede.* Scritti di E. Castelli, R. Panikkar etc. Padova. CEDAM. 1966. 585 p. (Archivio di filosofia. 1966. No. 2—3.) B 2
- Moody, E. A.*: The logic of William of Ockham. New York. Russell and Russell. 1965. XIV, 322 p. B 3
- Moos, P. v.*: Hildebert von Lavardin 1056—1133. Humanitas an der Schwelle des höfischen Zeitalters. Stuttgart. Hierseman. 1965. XV, 412 p. (Pariser historische Studien. Bd. 3.) B 2
- Moreau, J.*: Épicète ou le secret de la liberté. Paris. Seghers. 1964. 187 p. (Philosophes de tous les temps 11.) B 10
- Mounin, G.*: Machiavel, sa vie, son oeuvre, avec un exposé de sa philosophie. Paris. Pr. Univ. de France. 1964. 102 p. (Philosophes.) B 2
- Muirhead, J. H.*: The Platonic tradition in Anglo-Saxon philosophy. Studies in the history of idealism in England and America. New York. Humanities Pr. 1965. 446 p. (Muirhead library of philosophy.) B 2
- Namer, E.*: Documents sur la vie de Jules-César Vanini de Taurisano. Bari. Adriatica Ed. 1965? 196 p. (Univ. degli Studi di Bari. Pubblicazioni dell'Ist. Filosofia. Ser. 2. Testi e documenti 1.) B 3
- Naravane, V. S.*: Modern Indian thought. A philosophical survey. London. Asia Publ. 1964. XIII. 310 p. B 2
- Narışz* isztoriji filozofiji na Ukrajinu. Red. D. H. Osztjanin etc. Kijiv. Naukova Dumka. 1966. 655 p. Orosz kiv. B 3
- Nedergaard-Hansen, L.*: Bayle's og Leibniz' drøftelse af Theodicé-problemes. En idéhistorisk redegørelse... Med nogle træk af denne debats avspejling

- i dansk filosoferen fra Holberg til Kierkegaard. København. Munksgaard. 1965. 2 db. Del 1. Bayle. Del 2. Leibniz. B 2
- Nineteenth-century thought: the discovery of change.* Ed. R. L. Schoenwald. Englewood Cliffs. Prentice Hall. 1965. VII, 184 p. (Spectrum book. No. 129.) B 3
- Novack, G.:* The origins of materialism. New York. Merit Publ. 1965. XXIV, 300 p. B 2, B 36
- Okon, A. S.:* The Spinoza bibliography. Boston, Mass. Hall. 1964. XXIII, 700 p. B 2
- L'opera e il pensiero di Giovanni Pico della Mirandola nella storia dell'umanesimo.* Convegno Internazionale. 15—18 settembre 1963. Istituto Nazionale di Studi sul Rinascimento. Firenze. 1965. 2 db. 1. Relazioni. 2. Comunicazioni. B 2
- Ossowska, M.:* Mysl moralna oswiecenia angielskiego. Warszawa. Wyd. Nauk. 1966. 371 p. B 2
- Ost und West in der Geschichte des Denkens und der kulturellen Beziehungen.* Festschrift für Eduard Winter zum 70. Geburtstag. Hrsg. W. Steinitz etc. Berlin. Akad. Verl. 1966. X, 816 p. B 2 D 1
- Parusia.* Studien zur Philosophie Platons und zur Problemgeschichte des Platonismus. Festgabe für Johannes Hirschberger. Hrsg. K. Flasch. Frankfurt a. M. Minerva Verl. 1965. VIII, 520 p. B 3
- Perelman, Ch.:* An historical introduction to philosophical thinking. New York. 1965. 217 p. (Random House studies in philosophy 3.) B 36
- Perls, H.:* Plato. Seine Auffassung vom Kosmos. Bern — München. Francke. 1966. 429 p. B 3
- Petersen, U.:* Das Verhältnis von Theorie und Praxis in der transzendentalen Phänomenologie Edmund Husserls. Diss. Heidelberg. Univ. 1964. VI, 115 p. B 2
- Philosophischer Eros im Wandel der Zeit.* Festgabe für Manfred Schröter zum 85. Geburtstag. Hrsg. A. M. Koktanek. München — Wien. Oldenbourg. 1965. 274 p. B 2
- Philosophy in America.* Essays: W. P. Alston, B. Aune etc. Ed. M. Black. London. Allen and Unwin. 1965. 307 p. (Muirhead library of philosophy.) B 2
- The philosophy of Rudolf Carnap.* Ed. P. A. Schilpp. La Salle, Ill. etc. Cambridge Univ. Pr. 1964. XVI, 1088 p. (The library of living philosophers 11.) B 10
- Plaass, P.:* Kants Theorie der Naturwissenschaft. Eine Untersuchung zur Vorrede von Kants „Metaphysischen Anfangsgründen der Naturwissenschaft.“ Göttingen. Vandenhoeck u. Ruprecht. 1965. 131 p. B 2
- Pohlenz, M.:* Die Stoa. Geschichte einer geistigen Bewegung. Göttingen. Vandenhoeck u. Ruprecht. 1964. 2 db. Bd. 1. 3. Aufl. Bd. 2. Erläuterung. 3. Aufl. P 1
- Polskie spory o Hegla 1830—1860.* Warszawa. Wyd. Nauk. 1966. 431 p. B 301
- Puppi, A.:* La formazione della filosofia di K. L. Reinhold. 1784—1794. Milano. Vita e Pensiero. 1966. VI, 615 p. (Pubblicazioni dell'Univ. Cattolica del S. Cuore. Contributi. Ser. 3. Scienze filosofiche. No. 11.) B 3, D 1
- Preh'ad dejin slovenskej filozofije.* Red. E. Városová. Bratislava. SAV. 1965. 555 p. B 1
- Quillet, P.:* Bachelard. Paris. Seghers. 1964. 220 p. (Philosophes de tous les temps 13.) B 10
- Randall, J. H.:* The career of philosophy from the Middle Ages to the Enlightenment. Vol. 2. From the German Enlightenment to the age of Darwin. New York — London. Columbia Univ. Pr. 1965. XII, 675 p. B 2, B 3
- Raven, J. E.:* Plato's thought in the making. A study of the development of his metaphysics. Cambridge. Univ. Pr. 1965. XI, 256 p. B 2
- Ravier, E.:* Bibliographie des oeuvres de Leibniz. Hildesheim. Olms. 1966. 703 p. B 1
- The Renaissance image of man and the world.* Ed. B. O'Kelly. Columbus. Ohio State Univ. Pr. 1966. X, 186 p. B 3
- Redlow, G.:* Theoria. Theoretische und praktische Lebensauffassung im philosophischen Denken der Antike. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 166 p. B 2, B 3, D 1, Sz 1
- Rex, V.:* Essays on Pierre Bayle and religious controversy. The Hague. Nijhoff. 1965. XV, 271 p. (Archives internationales d'histoire des idées 8.) B 2
- Reynolds, E. E.:* Sir Thomas More. London. Longmans, Green. 1965. 35 p. (Writers and their work 178.) B 14
- Reynolds, E. E.:* Thomas More and Erasmus. London. Burns and Oates. 1965. X, 260 p. B 2
- Robberechts, L.:* Husserl. Paris. Ed. Univ. 1964. 123 p. (Classiques du XX. siècle 66.) B 3
- Robinet, A.:* Bergson et les métamorphoses la durée. Paris. Seghers. 1965. 191 p. (Philosophes de tous les temps 21.) B 10
- Röd, W.:* Descartes. Die innere Genesis des cartesianischen Systems. München — Basel. Reinhardt. 1964. 254 p. B 3
- Romano, F.:* Logos e mythos nella psicologia di Platone. Padova. CEDAM. 1964.

- VIII, 243 p. (Pubblicazioni dell'Ist. Univ. di Magistero di Catania. Ser. Filosofica. Saggi e monografie 48.) B 2
- Jean Jacques Rousseau et l'homme moderne.* Thème d'un Colloque s'est tenu, dans le cadre des cérémonies du 250. anniversaire de la naissance de Rousseau, à l'initiative de la Commission de la République Française pour l'Éducation, la Science et la Culture, et avec l'aide de l'UNESCO, au Centre Culturel de Royoumont, du 28 juin au 3 juillet 1962. Paris. 1965. 177 p. B 2
- Russel, B.:* Denker des Abendlandes. Eine allgemeinverständliche Geschichte der Philosophie in Wort und Bild. Stuttgart. Belsler. 1962. 320 p. D 1
- Ruszkzie* prosvetiteli. Ot Radiscseva do dekabriztov. Szobranie proizvedenij v 2 tomah. Red. I. Ja. Scsipanov. Tom 1—2. Moszkva. Izdat. Mūsųl'. 1966. 2 db. (Filozofszkoe nazsledie.) Sz 1
- Ryle, G.:* Plato's progress. Cambridge. Univ. Pr. 1966. VIII, 311 p. B 3
- Sandvoss, E.:* Sokrates und Nietzsche. Leiden. Brill. 1966. 148 p. B 2
- Saragat, G.:* Nel primo centenario della nascita di Benedetto Croce. Milano — Napoli. Ricciardi. 1966. 40 p. B 10
- Schäfer, L.:* Kants Metaphysik der Natur. Berlin. De Gruyter. 1966. 197 p. (Quellen und Studien zur Geschichte der Philosophie 9.) B 2, Sz 1
- Schelling-Studien.* Festgabe für Manfred Schröter zum 85. Geburtstag. Hrsg. A. M. Koktanek. München — Wien. Oldenbourg. 1965. 224 p. B 2
- Schindler, I.:* Reflexion und Bildung in Fichtes Wissenschaftslehre von 1794. Düsseldorf. Pädagogischer Verl. Schwann. 1966. 184 p. (Aneignung und Begegnung 4.) B 7
- Schottlaender, R.:* Früheste Grundsätze der Wissenschaft bei den Griechen. Berlin. 1964. VIII, 152 p. (Dtsch. Akad. d. Wissenschaften zu Berlin. Schriften der Sektion für Altertumswissenschaft 43.) Sz 1
- Schreckenberg, H.:* Ananke. Untersuchungen zur Geschichte des Wortgebrauchs. München. Beck. 1964. VIII, 188 p. (Zetemata 36.) B 3
- Secret, F.:* Les kabalistes chrétiens de la Renaissance. Paris. Dunod. 1964. XI, 372 p. (Sigma 5.) B 2
- Shibuya, Katsuhisa:* Die Philosophie und der Geist der Religion im Denken des jungen Hegel. Diss. Univ. Heidelberg. 1965. 97 p. B 2
- Sigmund, P. B.:* Nicholas of Cusa and medieval political thought. Cambridge, Mass. Harvard Univ. Pr. 1963. 346 p. (Harvard political studies.) D 1
- Silver, D. J.:* Maimonidean criticism and the Maimonidean controversy 1180—1240. Leiden. Brill. 1965. 219 p. B 2
- Smith, D. W.:* Helvetius. A study in persecution. Oxford. Clarendon Pr. 1965. VIII, 248 p. B 2, B 3
- Spengler-Studien.* Festgabe für Manfred Schröter zum 85. Geburtstag. Hrsg. A. M. Koktanek. München. Beck. 1965. 259 p. B 2
- Srzednicki, J.:* Franz Brentano's analysis of truth. The Hague. Nijhoff. 1965. XVIII, 150 p. B 2
- Stekli, A. E.:* Kampanella. Moszkva. Molodaja Gvardija. 1966. 283 p. (Zsizn' zamecatsel' nüh Ijudej. Szerija biografii. Vűp. 13.) Sz 1
- Stenzel, K.:* Pascals Theorie des Divertissement. Diss. Univ. München. 1965. 201 p. B 2
- Stiehler, G.:* Die Dialektik in Hegels „Phänomenologie des Geistes“. Berlin. Akad. Verl. 1964. 316 p. M 1, P 1
- Stiehler, G.:* Materialisten der Leibniz-Zeit. (Friedrich Wilhelm Stosch, Theodor Ludwig Lau, Gabriel Wagner, Urban Gottfried Bucher.) Ausgewählte Texte. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissensch. 1966. 199 p. (Schriftenreihe „Philosophische Erbe“. Bd. 7.) B 2
- Studies in Plato's metaphysics.* London — New York. Routledge and Kegan Paul, The Humanities Pr. 1965. XII, 452 p. (International library of philosophy and scientific method.) B 2
- Sűss, W.:* Cicero. Eine Einführung in seine philosophischen Schriften (mit Abschluss der staatsphilosophischen Werke). Mainz. 1965. 213—385 p. (Akad. d. Wissenschaften u. d. Literatur. Abh. d. Geistes- u. Sozialwissenschaften. Kl. 1965. Jg. 5.) B 3
- Szkvorcov, L. V.:* Obretaet li metafizika „vtoroje dűhanie“? Kriticeszkij analiz metodologii burzsuaaznoj isztoriko-filozofszkkoj műszli XIX—XX vv. Moszkva. Izdat. Műszl'. 1966. 197 p. B 2, B 14
- Tessitore, F.:* I fondamenti della filosofia politica di Humboldt. Napoli. Morano. 1965. 190 p. (Nobiltà dello spirito 4.) B 2
- Theiler W.:* Forschungen zum Neuplatonismus. Berlin. De Gruyter. 1966. X, 336 p. (Quellen u. Studien zur Geschichte d. Philosophie. Bd. 10.) B 2
- Tielsch, E.:* Kierkegaards Glaube. Der Aufbruch des frühen 19. Jahrhunderts in das Zeitalter moderner, realistischer Religionsauffassung. Göttingen. Vandenhoeck u. Ruprecht. 1964. 413 p. B 2
- Totok, W.:* Handbuch der Geschichte der Philosophie. Bd. 1. Altertum. Indische, chinesische, griechisch-römische Philo-

sophie. Mitarb. H. Schröer. Frankfurt a. M. Klostermann. 1964. XXIV, 400 p. B 10

Uchtenhagen, A.: Untersuchungen zur Theorie der Macht von Platon bis Machiavelli. Diss. Zürich. Juris Verl. 1963. 196 p. Sz 1

Versényi, L.: Socratic humanism. New Haven — London. Yale Univ. Pr. 1963. XIII, 187 p. B 36

Von Cusanus bis Marx. Deutsche Philosophen aus fünf Jahrhunderten. Hrsg. R. O. Gropp etc. Leipzig. Bibl. Inst. 1965. 185 p. Sz 1

Wahl, J.: Tableau de la philosophie française. Paris. Gallimard. 1965. 178 p. (Collection Idées 16.) Sz 1

Walker, J. D. B.: A study of Frege. Ithaca — New York. Cornell Univ. Pr. 1965. XIV, 201 p. B 3

Watson, R. A.: The downfall of Cartesianism 1673—1712. A study of epistemological issues in late 17. century Cartesianism. The Hague. Nijhoff. 1966. VII, 158 p. (Archives internationales d'histoire des idées 11.) B 2

Weber, A.—Huisman, D.: Histoire de la philosophie européenne. Philosophie antique et médiévale. Paris. Fischbacher. 1964. 270 p. D 1

Welch, E. P.: The philosophy of Edmund Husserl. The origin and development of his phenomenology. New York. Octagon Books. 1965. XXIV, 337 p. B 2

Weinberg, J. R.: Abstraction, relation and induction. Three essays in the history of thought. Madison — Milwaukee. The Univ. of Wisconsin Pr. 1965. XII, 156 p. B 2

Weiss, T.: Przelom antypozytywistyczny w Polsce w latach 1880—1890. Przemiany postaw swiatopogladowych i teorii artystycznych. Kraków. 1966. 128 p. (Zeszyty naukowe Univ. Jagiellonskiego. 126. Prace historyczneliterackie. Zesz. 10.) Latin cfm. is. B 2, B 301, D 1

Werner, Ch.: Die Philosophie der Griechen. Freiburg etc. 1966. 252 p. (Herder-Bücherei. Bd. 251 p.) B 2

Widgery, A. G.: Les grandes doctrines de l'histoire de Confucius à Toynbee. Paris. Gallimard. 1965. 733 p. (Collection idées 83.) P 3

Woodbridge, F. J. Eu.: Aristotle's vision of nature. New York — London. Columbia Univ. Pr. 1965. XXII, 169 p. B 3

Zac, S.: Spinoza et l'interprétation de l'Écriture. Paris. Pr. Univ. de France. 1965. 241 p. (Bibliothèque de philosophie contemporaine. Histoire de la philosophie et philosophie générale.) B 2

V. Mai burzsoá filozófia

Adamec, J.: Holismus. Príspevek ke kritice burzoazni filozofie. Praha. CSAV. 1966. 287 p. B 2

Adorno, Th. W.: Negative Dialektik. Frankfurt a. M. Suhrkamp. 1966. 405 p. B 36, B 323

Alquié, F.: L'expérience. 3. éd. rev. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. VII, 102 p. (Initiation philosophique 30.) B 3

Aubert, J. M.: Philosophie de la nature. Propédeutique à la vision chrétienne du monde. Paris. Beauchesne. 1965. 335 p. (Cours de philosophie thomiste.) B 2

Audry, C.: Sartre et la réalité humaine. Paris. Seghers. 1966. 192 p. (Philosophes de tous les temps 23.) B 14

Barion, J.: Ideologie, Wissenschaft, Philosophie. Bonn. Bouvier. 1966. 245 p. B 2

Barth, H.: Erkenntnis der Existenz. Grundlinien einer philosophischen Systematik. Basel — Stuttgart. Schwabe. 1965. 740 p. B 2

Barthélemy-Madaule, M.: Bergson, adversaire de Kant. Etude critique de la conception bergsonienne du kantisme, suivie d'une bibliographie kantienne. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. VIII, 276 p. (Bibliothèque de philosophie contemporaine.) B 2

Baumanns, P.: Das Problem der organischen Zweckmässigkeit. Bonn. Bouvier. 1965. 218 p. (Abhandlungen zur Philosophie, Psychologie und Pädagogik. Bd. 29.) B 2

Beck, H.: Der Akt-Charakter des Seins. Eine spekulative Weiterführung der Seinslehre Thomas v. Aquins, aus einer Anregung durch das dialektische Prinzip Hegels. München. Hueber. 1965. 392 p. B 2, Sz 1

Beispiele. Festschrift für Eugen Fink zum 60. Geburtstag. Hrsg. L. Landgrebe. Den Haag. Nijhoff. 1965. 314 p. B 2

Bochenski, M. J.: The logic of religion. New York. Univ. Pr. 1965. X, 179 p. B 2

Bock, I.: Heidegger's Sprachdenken. Meisenheim a. Glan. Hain. 1966. 117 p. (Monographien zur philosophischen Forschung 40.) B 3

Brandenstein B. von.: Grundlegung der Philosophie. Bd. 3. Wirklichkeitslehre. Metaphysik. München — Salzburg. Pustet. 1966. 652 p. B 1, B 2, B 3

Brelage, M.: Studien zur Transzendentalphilosophie. Berlin. De Gruyter. 1965. XI, 256 p. B 2

Breton, S.: Essence et existence. Paris. Pr. Univ. de France. 1962. 90 p. (Initiation philosophique 53.) Sz 1

- Bretschneider, W.*: Sein und Wahrheit. Über die Zusammengehörigkeit von Sein und Wahrheit im Denken Martin Heideggers. Meisenheim a. Glan. Hain. 1965. 201 p. (Monographien zur philosophischen Forschung. Bd. 37.) B 2
- British analytical philosophy.* Ed. B. Williams etc. London — New York. Routledge and Kegan Paul, The Humanity Pr. 1966. VI, 346 p. (International library of philosophy and scientific method.) B 2
- Buber, M.*: The knowledge of man. Selected essays. New York. Harper and Row. 1965. 185 p. B 36
- Bubner, R. R.*: Phänomenologie, Reflexion und cartesianische Existenz. Zu Jean-Paul Sartres Begriff des Bewusstseins. Diss. Bamberg. Druck. Urlaub. 1964. 192 p. B 2, B 3
- Ernst Cassirer.* Hrsg. P. A. Schilpp. Stuttgart etc. Kohlhammer. 1966. V, 634 p. (Philosophen des 20. Jahrhunderts.) B 2
- Chandra, S. Subash*: Das Phänomen des Todes im Denken Heideggers und in der Lehre Buddhas. Diss. Univ. Köln. Photostelle d. Univ. 1964. 244 p. D 1
- Chauchard, P.*: La pensée scientifique de Teilhard. Paris. Éd. Univ. 1965. 270 p. (Bibliothèque Teilhard.) B 2
- Chiodi, P.*: L'esistenzialismo di Heidegger. Con una appendice su la „Einführung in die Metaphysik“. 3. ed. Torino. Taylor. 1965. 225 p. (Collezione di filosofia. No. 3.) B 2
- Crisis in the humanities.* Ed. J. H. Plumb. Baltimore, Md. Penguin Books. 1964. 172 p. (Pelican books. A 698.) P 10
- Cuvillier, A.*: Anthologie des philosophes français contemporains. 2. éd. rév. Paris. Pr. Univ. de France. 1965. 299 p. Sz 1
- Danc, C.*: Intuiționismul lui Henri Bergson in lumina contemporaneității. București. Ed. Științifică. 1966. 212 p. B 2
- Davitasvili, L. S.*: Szovremennoe szosztzhanie evoljucionnogo ucenija na Zapade. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 242 p. G 1
- Deininger, W. Th.*: Problems in social and political thought. A philosophical introduction. New York — London. Macmillan. 1965. XII, 462 p. B 2
- Deleuze, G.*: Le bergsonisme. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. 119 p. (Initiation philosophique 76.) B 2
- Delfgaauw, B.*: Philosophie im 20. Jahrhundert. Freiburg etc. 1966. 155 p. (Herder-Bücherei. Bd. 248.) B 2
- Demythisation et morale.* Actes du Colloque organisé par le Centre International d'Etudes Philosophiques de Rome. Rome 7—12 janvier 1965. Par E. Castelli, J. Hyppolite etc. Paris. Aubier. 1965. 403 p. B 2
- Essays in phenomenology.* Ed. M. Natanson. The Hague. Nijhoff. 1966. VIII, 240 p. B 3
- European philosophy today.* Ed. G. L. Kline. Chicago. Quadrangle Books. 1965. 172 p.
- Ferrater Mora, J.*: Being and death. An outline of integrationist philosophy. Berkeley — Los Angeles. Univ. of California Pr. 1965. VIII, 267 p. B 2
- Fink, Eu.*: Studien zur Phänomenologie 1930—1939. Eugen Fink zu seinem 60. Geburtstag, Herman Leo van Breda, Jacques Taminiaux, Rudolf Boehm. Den Haag. Nijhoff. 1966. X, 223 p. (Phaenomenologica 21.) B 2
- Forsche, J. B.*: Zur Philosophie Nicolai Hartmanns. Di Problematik von kategorialer Schichtung und Realdetermination. Meisenheim a. Glan. Hain. 1965. 163 p. (Monographien zur philosophischen Forschung. Bd. 41.) B 2
- Frontiers of modern scientific philosophy and humanism.* Held at Athen, 1964. Amsterdam etc. Elsevier. 1966. IX, 91 p. B 2, B 4, B 12, Sz 1
- Gábor D.*: Inventing the future. London. Secker, Warburg. 1963. 231 p. D 1
- Goldmann, L.*: Sciences humaines et philosophie. Paris. Gouthier. 1966. 149 p. (Bibliothèque médiations 46.) B 3
- Habermas, J.*: Theorie und Praxis. Sozialphilosophische Studien. Neuwied a. Rh. — Berlin. Luchterhand. 1963. 378 p. (Politica. Abhandlungen und Texte zur politischen Wissenschaft. Bd. 11.) B 675
- Hammer, L. Z.*: Value and man. Readings in philosophy. New York etc. McGraw-Hill. 1966. XIV, 445 p. B 2
- Hartmann, K.*: Sartres Sozialphilosophie. Eine Untersuchung zur „Critique de la raison dialectique I.“ Berlin. De Gruyter. 1966. 6, 210 p. B 2
- Haug, W. F.*: Jean Paul Sartre und die Konstruktion des Absurden. Diss. Univ. Berlin, Freie Univ. Berlin. Ernst-Reuter Gesellschaft 1965. 56 p. B 2
- Heidegger, M.*: Kant und das Problem der Metaphysik. 3. Aufl. Frankfurt a. M. Klostermann. 1965. 222 p. M 1
- Heidegger, M.*: Vorträge und Aufsätze. T. 1—3. 3. Aufl. Pfullingen. Neske. 1967. 3 db. B 36
- Held, K.*: Lebendige Gegenwart. Die Frage nach der Seinweise des transzendentalen Ich bei Edmund Husserl, entwickelt am Leitfaden der Zeitproblematik. Den Haag. Nijhoff. 1966. XVII, 190 p. (Phaenomenologica 23.) B 2
- Huxley, J.*: The human crisis. Seattle.

- Univ. of Washington Pr. 1963. 88 p. (The John Danz lectures.) B 2
- Imperialismus und Weltanschauung. Zu neuen Tendenzen der bürgerlichen Philosophie und Ideologie in Westdeutschland.* Von D. Bergner, W. Eichhorn etc. Berlin. Deitz. 1966. 192 p. B 2
- Interpretazioni Crociane di R. Assunto, A. Attisani, ... Convegno Crociano, Bari, 28—30 gennaio 1963.* Bari. Adriatica Ed. 1965. 304 p. B 2
- Jaspers, K.: Die geistige Situation der Zeit.* 5. Aufl. Berlin. De Gruyter. 1965. 211 p. (Sammlung Götschen 1000.) Sz 1
- Jaspers, K.: Der philosophische Glaube angesichts der Offenbarung.* München. Piper. 1963. 575 p. M 1
- Jaspers, K.: Kleine Schule des philosophischen Denkens.* München. 1965. 174 p. (Sammlung Piper.) B 3
- Johann, A. E.: Die Welt als Einheit. Entwicklungen unserer Zeit.* Braunschweig. 1965. 74 p. (Westermann Taschenbuch. Gemeinschaftskunde 6.) Sz 1
- Jones, W. Th.: The sciences and the humanities. Conflict and reconciliation.* Berkeley — Los Angeles. Univ. of California Pr. 1965. IX, 282 p.
- Kamitz, R.: Ein Beitrag zum Problem der Metaphysik.* Meisenheim a. Glan. Hain. 1964. 142 p. (Monographien zur philosophischen Forschung. Bd. 36) B 2
- Keleher, J. F.: Disputed questions in philosophy.* New York. Philosophical Library. 1965. VI, 90 p. B 2
- Kiley, W. P.: Human possibilities. A dialectic in contemporary thinking.* New York. Philosophical Library. 1963. 8, 94 p. D 1
- Kolakowski, L.: Filozofia pozytywistyczna.* Warszawa. Wyd. Nauk. 1966. 240 p. B 36
- Die Kraft zu leben. Bekenntnisse unserer Zeit.* Gütersloh. Bertelsmann. 1963. 253 p. B 8
- Lacroix, J.: Marxisme, existentialisme, personalisme. Présence de l'éternité dans le temps.* 6. ed. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. 123 p. Sz 1
- Lance, P.: Le spiritualisme athée.* Paris. La Septième Aurore. 1966. 238 p. B 2
- Le Lionnais, F.: Le temps.* 2. éd. Paris. Delpire. 1962. 110 p. (Encyclopédie essentielle. Sér. 7. Science. No. 2.) B 10
- Lennert, R.: Verschlossenheit und Verborgenheit. Über einige Phänomene der inneren Erfahrung.* Stuttgart. Kohlhammer. 1965. 142 p. B 2
- Lubac, H. de: Blondel et Teilhard de Chardin. Correspondance commentée.* Paris. Beauchesne. 1965. 165 p. (Bibliothèque des archives de philosophie. N. S. 1.) B 2
- Luijpen, W. A.: Existential phenomenology.* Pittsburg. Duquesne Univ. Pr. 1963. XIII, 362 p. (Duquesne studies. Philosophical series 12.) D 1
- Luijpen, W. A.: Phenomenology and atheism.* Pittsburgh, Pa. — Louvain. Duquesne Univ. Pr., Nauwelaerts. 1964. XVI, 344 p. (Duquesne studies. Philosophical series 17.) B 2
- Lyons, D.: Forms and limits of utilitarianism.* Oxford. Clarendon Pr. 1965. 225 p. B 2, B 36
- Macquarrie, J.: An existentialist theology. A comparison of Heidegger and Bultmann.* New York — Evanston. Harper and Row. 1965. X, 252 p. (Harper torchbooks. Religion 125.) B 2
- M[a]jwilliams, J. A.: Philosophy for the millions.* Chicago. Loyola Univ. Pr. 1963. VIII, 206 p. (Loyola request reprint series.) B 2
- Maliandi, R. G.: Wertobjektivität und Realitätserfahrung, mit bes. Berücks. der Philosophie Nicolai Hartmanns.* Bonn. Bouvier. 1966. 48 p. (Mainzer philosophische Forschungen. Bd. 6.) B 2
- Marcel, G.: Philosophie der Hoffnung. Die Überwindung des Nihilismus.* München. 1964. 140 p. (Dist Taschenbücher 84.) M 1
- Melsen, A. G. M. van: Evolution and philosophy.* Pittsburgh, Pa. — Louvain. Duquesne Univ. Pr., Nauwelaerts. 1965. 208 p. (Duquesne studies. Philosophical series 19.) B 2
- Melzer, J. H.: Functionalism. An outline of a philosophy for today.* New York. Philosophical Library. 1965. 145 p. B 2
- Meusel, J.: Geschichtlichkeit und Mystik im Denken Nikolaj Berdjajews.* Diss. Univ. Berlin. Freie Univ. Berlin. 1962. 87 p. B 2
- Mounier, E.: Introduction aux existentialismes.* Paris. Gallimard. 1965. 189, 5 p. (Collection idées 14.) Sz 1
- Müller, A.: Das naturphilosophische Werk Teilhard de Chardins. Seine naturwissenschaftlichen Grundlagen und seine Bedeutung für eine natürliche Offenbarung.* Freiburg — München. Alber. 1964. 327 p. B 2
- Niel, A.: Les grandes appels de l'humanisme contemporain. Christianisme — Marxisme — Évolutionnisme — Existentialisme ... et après? Pars.* Ed. Courrier du Livre. 1966. 136 p. B 30
- Paci, E.: Tempo e relazione.* Firenze. Il Saggiatore. 1965. 389 p. (I Gabbiani 35.) B 2
- Philosophy in a technological culture.* (The proceedings of the Workshop on Philo-

- sophy in a Technological Culture, held at the Catholic University of America, June 13 to June 24, 1963. Ed. G. F. McLean. Washington. The Catholic Univ. of America Pr. 1964. XI, 438 p. B 2, B 3, B 11, P 1, Sz 1
- Pieper, J.*: Musse und Kult. 7. Aufl. München. Kösel. 1965. 101 p. B 2
- Pieper, J.*: Verteidigungsrede für die Philosophie. München. Kösel. 1966. 150 p. B 2
- Plessner, H.*: *Conditio humana*. Stuttgart. Neske. 1964. 71 p. (Opuscula aus Wissenschaft und Dichtung 14.) B 36
- Polgár L.*: Internationale Teilhard-Bibliographie 1955—1965. Freiburg — München. Alber. 1965. 93 p. B 2
- Problems of space and time*. Readings. Ed. J. J. C. Smart. New York — London. Macmillan, Collier and Macmillan. 1964. VIII, 436 p. (Problems of philosophy series 165.) B 2
- Richtscheid, H.*: Existenz in dieser Zeit. München. 1965. 169 p. (Beck'sche Schwarze Reihe. Bd. 37.) B 2
- Rothacker, E.*: Philosophische Anthropologie. 2. verb. Aufl. Bonn. Bouvier. 1966. X, 199 p. B 2
- Rothacker, E.*: Zur Genealogie des menschlichen Bewusstseins. Bonn. Bouvier. 1966. XV, 384 p. B 2
- Röpke, W.*: Torheiten der Zeit. Nürnberg. Glock u. Lutz. 1966. 171 p. (Die Schwarz-Weiss Bücher.) B 2
- Russel, B.*: In praise of idleness and other essays. London. Allen and Unwin. 1963. 144 p. (Unwin books 8.) B 3, B 8
- Sartre, J. P.*: *L'imagination*. 5. éd. Paris. Pr. Univ. de France. 1963. 162 p. (Nouvelle encyclopédie philosophique.) B 2
- Sartre, J. P.*: Das Sein und das Nichts. Versuch einer phänomenologischen Ontologie. Hamburg. Rowohlt. 1966. 785 p. M 1
- Sartre, J. P.*: Die Transzendenz des Ego. Hamburg. Rowohlt. 1964. 198 p. M 1
- Sartre, J. P.*: La transcendance de l'Ego. Esquisse d'une description phénoménologique. Paris. Vrin. 1965. 134 p. (Bibliothèque des textes philosophiques.) B 10, Sz 1
- Schapp, W.*: Metaphysik der Naturwissenschaft. Den Haag. Nijhoff. 1965. X, 141 p. B 2
- Schapp, W.*: Zur Metaphysik des Muttertums. Den Haag. Nijhoff. 1965. X, 169 p. B 2
- Schneider, H. W.*: Sources of contemporary philosophical realism in America. Indianapolis — New York. Bobbs and Meril. 1964. XX, 91 p. (The library of liberal arts. Philosophy 92.) B 2
- Schutz, A.*: Collected papers. Vol. 1. The problem of social reality. The Hague. Nijhoff. 1962. XLVII, 361 p. (Phaenomenologica 11.) D 1
- Schutz, A.*: Collected papers. Vol. 3. Studies in phaenomenological philosophy. The Hague. Nijhoff. 1966. XXXI, 191 p. (Phaenomenologica 22.) B 2
- Schwan, A.*: Politische Philosophie im Denken Heideggers. Köln — Opladen. Westdtch. Verl. 1965. 206 p. (Ordo politicus. Veröffentlichungen d. Arnold-Bergstraesser-Inst. u. d. Seminars f. wissenschaftliche Politik an d. Univ. Freiburg. Bd. 2.) B 2
- Schwarz, E.*: Humanismus und Humanität in der modernen Welt. Stuttgart etc. Kohlhammer. 1965. 176 p. (Urban Bücher 89.) B 2
- Selvaggi, F.*: Causalità e indeterminismo. La problematica moderna alla luce della filosofia aristotelico-tomista. Roma. Univ. Gregoriana. 1964. 453 p. (Studi critici sulle scienze 3.) B 2
- Siegwalt, G.*: Nature et histoire. Leur réalité et leur vérité. Étude systématique sur le problème de l'ontologie et du personalisme. Leiden. Brill. 1965. 262 p. B 2
- Sikora, J. J.*: The Christian intellect and the mystery of being. Reflections of a Maritain Thomist. The Hague. Nijhoff. 1966. VII, 190 p. B 3
- Sini, C.*: La fenomenologia. Milano. Garzanti. 1965. 347 p. (Saper tutto. Enciclopedia del XX. secolo. Vol. 392—397.) B 2
- Smith, J. E.*: The spirit of American philosophy. New York. Oxford Univ. Pr. 1963. 219 p. B 36
- Smith, P. Ch.*: Das Sein des Du. Buber's Philosophie im Lichte des Heidegger'schen Denkens an das Sein. Diss. 1966. 129 p. B 3
- Stegmüller, W.*: Hauptströmungen der Gegenwartsphilosophie. Eine kritische Einführung. 3. wesentlich erw. Aufl. Stuttgart. 1965. LV, 726 p. (Kröners Taschenausgabe 308.) B 2
- Szovremennij ékzisztencializm*. Kriticeszkie ocerki. Avtorü: T. I. Ojzerman etc. Moszkva. Izdat. Müszl'. 1966. 566 p. B 2, B 10, B 36, B 301, Sz 1
- Teilhard de Chardin, P.*: Images et paroles. Paris. Ed. du Seuil. 1966. 221 p. B 2
- [*Teilhard de Chardin*] *Sarden, P. T. de*: Fenomen cseloveka. Moszkva. Izdat. Progresssz. 1965. 296 p. B 307
- Ten contemporary thinkers*. Robert Maynard Hutchins, George Orwell etc. Ed. V. E. Amend etc. New York. Free Pr. of Glencoe. 1965. X, 497 p. B 8
- Theunissen, M.*: Der Andere. Studien zur Sozialontologie der Gegenwart. Berlin. De Gruyter. 1965. XV, 538 p. B 2

Thyssen, J.: Grundlinien eines realistischen Systems der Philosophie. Bonn. Bouvier. 1966. 488 p. B 2

Twentieth-century thinkers. Studies in the work of seventeen modern philosophers. Ed. J. K. Ryan. Staten Island, N. Y. Alba House. 1965. 405 p. B 2

Volkmann-Schluck, K. H.: Einführung in das philosophische Denken. Frankfurt a. M. Klostermann. 1965. 143 p. B 2

Von Wright, G. H.: The varieties of Goodness. London — New York. Routledge and Kegan Paul, The Humanities Pr. 1964. XIV, 222 p. (International library of philosophy and scientific method.) B 36

Waelhens, A. de: Phénoménologie et vérité. 2. éd. Louvain — Paris. Nauwelaerts, Béatrice-Nauwelaerts. 1965. 160 p. B 2.

VI. Ismeretelmélet, logika, tudományfilozófia

Aspects of inductive logic. Ed. J. Hintikka etc. Amsterdam. North-Holland Publ. 1966. VI, 320 p. (Studies in logic and the foundations of mathematics.) Sz 1

Baton, R. M.: Symbolism and truth. An introduction to the theory of knowledge. New York. 1964. XIV, 330 p. (Dover books on philosophy. T 1200.) B 2

Battro, A. M.: Dictionnaire d'épistémologie génétique. Dordrecht. Reidel. 1966. XII, 188 p. B 3

Black, M.: A companion to Wittgenstein's „Tractatus”. Cambridge. Univ. Pr. 1964. XVI, 450 p. B 2, P 1

Boehner, Ph.: Medieval logic. An outline of its development from 1250 to c. 1400. Manchester. Univ. Pr. 1966. XVII, 130 p. P 1

Born, M.: Natural philosophy of cause and chance. With a new essay „Symbol and reality”. New York. 1964. X, 239 p. (The Waynflete lectures. 1948.) (Dover books. S 1279.) B 2

Bowne, G. D.: The philosophy of logic 1880 — 1908. London etc. Mouton. 1966. 157 p. (Studies in philosophy 9.) B 2

Büchel, W.: Philosophische Probleme der Physik. Freiburg etc. Herder. 1965. 471 p. (Philosophie in Einzeldarstellungen. Bd. 1.) B 11

Carnap, R.: Logical foundations of probability. 2. ed. Chicago — London. Univ. of Chicago, Routledge and Kegan Paul. 1963. XXVII, 613 p. B 313

Chisholm, R. M.: Theory of knowledge. Englewood Cliffs, N. J. 1966. X, 117 p.

(Prentice-Hall Foundations of philosophy series.) B 2

Contributions to logic and methodology in honor of J. M. Bochenski. Ed. A. T. Tymieniecka etc. Amsterdam. North-Holland Publ. 1965. XVIII, 326 p. B 2

Copi, I. M.: Symbolic logic. 2. ed. New York — London. Macmillan, Collier-Macmillan. 1965. XVIII, 395 p. B 2

The critical approach to science and philosophy. In honor of Karl R. Popper. Ed. M. Bunge. London. The Free Pr. of Glencoe, Collier-Macmillan. 1964. XVI, 480 p. B 2

Davies, J. T.: The scientific approach. London — New York. Acad. Pr. 1965. X, 100 p. B 3

De Mauro, T.: Introduzione alla semantica. 2. ed. Bari. Laterza. 1966. 475 p. (Biblioteca di cultura moderna 614.) B 313

Dempf, A.: Die Einheit der Wissenschaft. 2. Aufl. Stuttgart. Kohlhammer. 1962. 175 p. (Urban-Bücher 18.) B 11

Dopp, J.: Notions de logique formelle. Louvain — Paris. Publ. Univ. de Louvain, Nauwelaerts. 1965. 302 p. (Cours publiés par l'Inst. Supérieur de Philosophie.) B 2

L'épistémologie du temps. Par J. B. Grize, K. Henry etc. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. 203 p. (Études d'épistémologie génétique 20.) (Bibliothèque scientifique internationale.) B 3

Erkenntnis und Erkenntnismethoden in Ökonomie, Technik und Naturwissenschaft. Leipzig. Dtsch. Verl. f. Grundstoffindustrie. 1966. 107 p. (Freiberger Forschungshefte. D 58. Philosophie.) B 2, B 9

Erkenntnistheoretische und methodologische Probleme der Wissenschaft. Red. G. Kröber. Berlin. Akad. Verl. 1966. 209 p. B 3, Sz 1

Essler, W. K.: Einführung in die Logik. Stuttgart. 1966. 239 p. (Kröners Taschenausgabe 381.) B 3

Farthey, H. — Wahl, D.: Die experimentelle Methode in Natur- und Gesellschaftswissenschaften. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissensch. 1966. 262 p. B 10

Feys, R.: Modal logics. Louvain — Paris. Nauwelaerts, Gauthier-Villars. 1965. XIV, 219 p. (Collection de logique mathématique. Sér. B 4.) B 2

Filosozfszkie voproszū fiziki i kibernetiki. Red. B. Sz. Gutkina. Riga. Izdat. Zinatne. 1966. 110 p. B 3

Frank, H. G.: Kybernetik und Philosophie. Materialien und Grundriss zu einer Philosophie der Kybernetik. Berlin. Duncker u. Humblot. 1966. 190 p. (Erfahrung und Denken 16.) B 2

- Frege, G.*: Funktion, Begriff, Bedeutung. 2. Aufl. Göttingen. Vandenhoeck u. Ruprecht. 1966. 103 p. M 1
- Gabriel, L.*: Integrale Logik. Die Wahrheit des Ganzen. Wien etc. Herder. 1965. XII, 447 p. B 2, B 3
- Gadamer, H. G.*: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik. 2. erw. Aufl. Tübingen. Mohr. 1965. XXIX, 524 p. B 2
- Das Gesetz in den Wissenschaften.* Hrsg. R. Heiss. Freiburg i. Br. Schulz. 1965. 131 p. B 2
- Gevorkjan, G. A.*: Verogatnoe i dosztvernoe znanie. Jerevan. AN ArmSZSZR. 1965. 203 p. B 36
- Gillot, F.*: Éléments de logique appliquée d'après Wronski, Jevons, Solvay. Paris. Blanchard. 1965. 194 p. B 315
- Gokeli, L. P.*: Logika. Tom 1. Tbiliszi. Izdat. Mecniereba. 1965. 330 p. B 14
- Greidanus, J. H.*: A theory of mind and matter. Amsterdam. Noord Hollandse Uitg. 1966. 68 p. (Verhandelingen der Koninklijke Nederlandse Akad. van Wetenschappen. Afd. Naturkunde. Reeks 1. Deel 23.) B 3
- Griffin, J.*: Wittgenstein's logical atomism. London. Oxford Univ. Pr. 1965. VIII, 164 p. P 1
- Harbeck, G.*: Einführung in die formale Logik. Braunschweig. Vieweg. 1963. VI, 114 p. (Beihefte für den mathematischen Unterricht 10.) Sz 1
- Harris, E. E.*: The foundation of metaphysics in science. London. Allen and Unwin. 1965. 512 p. (Muirhead library of philosophy.) B 3
- Heitler, W.*: Der Mensch und die naturwissenschaftliche Erkenntnis. 3. Aufl. Braunschweig. Vieweg. 1964. 75 p. (Die Wissenschaft 116.) Sz 1
- Hempel, C. G.*: Aspects of scientific explanation and other essays in the philosophy of science. New York — London. The Free Pr., Collier-Macmillan. 1966. IX, 505 p. B 36
- Hempel, C. G.*: Philosophy of natural science. Englewood Cliffs, Prentice-Hall. 1966. IX, 116 p. (Foundations of philosophy series.) B 3
- Hochgesang, M.*: Mythos und Logik im 20. Jahrhundert. Eine Auseinandersetzung mit der neuen Naturwissenschaft, Literatur, Kunst und Philosophie. München. 1965. 162 p. (Beck'sche Schwarze Reihe 38.) B 3
- Hönigswald, R.*: Schriften aus dem Nachlass. Bd. 5. Grundprobleme der Wissenschaftslehre. Über die Struktur der Physik. Kausalität. Bonn. Bouvier. 1965. 296 p. B 2
- Hörz, H.*: Werner Heisenberg und die Philosophie. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 299 p. B 2, B 10, B 11, Sz 1
- Idée de monde et philosophie de la nature.* Paris. Desclée de Brouwer. 1966. 209 p. (Recherches de philosophie 7.) B 2
- Johnson, W. E.*: Logic. New York. 1964. 3 db. P. 1— P. 2. Demonstrative inference, deductive and inductive. P. 3. The logical foundations of science. (Dover books T 1173—1175.) B 2
- Kalandarisvili, G. M.*: Problema otrazsenija dvizsenija v logike ponjatij. Tbiliszi. Izdat. Mecniereba. 1966. 166 p. B 36, M 1
- Klaus, G.*: Die Macht des Wortes. Ein erkenntnistheoretisch-pragmatisches Traktat. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1965. 198 p. B 1022
- Klaus, G.*: Spezielle Erkenntnistheorie. Prinzipien der wissenschaftlichen Theorienbildung. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 383 p. B 36
- Klug, U.*: Juristische Logik. 3. erw. u. veränd. Aufl. Berlin etc. Springer. 1966. XV, 189 p. B 3
- Kol'man, É.-Zih, O.*: Zanimatel'naja logika. Moskva. Izdat. Nauka. 1966. 127 p. (Naučno-populjarnaja szerija.) B 307
- Kotarbinski, T.*: Leçons sur l'histoire de la logique. Paris. Pr. Univ. de France. 1964. X, 388 p. (Bibliothèque de philosophie contemporaine. Histoire de la philosophie et philosophie générale.) B 2
- Kotarbinski, T.*: Les origines de la praxéologie. Warszawa. Wyd. Nauk. 1966. 18 p. (Conférences, Acad. Polonaise des Sciences, Centre Scientifique à Paris. Fasc. 58.) B 2
- König, G.*: Der Begriff des Exakten. Eine bedeutungsdifferenzierende Untersuchung. Meisenheim a. Glan. Hain. 1966. 133, 7 p. (Monographien zur philosophischen Forsch. Bd. 38.) B 2
- Körner, S.*: Experience and theory. An essay in the philosophy of science. London — New York. Routledge and Kegan Paul, The Humanities Pr. 1966. XIII, 250 p. (International library of philosophy and scientific method.) B 3
- Kuhn, H.*: Traktat über die Methode der Philosophie. München. Kösel. 1966. 101 p. B 2
- László, E.*: Beyond scepticism and realism. A constructive exploration of Husserlian and Whiteheadian methods of inquiry. The Hague. Nijhoff. 1966. 237 p. B 1, B 2, B 3
- Leinfellner, W.*: Struktur und Aufbau wissenschaftlicher Theorien. Eine wissenschaftstheoretisch-philosophische Untersuchung. Wien — Würzburg. Physica Verl. 1965. 307 p. B 2

- Lipetz, B.-A.*: A guide to case studies of scientific activity. Carlisle. Intermedia. 1965. VII, 350 p. B 4
- Logiceszskaja* sztruktura naucsnogo zna-nija. Red. P. V. Tavanec. Moskva. Izdat. Nauka. 1965. 348 p. B 305, P 1/1
- Logiczna* teoria nauki. Wybor artyklow. Wyboru dokonat. T. Pawloski. Warszawa. Wyd. Nauk. 1966. 712 p. B 36
- Logika* naucsnogo iszzledovanija. Red. P. V. Kopnin etc. Moskva. Izdat. Nauka. 1965. 359 p. B 32, P 1/1, Sz 1
- Lohmann, J.*: Philosophie und Sprachwis-senschaft. Berlin. Duncker u. Humblot. 1965. 297 p. (Erfahrung u. Denken 15.) D 1
- Lowy, G.*: A searcher's manual. London. Lockwood. 1965. XI, 104 p. B 4
- Lukasiewicz, J.*: Aristotle's Syllogistic from the standpoint of modern formal logic. 2. enl. ed. Oxford. Clarendon Pr. 1963. XIII, 222 p. P 1
- Mandelbaum, M.*: Philosophy, science and sense perception: historical and critical studies. Baltimore. Hopkins. 1964. IX, 262 p. B 3
- Mare, C.*: Determinismism și fizică modernă. Rolul lui metodologica. București. Ed. Politică. 1966. 232 p. B 2
- Marković, M.*: Formalizm w logice społ-czesnej. Warszawa. Wyd. Nauk. 1962. 496 p. B 36
- Mercier, A.*: Antikes und modernes Denken in Physik und Mathematik. Eine philo-sophische Betrachtung. Berlin. Duncker u. Humblot. 1964. 154 p. (Erfahrung u. Denken 13.) B 10
- Metz, A.*: Science et réalité. Paris. Éd. d'Enseignement Supérieur. 1964. 192 p. B 2
- Mihăilescu, E.*: Systeme logice și forme normale in calculul propozițional biva-lent. București. Acad. RSR. 1966. 378 p. B 2, B 3, Sz 1
- Mikrokosmos, Makrokosmos.* Philosophisch-theoretische Probleme der Naturwis-senschaft, Technik und Medizin. Hrsg. H. Ley etc. Bd. 1. Berlin. Akad. Verl. 1966. 520 p. B 2, B 10, Sz 1
- Mind, matter and method.* Ed. P. K. Feyerabend etc. Minneapolis. Univ. of Minnesota Pr. 1966. 524 p. B 36
- Minds and machines.* Ed. A. R. Anderson. Englewood Cliffs, N. J. Prentice-Hall. 1964. VIII, 114 p. (Contemporary per-spectives in philosophy series.) B 2
- Miquel, J.*: L' empirisme. Paris. 1965. 196 p. (Collection Armand Colin. No. 386. Section de philosophie.) B 2
- Mittelstaedt, P.*: Philosophische Probleme der modernen Physik. Mannheim. 1963. 162 p. (Bibliographisches Inst. Hoch-schultaschenbücher 50.) M 1
- Mleziva, M.*: Über das Erhaltensein des klassischen Aussagenkalküls in den nichtklassischen Aussagenkalkülen. Pra-ha. 1966. 71 p. (Rozpravy ČSAV. Rada společenských věd. Ročník 76. No. 13.) Čseh kiv. B 3
- Modelirovanie* kak metod naucsnogo iszzle-dovanija. Moskva. Univ. 1965. 246 p. B 32
- Pavlov, V. T.*: Logiceszskie funkcii kate-gorij prozstranstva i vremeni. Kiev. Univ. 1966. 235 p. B 36, Sz 1
- Parthey, H.—Wahl, D.*: Die experimentelle Methode in Natur - und Gesellschaftswis-senschaften. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 262 p. B 3, B 12
- Pepper, S. C.*: World hypotheses. A study in evidence. Berkeley — Los Angeles. Univ. of California Pr. 1966. XIII, 348 p. D 1
- Philosophical problems of the social sci-en-ces.* Ed. D. Braybrooke. New York. London. Macmillan. 1965. 120 p. (Sources in philosophy.) B 2
- Polikarov, A.*: Otnosztel'noszt'i kvantü. Filozofszkie problemü szovremennoj fiziki. Moskva. Izdat. Progreszsz. 1966. 499 p. B 36
- Popovics, M. V.*: O filozofszskom analize jazüka nauki. Kiev. Naukova Dumka. 1966. 221 p. B 305, Sz 1
- Problem solving: research, method and theory.* Ed. B. Kleinmuntz. New York etc. Wiley. 1966. IX, 406 p. (The Carne-gie series on cognition. Vol. 1.) B 300
- Problemü szstrukturü v naucsnom poznanii.* Red. O. Sz. Zel'kina. Szaratov. Univ. 1965. 131 p. P 1/1
- Quine, W. v. O.*: Elementary logic. Rev. ed. New York. 1965. X, 129 p. (Harper torchbooks 577.) (The science library.) B 36
- Ralfs, G.*: Stufen des Bewusstseins. Vorle-sungen zur Erkenntnistheorie. Köln. Univ. Verl. 1965. 283 p. (Kantstudien. Ergänzungshefte 91.) B 2
- Rombach, H.*: Substanz, System, Struktur. Bd. 1—2. Die Ontologie des Funktio-nalismus und der philosophische Hinter-grund der modernen Wissenschaft. Frei-burg — München. Alber. 1965—1966. 2. db. B 2
- Ruml, V.*: Der logische Positivismus. Ber-lin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1965. 271 p. B 30
- Rvacsev, L. A.*: Matematika i szemantika. Nominalizm kak interpretacija mate-matiki. Kiev. Naukova Dumka. 1966. 80 p. B 11
- Scherrer, W.*: Grenzfragen der Wissen-schaft. Vorträge und Abhandlungen aus dem Bereich der exakten Wissenschaften. Bern. Haupt. 1964. 130 p. B 11

- Schrödinger, E.*: Geist und Materie. 3. Aufl. Braunschweig. Vieweg. 1965. 77 p. (Die Wissenschaft. Bd. 113.) M 1
- Seralieva, R.*: Nekotorie filozofszkie voproszū teorii informacii. Frunze. Izdat. Ilim. 1966. 70 p. B 3
- Sini, C.*: Introduzione alla fenomenologia come scienza. Milano. Lampugnani Nigri. 1965. 294 p. B 2
- (*Slupecki, J.*) *Szlupeckij, E.*—(*Borkowski*) *Borkovszkij, L.*: Elementū matematičeszkij logiki i teorija mnozsesztv. Moszkva. Izdat. Progreszsz. 1965. 367 p. B 9
- Smith, V. C.*: Understanding science for the space age. Philadelphia — New York. Lippincott. 1962. VIII, 486 p. B 7
- Stenius, E.*: Wittgenstein's Tractatus. A critical exposition of its main lines of thought. Oxford. Blackwell. 1964. XI, 241 p. P 1
- Stoff, V. A.*: Modelirovanie i filozofija. Moszkva — Leningrad. Izdat. Nauka. 1966. 300 p. B 2, B 3
- Strass, G.*: Modell und Erkenntnis. Zur erkenntnistheoretischen Bedeutung der Modellmethode in der Biologie. Jena. Fischer. 1963. 128 p. P 10
- Structure in art and in science.* Ed. Gy. Kepes. New York. Braziller. 1965. VII, 189 p. (Vision and value series.) B 11
- Studies in explanation. A reader in the philosophy of science.* Ed. R. Kahl. Englewood Cliffs, N. J. Prentice-Hall. 1963. XI, 363 p. P 10
- Svirev, V. Sz.*: Neopozitivizm i problemū empiričeszkogo obosnovanija nauki. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 214 p. B 2, B 36, B 305
- Szpaszod, D. I.*: Ot logičeszkaz gledna točska. Szofija. Nauka i Izkusztvo. 1965. 159 p. B 2
- Sztoľjanov, V. I.*: Proceszsz izmenija i ego poznanie. Logiko-metodologičeszkie problemū. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 250 p. B 2, B 3
- Szubbotin, A. L.*: Teorija szillogisztiki v szovremennoj formal'noj logike. Moszkva. Izdat. Nauka. 1965. 122 p. P 1/1
- La théorie de l'argumentation. Perspectives et applications. Hommage à Ch. Perelman.* Louvain — Paris. Nauwelaerts, Béatrice-Nauwelaerts. 1963. 614 p. (Logique et analyse. N. S. Année 6.) B 2
- Thiel, Ch.*: Sinn und Bedeutung in der Logik Gottlob Freges. Diss. Erlangen — Nürnberg. Univ. Meisenheim a. Glan. Hain. 1965. 171 p. (Monographien zur philosophischen Forschung. Bd. 43.) B 2
- Tondl, L.*: Problémy sémantiky. Praha. CSAV. 1966. 366 p. Angol, orosz kiv. B 3
- Tricot, J.*: Traité de logique formelle. 2. éd. Paris. Vrin. 1966. 316 p. B 2
- Ullmann, S.*: Semantics. An introduction to the science of meaning. Oxford. Blackwell. 1964. 278 p. Sz 1
- Vahomin, N. K.*: Zakonū dialektiki, zakonū poznaniya. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 166 p. B 2
- Von Wright, G. H.*: Norm and action. A logical enquiry. London — New York. Routledge and Kegan Paul, The Humanities Pr. 1963. XVIII, 214 p. (International library of philosophy and scientific method.) B 36
- Die Wissenschaften und die Wahrheit. Ein Rechenschaftsbericht der Forschung.* Hrsg. K. Ulmer. Stuttgart etc. Kohlhammer. 1966. 204 p. B 2
- Wittgenstein, L.*: Preliminary studies for the „Philosophical investigations“. Oxford. Blackwell. 1965. XIV, 185 p. P 1
- Wolf, A.*: Textbook of logic. 2. ed. rev. and enl. New York. 1962. 351 p. (Collier Books 121.) Sz 1
- Wright, G. H. v.*: The logic of preference. Edinburgh. Univ. Pr. 1963. 67 p. B 9
- Zabeeh, F.*: Universals. A new look at an old problem. The Hague. Nijhoff. 1966. XII, 68 p. B 2, B 3
- Zsukov, N. I.*: Informacija. Filozofszkij analiz informacii — central'nogo ponjatija kibernetiki. Minszk. Nauka i Tehnika. 1966. 164 p. B 2, B 36, Sz 1

VII. Etika

- Bausola, A.*: Etica e politica nel pensiero di Benedetto Croce. Milano. Vita e Pensiero. 1966. VIII, 265 p. B 3
- Bergström, L.*: The alternatives and consequences of actions. An essay on certain fundamental notions in teleological ethics. Diss. Stockholm etc. Almqvist och Wiksell. 1966. 141 p. (Stockholm studies in philosophy 4.) (Acta Univ. Stockholmiensis.) B 3, Sz 1
- Bradley, F. H.*: Ethical studies. 2. rev. ed. London. Oxford Univ. Pr. 1962. XVI, 344 p. (Oxford paperbacks. No. 39.) B 2
- Drobnickij, O. G.*—*Kon, I. Sz.*: Kratkij szlovar' po etike. Moszkva. Politizdat. 1965. 543 p. P 1
- Ethics and bigness. Scientific, academic, religious, political, and military.* Ed. H. Cleveland etc. New York. Harper. 1962. XLV, 542 p. B 2
- Free will and determinism.* Ed. B. Berofsky. New York—London. Harper and Row. 1966. 379 p. (Sources in contemporary philosophy.) P 1/1

VIII. Esztétika

- Fromm, E.*: The art of loving. London. 1936. 95 p. (Unwin books. 25.) B 36
- Fuller, L. L.*: The morality of law. New Haven—London. Yale Univ. Pr. 1965. 202 p. B 30
- Hampshire, S.*: Freedom of the individual. New York. Harper and Row. 1965. 112 p. B 36, D 1
- Hana, Gh. G.*: Freiheit und Person. Eine Auseinandersetzung mit der Darstellung Jean Paul Sartres. München. Beck. 1965. XI, 176 p. B 2
- Jacobi, J.*: Der Weg zur Individuation. Zürich — Stuttgart. Rascher. 1965. 160 p. B 1
- Jeanson, F.*: Le problème moral et la pensée de Sartre. Suivi de Un quidam nommé Sartre. Paris. Ed. du Seuil. 1965. 347 p. B 2
- Johnson, O. A.*: Moral knowledge. The Hague. Nijhoff. 1966. X, 172 p. B 2.
- Kiszzsel', M. A.—Émdin, M. V.*: Étika Gegalja i krizisz szovremennoj burzsuaaznoj étiki. Leningrad. Univ. 1966. 123 p. B 3, Sz 1
- A kommunista erkölsröl.* Szerk. Bitay Ö. Bukarest. Politikai K. 1966. 205 p. B 1
- Leif, J.—Rustin, G.*: Morale professionnelle à l'usage des instituteurs et des institutrices. Programme des écoles normales. Paris. Delagrave. 1966. 0190 p: B 578
- Loeser, F.*: Deontik. Planung und Leitung der moralischen Entwicklung. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 292 p. B 30
- Macyntire, A.*: A short history of ethics. New York. Macmillan. 1966. VIII, 280 p. B 10
- Peters, R. S.*: Ethics and education. London. Allen and Unwin. 1966. 333 p. B 2
- Popelova, J.*: Étika. O isztoriceszkój i szovremennoj problematike nravsztvennoj teorii. Moszkva. Izdat. Progreszsz. 1965. 669 p. B 14, B 36
- Protiv szovremennoj burzsuaaznoj étiki.* Moszkva. Izdat. Nauka. 1965. 237 p. M 1
- Szamszonova, T. V.*: Teoreticeszkie problemü étiki. Moszkva. Univ. 1966. 109 p. B 2, B 3, B 36
- Timur, M.*: The theory of morals. New York. Philosophical Library. 1965. XII, 524 p. B 2
- Uchiyama, Minoru*: Das Wertwidrige in der Ethik Max Schelers. Bonn. Bouvier. 1966. 196 p. (Mainzer philosophische Forschungen. Bd. 4.) B 2
- Weltsch, F.*: Das Wagnis der Mitte. Ein Beitrag zur Ethik und Politik der Zeit. Stuttgart etc. Kohlhammer. 1965. 180 p. B 2
- Asztahov, I. B.*: Észtetika i szovremenoszt'. Moszkva. Izdat. Proszvescsenie. 1965. 267 p. B 7
- Banfi, A.*: Filosofia dell'arte. Roma. Ed. Riuniti. 1962. 470 p. (Nuova biblioteca di cultura 40.) Sz 1
- Borev, Ju. B.*: Vvedenie v észtetiku. Moszkva. Szov. Hudozsnik. 1965. 326 p. B 3, D 1
- Brunius, T.*: Inspiration and Katharsis. The interpretation of Aristotle's The poetics VI, 1449 b 25. Uppsala. Almqvist and Wiksells. 1966. 88 p. (Laokoon 3.) (Acta Univ. Upsaliensis.) B 3
- Croce, B.*: Filosofia come scienza dello spirito. 1. Estetica come scienza dell'espressione e linguistica generale. 11. ed. Bari. Laterza. 1965. XXIV, 563 p. B 313
- Damnjanovic, M.*: Problem eksperimentalne metode u estetici. Beograd. Inst. Drustvenih Nauka, Odel. za Filoz. 1963. 160 p. B 3
- Daviudov, Ju. N. J.*: Iszkuszsztvo i élita. Moszkva. Izdat. Iszkuszsztvo. 1966. 342 p. B 3, B 14
- Észtetika. Kategorii i iszkuszsztvo.* Red. A. A. Bazsenova etc. Moszkva. Izdat. Iszkuszsztvo. 1965. 177 p. B 11
- Észtetika i iszkuszsztvo. Iz isztorii domarkszisiztszkój észteticeszkój müszli.* Szoszt. P. Sz. Trofimov. Moszkva. Izdat. Nauka. 1966. 308 p. B 1, B 10, B 14
- Észtetika i literatura. Sztat'i bolgarszkikh kritikov.* Szoszt. V. Kolevskij. Moszkva. Hudozsosztvennaja Lit. 1966. 366 p. B 3
- Garvin, P. L.*: A Prague School reader on esthetics, literary structure, and style. Washington. Georgetown Univ. Pr. 1964. XI, 163 p. B 3
- Gordijenko, A. T.*: Müsztectvo, dijszniszt' i szvoboda hudozsn'oji tvoreosztii. Küjiv. Naukova Dumka. 1966. 182 p. B 3
- Heidegger, M.*: Der Ursprung des Kunstwerkes. Stuttgart. Reclam Verl. 1965. 126 p. (Universal Bibliothek. No. 8446—47.) B 2
- Ingarden, R.*: Działa filozoficzne. Studia z estetyki. Tom 2. 2. wyd. Warszawa. Wyd. Nauk. 1966. 531 p. B 301
- Kagan, M. Sz.*: Bibliograficeszkij ukazatel' k lekcijam po markszisztszko—leninszkój észtetike. Leningrad. Univ. 1966. 49 p. B 3
- Kagan, M. Sz.*: Lekcii po markszisztszko—leninszkój észtetike. Cs. 3. Dialektika hudozsosztvennogo razvitija. Leningrad. Univ. 1966. 215 p. B 2, B 3, B 11
- Krueger, J.*: Ästhetik der Antike. Berlin — Weimar. Aufbau-Verl. 1964. 595 p. P 1
- Lukács Gy.*: Werke. Bd. 11—12. Ästhetik.

- T. 1. Die Eigenart des Ästhetischen. Halbbd. 1—2. Neuwied — Berlin. Luchterhand. 1963. 2 db. B 14
- Markszisizszko*—leninszkaja észtetika. Učebnoe poszobie. Red. M. Ja. Poljakov. Moszkva. Izdat. Iszkuszszto. 1966. 441 p. B 2 B 3, B 14, B 965, Sz 1
- Molcsanova, A. Sz.*: Na vkusz, na cvet . . . Teoreticeszkij ocserk ob észteticeszkom vkusze. Moszkva. Izdat. Iszkuszszto. 1966. 198 p. B 3
- Moles, A.*: Information theory and esthetic perception. Urbana — London. Univ. of Illinois Pr. 1966. 217 p. B 300
- (*Moles*) *Mol' A. A.*: Teorija informacii i észteticeszkoe vozprijatje. Moszkva. Izdat. Mir. 1966. 347 p. B 301, Sz 1
- Murakovsky, J.*: Studie z estetiky. Praha. Odeon Vyd. 1966. 371 p. (Estetická knihovna 3.) B 1
- Natev, A.*: Iszkuszszto i obsceszto. Moszkva. Izdat. Progreszsz. 1966. 319 p. B 11
- Nikolov, J. E.*: Fenomenologija i esztetika. Osznovi vöproszki na fenomenologijata i fenomenologicsnata esztetika. Kriticesen ocserk. Szofija. Nauka i Izkuszto. 1965. 177 p. B 301
- O szovremennoj burzsoaznoj észtetike.* Szbornik sztatej. Moszkva. Izdat. Iszkuszszto. 1963. 337 p. B 2
- O vozvüsennom.* Red. N. A. Csisztjakova etc. Moszkva — Leningrad. Izdat. Nauka. 1966. 148 p. (Literaturnüe pamjatniki.) B 3
- [*Ovszjannikov*] *Ovszjannikow, M. F.* — [*Szmürnova, Sz. V.*] *Smirnova, S. W.*: Kurze Geschichte der Ästhetik. Berlin. Dietz. 1966. 503 p. B 3, B 10, Sz 1
- Peter, K.*: Die Lehre von der Schönheit, nach Bonaventura. Diss. Basel. Univ. Werl., Westf. Dietrich — Coelde. 1964. 144 p. B 2
- Plebe, A.*: Processo all'estetica. 2. ed. Firenze. La Nuova Italia. 1965. XVI, 222 p. (Orientamenti. N. S. 1.) Sz 1
- Protiv szovremenного absztrakcionizma i formalizma.* Szbornik perevodov. Red. M. P. Baszskina. Moszkva. Izdat. Progreszsz. 1964. 373 p. B 11
- Read, H.*: The philosophy of modern art. London. 1964. 278 p. (Faber paper covered ed.) B 10
- Redeker, H.*: „Abbildung und Aktion“. Versuch über der Dialektik des Realismus. Halle/Saale. Mitteldtsch. Verl. 1966. 187 p. B 10
- (*Schelling, F. W. J.*) *Selling, F. V.*: Filozofija iszkuszsztva. Moszkva. Izdat. Müszl'. 1966. 496 p. B 36
- Schmitz, H.*: System der Philosophie. Bd. 2. T. 2. Der Leib im Spiegel der Kunst. Bonn. Bouvier. 1966. XI, 312 p. B 2
- Sörbom, G.*: Mimesis and art. Studies in the origin and early development of an aesthetic vocabulary. Diss. Uppsala. Bonniers. 1966. 218 p. (Scandinavian university books.) B 3
- Szovremennüe problemü realizma i modernizm.* Red. A. Sz. Mjasznikov. Moszkva. Izdat. Nauka. 1965. 616 p. B 14
- Vajman, Sz. T.*: Markszisizszkaja észtetika i problemü realizma. Moszkva. Szov. Piszatel'. 1964. 317 p. B 11
- Vanszlov, V. V.*: Észtetika romantizma. Moszkva. Izdat. Iszkuszszto. 1966. 404 p. B 14
- Weitz, M.*: Philosophy of the arts. New York. Russell and Russell. 1964. XI, 239 p. B 3

IX. Szociológia

- Agger, R. Eu.*—*Goldrich, D.*—*Swanson, B. E.*: The rulers and the ruled. Political power and impotence in American communities. New York etc. Wiley. 1964. XX, 789 p. B 10
- L'analyse empirique de la causalité.* Ed. R. Boudon etc. Paris — La Haye. Mouton. 1966. 301 p. (Méthodes de la sociologie 2.) B 9
- L'année sociologique.* Publ. R. Aron etc. Sér. 3. 1964. Paris. Pr. Univ. de France. 1965. 561 p. (Bibliothèque de philosophie contemporaine.) B 8
- Approaches, contexts and problems of social psychology.* A book of readings. Ed. E. Eu. Sampson. Englewood Cliffs, N. J. 1964. IX, 576 p. (Prentice-Hall psychology series.) B 7
- Arbeit, Gemeinschaft, Persönlichkeit.* Soziologische Studien. Hrsg. R. Miller etc. Berlin. Dietz. 1964. 258 p. B 11
- Argyris, Ch.*: Integrating the individual and the organization. New York etc. Wiley. 1966. XII, 330 p. B 10, Sz 1
- Armystage, W. H.-G.*: The rise of the technocrats. A social history. London — Toronto. Routledge and Kegan Paul, Univ. of Toronto Pr. 1965. VII, 448 p. (Studies in social history.) B 3
- Aron, R.*: Démocratie et totalitarisme. Paris. Gallimard. 1965. 378 p. (Collection idées 88.) B 3, B 8, B 10
- Aron, R.*: Essai sur les libertés. Paris. Calmann-Lévy. 1965. 235 p. B 877
- Aron, R.*: Main currents in sociological thought. 1. Montesquieu, Comte, Marx, Toqueville. The sociologists and the revolution of 1848. New York — London. Basis Books. 1965. 272 p. B 12
- Aron, R.*: Trois essais sur l'age industriel. Paris. Plon. 1966. 241 p. B 36
- Asin, G. K.*: Szovremennaja burzsoaznaja

- szociológia. Kriticeszkij ocserk idealiszticeszkij teorii o roli narodnih maszsz i liosnoszti v isztorii. Moszkva. Vűszsaja Skola. 1965. 203 p. B 12
- Australian society.* A sociological introduction. Ed. A. F. Davies etc. New York. 1965. 333 p. (Atherton books.) B 10
- Bagrit, L.*: The age of automation. The BBC Reith lectures 1964. New York. The New American Library. 1965. XXIV, 127 p. (Mentor book 626.) B 12
- Bajdel'dinov, L. A.*: Sztatiztika v szociologiceszkom iszszledovanii. Alma Ata. Izdat. Nauka. 1965. 125 p. B 30, P 1/1
- Balandier, G.*: Sociologie actuelle de l'Afrique Noire. Dynamique sociale en Afrique Centrale. Paris. Pr. Univ. de France. 1963. XII, 532 p. (Bibliothèque de sociologie contemporaine.) B 327
- Baltzell, E. D.*: The Protestant establishment. Aristocracy and caste in America. New York. Random House. 1964. XVIII, 429 p. B 2
- Barberis, C.*: Sociologia rurale. Bologna. Ed. Agricole. 1965. XIX, 385 p. B 10
- Bastide, R.*: Sociologie des maladies mentales. Paris. Flammarion. 1965. 282 p. (Nouvelle bibliothèque scientifique.) B 10, B 323
- Bell, E. H.—Sirjamaki, J.*: Social foundations of human behavior. 2. ed. New York etc. Harper and Row. 1965. 628 p. B 323
- Bergler, R.*: Psychologie stereotyper Systeme. Ein Beitrag zur Sozial- und Entwicklungspsychologie. Bern—Stuttgart. Huber. 1966. 318 p. B 2
- Bernard, M.*: Introduction à une sociologie des doctrines économiques des physiocrates à Stuart Mill. Paris—La Haye. Mouton. 1963. 270 p. (Ecole Pratique des Hautes Etudes. Sect. 6. Sciences écon. et sociales. Sociétés, mouvements sociaux et idéologies. Sér. 1. Etudes 7.) B 10
- Berne, E.*: Games people play. The psychology of human relationships. London. Deutsch. 1966. 192 p. B 10
- Biancheri, A.*: Les sociétés humaines. Exemples de leur organisation. Paris. Larousse. 1965. 367 p. (Pour connaître 6.) B 10
- Bibliography of social science periodicals and monograph series: Sweden, 1950—1963.* Washington. US Gov. Print. Off. 1965. IV, 83 p. (Foreign social science bibliographies. Ser. P—92. No. 22.) B 9
- Biddle, W. W.—Biddle, L. J.*: The community development process. The rediscovery of local initiative. New York etc. Holt, Rinehart and Winston. 1965. XIV, 334 p. Sz 1
- Blauner, R.*: Alienation and freedom. The factory worker and his industry. Chicago—London. The Univ. of Chicago Pr. 1966. XVI, 222 p. B 323
- Boalt, G.*: Family and marriage. New York. 1965. VII, 171 p. (McKay social science series.) B 323
- Bollens, J. C.—Schmandt, H. J.*: The metropolis. Its people, politics and economic life. New York. Harper and Row. 1965. XVI, 643 p. B 9
- Bollhagen, P.*: Soziologie und Geschichte. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. VI, 257 p. B 2, B 10, B 14, P 3, M 1
- Bortoli, G.*: Sociologie du referendum dans la France moderne. Paris. Pichon et Durand-Auzias. 1965. 412 p. (Bibliothèque constitutionnelle et de science politique 13.) Sz 1
- Bosquet, R.—Vatier, R.*: L'homme dans la société contemporaine. Paris. Dunod. 1965. XVI, 336 p. (Etudes supérieures industrielles.) B 2
- Bottomore, Th. B.*: Classes in modern society. London. Allen and Unwin. 1965. 82 p. (B 2/72, B 10
- Bottomore, Th. B.*: Elites and society. Harmondsworth. 1966. 160 p. (Pelican book A 782.) B 10
- Bottomore, Th. B.*: Elites and society. London. Watts. 1964. V, 154 p. (The new thinker's library.) Sz 1
- Boudon, R.—Lazarsfeld, P.*: L'analyse empirique de la causalité. Paris. La Haye. Mouton. 1966. 301 p. (Méthodes de la sociologie. Maison des sciences de l'homme 2.) B 2
- Bouthoul, G.*: Sociologie de la politique. Paris. Pr. Univ. de France. 1965. 128 p. (Que sais-je? No. 1189.) B 2
- Breese, G.*: Urbanization in newly developing countries. Englewood Cliffs, N. J. Prentice-Hall. 1966. VIII, 151 p. (Modernization of traditional societies series.) B 323
- Brooks, J.*: The one and the many. The individual in the modern world. The 2. Corning Conference. New York—Evanson. Harper and Row. 1962. XVI, 331 p. B 10
- Buchanan, R. A.*: Technology and social progress. Oxford etc. Pergamon Pr. 1965. VII, 172 p. (The Commonwealth and international library. History of science and technology 2213.) B 10
- Cahiers d'étude des sociétés industrielles et de l'automatation.* Publ. P. Naville. No. 5. Sociologie et changement technique. No. 6. Classes de travail, automation, urbanisme. Paris. CNRS. 1963—1964. 2 db. B 12
- Carrier, H.—Pin, É.*: Sociologie du Christianisme. Bibliographie internationale.—Sociology of Christianity. International

- bibliography. Rome. Pr. de l'Univ. Grégorienne. 1964. 313 p. (Studia socialia 8.) B 2
- Catton, W. R. jr.*: From animistic to naturalistic sociology. New York etc. 1966. XX, 364 p. (McGraw-Hill series in sociology.) B 3
- Chapanis, A.*: Man-machine engineering. Belmont, Calif.—London. Wadsworth, Tavistock. 1965. VII, 134 p. (Behavioral science in industry series.) B 300
- Charpentreau, J.*: L'homme séparé. Justification de l'action culturelle. Paris. Les Éd. Ouvrières. 1966. 154 p. (Points d'appui.) B 2
- Claessens, D.—Klönne, A.—Tschoepe, A.*: Sozialkunde der Bundesrepublik Deutschland. Düsseldorf — Köln. Diederich. 1965. 356 p. B 9
- Olinard, M. B.*: Slums and community development. Experiments in self-help. New York — London. The Free Pr., Collier-Macmillan. 1966. XVI, 395 p. B 323
- Cohen, A. R.*: Attitude change and social influence. New York—London. Basic Books. 1964. XV, 156 p. (Basic topics in psychology.) B 10
- Coleman, J. S.*: Introduction to mathematical sociology. New York—London. The Free Pr. of Glencoe, Collier-Macmillan. 1964. VIII, 9—554. p. B 3, B 10
- Coleman, J. S.*: Models of change and response uncertainty. Engelwood Cliffs, N. J. 1964. 130 p. (Prentice-Hall series in mathematical analysis of social behavior.) B 9
- Comparative family systems.* Ed. M. F. Nimkoff. Boston. Houghton. 1965. X, 402 p. B 10
- Comparative social problems.* Ed. S. N. Eisenstadt. New York—London. Free Pr. of Glencoe, Macmillan. 1964. XV. 463 p. B 10
- Conflict in society.* Ed. A. De Reuck etc. London Churchill. 1966. XII, 467 p. P 1
- Contemporary sociology.* An introductory textbook of readings. Ed. M. L. Barron. New York — Toronto. Didd and Mead. 1964. XVI, 662 p. B 9
- Dahrendorf, R.*: Class and class conflict in industrial society. Rev. ed. Stanford, Calif. Univ. Pr. 1963. [XVI, 336 p. B 2/72
- Dahrendorf, R.*: Homo sociologicus. Ein Versuch zur Geschichte, Bedeutung und Kritik der Kategorie der sozialen Rolle. 5. Aufl. Köln —Opladen. Westdttsch. Verl. 1965. 92 p. B 10
- Drucker, P. F.*: The future of industrial man. New York—Toronto. New American Library. 1965. 208 p. (Mentor book 625.) P 3
- Durkheim, E.*: Suicide. A study in sociology. New York—London. Free Pr. of Glencoe, Macmillan. 1966. 405 p. B 9
- Einführung in die soziologische Forschung.* Hrsg. H. Jetzschmann etc. Berlin. Dietz. 1966. 264 p. B 10, P 3
- Ellul, J.*: The technological society. New York. Knopf. 1965. XXXVI, 449, XIV p. B 3, M 1
- Emge, A. C.*: Die geistige Bewältigung der sogenannten Europaidee. Ein sozialpsychologischer Versuch. Mainz. 1965. 48 p. (Akad. d. Wissenschaften u. d. Literatur. Abh. d. geistes- u. sozialwissenschaftlichen Kl. Jg. 1965. No. 1.) B 3
- Eulau, H.*: The behavioral persuasion in politics. New York. Random House. 1963. X, 141 p. (Studies in political science.) B 10
- Evans, W. M.*: Young people in society. Oxford. Blackwell. 1965. VI, 215 p. B 2/72
- Evans-Pritchard, E. E.*: The position of women in primitive societies and other essays in social anthropology. London. Faber and Faber. 1965. 260 p. B 10
- Filipcová, B.*: Clovek, práce, volny čas. Praha. Svoboda. 1966. 155 p. (Sociologická kniznice.) B 10
- Filosofszkie i soziologiczeszkie isszledovanija.* Red. V. P. Rozsin. Leningrad. Izdat. Univ. 1965. 213 p. (Ucsenije zapiszki Kafedr Obscseszztvennüh Nauk Vuzov g. Leningrada. Filosofija. Vüp. 7.) B 36, Sz 1
- Francis, R.*: Ethnos und Demos. Soziologische Beiträge zur Volkstheorie. Berlin. Duncker u. Humblot. 1965. 410 p. B 2
- Francis, E.*: Wissenschaftliche Grundlagen soziologischen Denkens. 2. Aufl. Bern—München. Francke. 1965. 149 p. (Dalp—Taschenbücher 339.) Sz 1
- Freisitzer, K.*: Soziologische Elemente in der Raumordnung. Zum Anwendungsbereich der empirischen Sozialforschung in Raumordnung, Raumplanung und Raumplanung. Graz. Leykam. 1965. 72 p. (Grazer rechts- und staatswissenschaftliche Studien 14.) B 12
- Fromm, E.*: Man for himself. An inquiry into the psychology of ethics. Greenwich, Conn. 1966. 256 p. (Fawcett premier books 278.) B 10
- Gal'djaev, P. K.*: Kritika szovremennoj burzsuaznoj szociologii. Moszkva. Izdat. Műszl'. 91 p. B 301
- Gavron, H.*: The captive wife. Conflicts of housebound mothers. London — New York. Routledge and Kegan Paul, Humanities Pr. 1966. XIV, 176 p. (International library of sociology and social reconstruction.) B 10

- Gella, A.*: Ewolucjonizm a początki socjologii (Ludwik Gumplowicz i Lester Frank Ward). Wrocław etc. PAN. 1966. 269 p. (Monografie z dziejów nauki i techniki 32.) Orosz, angol kiv. B 3, B 11
- Ginsberg, M.*: Essays in sociology and social philosophy. Vol. 2. Reason and unreason in society. London. 1965. VIII, 328 p. (Heinemann books on sociology.) B 2
- Ginsberg, M.*: On justice in society. Baltimore, Md. Penguin Books. 1965. 248 p. (Pelican books 717.) B 12
- Ginzberg, E.*: Technology and social change. New York—London. Columbia Univ. Pr. 1964. VII, 158 p. (Columbia Univ. Seminar on technology and social change.) B 4
- Glock, Ch. Y.—Stark, R.*: Religion and society in tension. Chicago. 1965. XII, 316 p. (Rand MacNally sociology series.) B 323
- Glombiowski, K.*: Problemy historii czytelnictwa. Wrocław. Zakł. Narodowy im. Ossolińskich. 1966. 149 p. (Wrocławskie Towarzystwo Naukowe. Śląskie prace bibliograficzne i bibliekoznawcze 9.) Francia kiv. Sz 1
- Goldmann, L.*: Sciences humaines et philosophie. Paris. Gonthier. 1966. 149 p. (Bibliothèque médiation 46.) B 3
- Gorecki, J.*: Rozwód. Studium socjologiczno-prawne. Warszawa. Wyd. Nauk. 1965. 314 p. Angol kiv. P 1/1
- Hadden, J. K.—Borgatta, E. F.*: American cities. Their social characteristics. Chicago, Ill. Rand MacNally 1965. VI, 193 p. B 323
- Halbwachs, M.*: Esquisse d'une psychologie des classes sociales. Paris. Rivière. 1964. 238 p. (Petite bibliothèque sociologique internationale. Sér. B. Les classiques de la sociologie 2.) B 2
- Hall, J.*: Comparative law and social theory. Louisiana State Univ. Pr. 1963. 167 p. B 30
- Handbook of marriage and the family.* Ed. H. T. Christensen. Chicago. 1964. 1028 p. (Rand MacNally sociology series.) B 323
- Handy, R.*: Methodology of the behavioral sciences. Springfield, Ill. Thomas. 1964. XI, 182 p. (American lecture series. No. 597.) (A monograph in the Bannerstone div. of American lectures in philosophy.) B 323
- Hartz, L.*: The founding of new societies. Studies in the history of the United States, Latin America, South Africa, Canada and Australia. New York. Harcourt, Brace and World. 1964. XI, 336 p. B 10
- Hertz, F.*: Nationality in history and politics. A psychology and sociology of national sentiment and nationalism. London. Routledge and Kegan Paul. 1966. X, 417 p. (International library of sociology and social reconstruction.) B 323
- Hertzler, J. O.*: A sociology of language. New York. Random House. 1965. XII, 559 p. B 36
- Herzog, D.*: Klassengesellschaft ohne Klassenkonflikt. Eine Studie über William Lloyd Warner und die Entwicklung der neuen amerikanischen Stratifikationsforschung. Berlin. Duncker u. Humblot. 1965. 170 p. (Soziologische Abhandlungen. No. 5.) B 10
- Hiebsch, H.*: Sozialpsychologische Grundlagen der Persönlichkeitsformung. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 159 p. B 2, B 14, B 30
- Hiebsch, H.—Vorweg, M.*: Einführung in die marxistische Sozialpsychologie. Berlin. Dtsch. Ver. d. Wissenschaften. 1966. 235 p. Angol, orosz kiv. B 2, B 3, B 9, B 10, B 14 B 30, M 1, Sz 1
- Historischer Materialismus und Sozialforschung.* Ein Sammelbd. mit Beitr. von Soziologen aus Japan und d. DDR. Hrsg. H. Scheler. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 216 p. B 9. B 10, B 852
- Hobhouse, L. T.*: Sociology and philosophy. A centenary collection of essays and articles. London. The London Scholl of Economics and Political Science, Bell. 1966. XXVII, 340 p. B 2
- Hofstadter, R.*: Anti-intellectualism in American life. New York. Knopf. 1966. IX, 434, XIV p. (Borzoï book.) B 14
- Honour and shame.* The values of Mediterranean society. Ed. J. G. Peristiany. London. Weidenfeld and Nicolson. 1965. 265 p. (Nature of human society series.) B 10
- Hoppe, G.*: Kritik der imperialistischen deutschen Wehrsoziologie. Wehr-gemeinschaft wider den Frieden. Berlin. Dtsch. Militärverl. 1964. 173 p. B 8
- Hornstein, W.*: Jugen in ihrer Zeit. Geschichte und Lebensformen der europäischen Welt. Hamburg. Schröder. 1966. 383 p. (Das moderne Sachbuch 46.) B 10
- India's roots of democracy.* A sociological analysis of rural India's, experience in planned development since independence. By C. C. Taylor, D. Ensminger etc. Bombay etc. Orient Longmans. 1965. XII, 694 p. Sz 1
- Industrial relations and social change in Latin America.* Ed. H. William etc. Gainesville. Univ. of Florida Pr. 1965. IX, 177 p. B 12

- Industrialisation and race relations.* A symposium. Ed. G. Hunter. London. Oxford Univ. Pr. 1965. 285 p. B 10
- Industrielle Gesellschaft* — menschlich oder unmenschlich? Diskussionsleiter R. Dahrendorf. Hamburg — Berlin. Decker. 1965. 127 p. (Bergedorfer Gesprächskreis zu Fragen d. freien industriellen Gesellschaft. Bergedorfer Protokolle, 10.) B 10
- Industriesoziologie I.* Vorläufer und Frühzeit 1835—1934. 2. erg. u. verm. Aufl. Hrsg. F. Fürstenberg. Neuwied a. Rhein—Berlin. Luchterhand. 1966. 367 p. (Soziologische Texte 1.) B 323
- International bibliography of sociology.* — Bibliographie internationale de sociologie. Vol. 9. Paris. UNESCO. 276 p. B 3
- Istoriya i sociologija.* Red. V. V. Al'tman etc. Moszkva. Izdat. Nauka. 1964. 340 p. B 9
- Jacobs, N.:* The sociology of development. Iran as an Asian case study. New York etc. 1966. VIII, 541 p. (Praeger special studies in international economics and development.) B 12
- Janoska-Bendl, J.:* Methodologische Aspekte des Idealtypus. Berlin. Duncker u. Humblot. 1965. 116 p. (Soziologische Schriften 3.) B 10
- Jones, W. Th.:* The sciences and the humanities. Conflict and reconciliation. Berkeley — Los Angeles. Univ. of California Pr. 1965. IX, 282 p.
- Keller, S.:* Beyond the ruling class. Strategic elites in modern society. New York. 1963. 354 p. (Random House books.) B 10
- Klein, J.:* Working with groups. The social psychology of discussion and decision. London. Hutchinson. 1966. 240 p. (Psychology.) B 10
- Kolaja, J.:* Workers' councils. New York—Washington. Praeger. 1965. XII, 84 p. B 323
- Kolicsestivnennüe metodü v sociologii.* Red. A. G. Aganbegjan etc. Moszkva. Izdat. Nauka 1966. 354 p. B 3, B 9, M 1,
- König, R.:* Soziologische Orientierungen. Vorträge u. Aufsätze. Köln—Berlin. Kiepenhauer u. Witsch. 1965. 574 p. B 10
- Krishna, Daya:* Considerations towards a theory of social change. Bombay. Manaktalas. 1965. 196 p. B 10
- Kwant, R. C.:* Phenomenology of social existence. Pittsburgh, Pa. — Louvain. Duquesne Univ. Pr., Nauwelaerts. 1965. X, 263 p. B 2
- Lange, M. G.:* Politische Soziologie. Eine Einführung. 2. Aufl. Berlin—Frankfurt a. M. 1964. 238 p. (Vahlens Handbücher der Wirtschafts- und Sozialwissenschaften.) P 1/1
- Language of politics.* Studies in quantitative semantics. By H. D. Laswell, N. Leites etc. Cambridge, Mass. The MIT Pr. 1965. VII, 398 p. B 323
- Laski, H. J.:* A grammar of politics. 4. ed. London. Allen and Unwin. 1963. XXVII, 672 p. B 11
- Lasswell, H. D.:* The analysis of political behavior. London. Routledge and Kegan Paul. 1966. IX, 314, 13 p. (International library of sociology and social reconstruction.) B 323
- Lasswell, H. D.:* The future of political science. London. Tavistock. 1964. X, 256 p. B 2 B 12, Sz 1
- Lave, L. B.:* Technological change: its conception and measurement. Englewood Cliffs. 1966. XX, 228 p. (Prentice-Hall series in mathematical analysis of social behavior.) B 3
- Lefèbvre, H.:* Sociologie de Marx. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. 171 p. (Le sociologue 1.) B 2, B 10
- Levy, M. J. jr.:* Modernization and the structure of societies. A setting for international affairs. Vol. 1—2. Princeton. Univ. Pr. 1966. 2 db. B 3, B 323
- Lévy-Bruhl, H.:* La preuve judiciaire. Étude de sociologie juridique. Paris. Rivière. 1964. 152 p. (Petite bibliothèque sociologique internationale. Ser. A. Auteurs contemporains 9.) B 30
- Lewis, O.:* Village life in northern India. Studies in a Delhi village. New York. 1965. XIII, 384 p. (A Vintage book.) (A Vintage giant 284.) B 10, B 323
- Lindblom, Ch. E.:* The intelligence of democracy. Decision making through mutual adjustment. New York—London. The Free Pr. Collier—Macmillan. 1965. VIII, 352 p. B 12, Sz 1
- Lippmann, W.:* Public opinion. New York — London. The Free Pr., Collier—Macmillan. 1965. X, 272 p. (Free Press paperback 91 913.) B 14
- Lison—Tolosana, C.:* Belmonte de los Caballeros. A sociological study of a Spanish town. Oxford. Clarendon Pr. 1966. VIII, 369 p. B 10
- Litterer, J. A.:* Organizations: structure and behavior. New York etc. Wiley. 1965. VIII, 418 p. B 12
- Lluís Y Navas, J.:* Las bases de la sociedad y el problema social. Barcelona. CEAHE. 1964. 208 p. B 12
- Lorenz, K.:* Evolution and modification of behavior. Chicago—London. Univ. of Chicago Pr. 1965. 121 p. B 5
- Lorenz, K.:* Das sogenannte Böse. Zur Naturgeschichte der Aggression. 7—16.

- Aufl. Wien. Borotha—Schoeler. 1965. XIV, 391 p. B 10
- Löwenthal, L.*: Literatur und Gesellschaft. Das Buch in der Massenkultur. Neuwied a. Rhein—Berlin. Luchterhand. 1964. 281 p. (Soziologische Texte. Bd. 27.) B 10, B 1700
- Lutynska, K.*: Pozycja społeczna urzedników w Polsce ludowej. Łodzcy urzednich w swietle badan socjologicznych. Wroclaw etc. PAN. 1965. 269 p. (Z badan klasy robotniczej i inteligencji 20.) Orosz, angol kiv. B 9
- Maccann, R. D.*: Film and society. New York. 1964. XVII, 182 p. (Scribner research anthologies.) B 560
- Mácha, K.*: Individuum und Gesellschaft. Zur Geschichte des Individualismus. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaft. 1964. 321 p. P 1/1
- Madge, H.*: The tools of social science. Garden City, N. Y. Doubleday. 1965. XXXV, 362 p. (Anchor books.) B 1700
- Maisonneuve, J.*: La psychologie sociale. 7. éd. Paris. Pr. Univ. de France. 1965. 125 p. (Que sais-je? 458.) B 3
- Maisonneuve, J.*: Psycho-sociologie des affinités. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. 545 p. (Bibliothèque scientifique internationale. Sciences humaines, séct. Psychologie.) B 2, B 10
- Maletzke, G.*: Psychologie der Massen-Kommunikation. Theorie und Systematik. Hamburg. H. Bredow-Inst. 1963. 311 p. B 560
- Man in a world at work.* Ed. H. Borow. Boston. Mifflin. 1964. XVII, 606 p. B 323
- Mannheim, K.*: Ideologie und Utopie. 4. Aufl. Frankfurt a. M. Schulte-Bulmke. 1965. XXVII, 302 p. D 1
- Marcuse, H.*: Die Gesellschaftslehre des sowjetischen Marxismus. Neuwied—Berlin. Luchterhand. 1964. 260 p. (Soziologische Texte 22.) P 1/1
- Markiewicz, W.*: Spoleczenstwo i socjologia w Niemieckiej Republice Federalnej. Poznan. Wyd. Poznanski. 1966. 462 p. Angol kiv. B 3
- Martin, A. v.*: Mensch und Gesellschaft heute. Frankfurt a. M. Knecht. 1965. 309 p. B 784
- Martin, D. A.*: Pacifism. An historical sociological study. London. Routledge and Kegan Paul. 1965. XII, 249 p. (International library of sociology and social reconstruction.) B 10
- Mass culture.* The popular arts in America. Ed. B. Rosenberg etc. New York—London. 1965. X, 561 p. (Free Press paperbacks 92708.) B 3
- Mathematical explorations in behavioral science.* Ed. F. Massarik etc. Homewood, Ill. 1965. VIII, 387 p. (The Irwin-Dorsey series in behavioral science.) B 3
- Matousek, O.—Ruzicka, J.*: Psychologie práce. Praha. SNPL. 1965. 286, 6 p. (Sociologická kniznice.) B 2
- Mayntz, R.*: The study of organizations. A trend report and bibliography. Oxford. Blackwell. 1966. 96—156. p. (Current sociology. Vol 13. No. 3.) (La sociologie contemporaine Vol. 13. No. 3.)
- Mead, M.*: And keep your powder dry. An anthropologist looks at America. A new expanded ed. of a classic work on the American character. New York. Morrow. 1966. XXX, 340 p. (Apollo editions. A—105.) B 10, B 14
- Mead, G. H.*: On social psychology. Selected papers. Rev. ed. Ed. A. Strauss. Chicago — London. The Univ. of Chicago Pr. 1964. XXV, 358 p. (Phoenix books 170.) (The heritage of sociology.) B 323
- Mead, M.—Heyman, K.*: Family. New York—London. Macmillan. 1965. 208 p. (A Ridge Press book 58369.) B 10
- Megrelidze, K. R.*: Osznovnii problemü szociologii müslenija. Tbiliszi. Izdat. Szabcsota Szakartvelo. 1965. 485 p. B 2
- Mehl, R.*: Traité de sociologie du protestantisme. Neuchâtel. Delachaux et Niestlé. 1965. 283 p. (Bibliothèque théologique.) B 2
- Melman, S.*: Our depleted society. New York etc. Holt etc. 1965. X, 366 p. B 10
- Merton, R.K.—Nisbet, R.A.*: Contemporary social problems. 2. ed. New York etc. Harcour, Brace and World. 1966. 847 p. B 30
- Merwe, C. van de.*: Documentation on methods and techniques of sociological research: A new classification scheme as a basis for a selected card file. An individual paper to be presented at the 6. World Congress of Sociology in Evian of special interest to those trying to keep up with the rapid growth of methods and techniques, those working on problems of documentation in sociology. Leyden. 1966. 38 p. B 3
- Michael, D. N.*: The next generation. The prospects ahead for the youth of today and tomorrow. New York. Random House. 1965. 218 p. B 10
- Milic, V.*: Socioloski metod. Beograd. Nolit. 1965. 665 p. B 30
- Militanter Humanismus.* Von den Aufgaben der modernen Soziologie. Hrg. A. Silbermann. Frankfurt a. M. Fischer. 1966. 354 p. B 323
- Mills, C. W.*: Klassik der Soziologie. Eine polemische Auslese von ——. Frankfurt a. M. Fischer. 1966. 487 p. B 323

- Morison, E. E.*: Men, machines, and modern times. Cambridge, Mass.—London. The MIT Pr. 1966. IX, 235 p. B 3
- Muddathir, Ahmed*: Der soziale Rahmen der Industrialisierung in den Entwicklungsländern. Eine Untersuchung über die sozialen Bedingungen des „Startes“ der Industrialisierung in den Entwicklungsländern im Vergleich zu den Industriegesellschaften. Hannover. Verl. f. Literatur u. Zeitgeschehen. 1965. 119 p. (Schriftenreihe des Forschungsinstituts der Friedrich-Ebert-Stiftung. A. Sozialwissenschaftliche Schriften.) B 12
- Murphy, R. E.*: The American city. An urban geography. New York etc. 1966. IX, 464 p. (McGraw-Hill series in geography.) B 37
- The nature of human conflict*. Ed. E. B. M[a]Neil. Englewood Cliffs, N. J. Prentice-Hall. 1965. XVI, 315 p. Sz 1
- The new elites of tropical Africa*. Studies presented and discussed at the 6. International African Seminar at the University of Ibadan, Nigeria, July 1964. Publ. for the Internat. African Inst. London etc. Oxford Univ. Pr. 1966. X, 390 p. B 10
- Newcomb, Th. M.—Turner, R. H.—Converse, Ph. E.*: Social psychology. The study of human interaction. New York etc. Holt, Rinehart and Winston. 1965. XII, 591 p. B 2/72
- Niebuhr, R.*: Man's nature and his communities. Essays on the dynamics and enigmas of man's personal and social existence. New York. Scribner. 1965. 125 p. B 10
- Ogburn, W. F.—Nimkoff, M. F.*: Sociology. 4. ed. Boston etc. Mifflin. 1964. X, 780 p. P 1/1
- Older people and their social world*. The sub-culture of the aging. Ed. A. M. Rose etc. Philadelphia, Pa. Davis. 1965. XV, 391 p. B 323
- Oppenheimer, F.*: System der Soziologie. 2. Aufl. Stuttgart. Fischer. 1964. 7 db. Bd. 1. Allgemeine Soziologie. T. 1. Grundlegung. T. 2. Der soziale Prozess. Bd. 2. Der Staat. Bd. 3. Theorie der reinen und politischen Oekonomie. T. 1. Grundlegung. T. 2. Die Gessellschaftswirtschaft. Bd. 4. Abriss einer Sozial- und Wirtschaftsgeschichte Europas von der Völkerwanderung bis zur Gegenwart. T. 1. Rom und die Germanen. — Autoren- und Sachregister zu Bd. 1—3. Sz 1
- Our changing rural society: perspectives and trends*. Ed. J. H. Copp. Ames, Ia. Iowa State Univ. 1964. X, 354 p. B 41, Sz 1
- Parsons, T.*: Beiträge zur soziologischen Theorie. Neuwied a. Rhein—Berlin. Luchterhand. 1964. 314 p. (Soziologische Texte 15.) P 1/1
- Parsons, T.*: Social structure and personality. London. The Free Pr. of Glencoe, Macmillan. 1965. 376 p. B 784
- Parsons, T.*: Societies. Evolutionary and comparative perspectives. Englewood Cliffs, N. J. 1966. VIII, 120 p. (Prentice-Hall foundations of modern sociology series.) B 323
- Parigin, B. D.*: Szocial'naja psichologija kak nauka. Leningrad. Univ. 1965. 208 p. B 3
- Payne, S. L.*: The art of asking questions. Princeton, N. J. Univ. Pr. 1965. XIV, 249 p. B 9
- Pen, J.*: Harmony and conflict in modern society. London etc. McGraw-Hill. 1966. 294 p. B 10
- People, society and mass communications*. Ed. L. A. Dexter etc. London. The Free Pr. of Glencoe, Macmillan. 1964. XII, 595 p. 784.
- Perović, M.*: Uvod u sociologiju. 3. prerab. izd. Beograd. 1965. XV, 399 p. (Biblioteka drustvenih nauka.) B 12
- Perrin, G.*: Sociologie de Pareto. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. 24 p. (Le sociologue 3.) B 10
- Person perception and interpersonal behavior*. Ed. R. Tagiuri etc. Stanford. California Univ. Pr. 1965. XVII, 390 p. B 300
- Personality and decision processes*. Studies in the social psychology of thinking. By O. G. Brim, D. C. Glass etc. Stanford, Calif. Univ. Pr. 1962. IX, 336 p. (Stanford studies in sociology 2.) B 7
- Personality and social systems*. Ed. N. J. Smelser etc. New York etc. Wiley. 1965. XI, 660 p. P 1
- Perspectives in social psychology*. Ed. O. Klineberg etc. New York etc. Holt, Rinehart and Winston. 1965. VI, 214 p. B 300
- Phillips, B. S.*: Social research. Strategy and tactics. New York—London. Macmillan, Collier-Macmillan. 1966. XII, 336 p. B 9
- Platte, H. K.*: Soziologie der Massenkommunikationsmittel. Analysen und Berichte. München—Basel. Reinhardt. 1965. 268 p. B 10
- Polányi, M.*: The logic of liberty. Reflections and rejoinders. Chicago. Univ. Pr. 1965. IX, 206 p. B 12
- Polányi, M.*: The study of man. Chicago. Univ. of Chicago Pr. 1965. 102 p. B 315
- Porsnev, B. F.*: Szocial'naja psichologija i isztorija. Moskva. Izdat. Nauka. 1966. 212 p. B 3, B 36, Sz 1
- Presthus, R.*: The organizational society

- An analysis and a theory. New York. Caravelle Ed. etc. 1962. XII, 322, XV p. (Vintage books 528.) Sz 1
- Probleme der Mittelschichten in Entwicklungsländern.* Dargest. an die Ländern Jugoslawien, Türkei, Spanien, Venezuela und den neugegründeten Staaten Westafrikas. Köln—Opladen. Westdtsh. Verl. 1964. VIII, 186 p. (Abhandlungen zur Mittelstandsforschung 12.) B 327
- Problemi obsceej szocial'noj i inzsenernoj psziologii.* Red. B. G. Anan'ev etc. Leningrad. Univ. 1966. 144 p. B 14, B 36
- Problemy socjologii w urbanistyce.* Materialy z konferencji naukowej we Wroclawiu w dna 18—19 lutego 1964 r. Warszawa. Wyd. Nauk. 1964. 160 p. (Zagadnienia spolecznogospodarcze w ksztaltowaniu przestrzennym. Zeszyt 3.) Orosz, angol kiv. B 9
- The psychoanalytic study of society.* Founded as „Psychoanalysis and the social sciences” by G. Róheim. Vol. 1—5 New York. Internat. Univ. Pr. 1955—1962. 4 5 db. B 10
- Psychologie als gesellschaftliche Produktivkraft.* Bericht über den 1. Kongress der Gesellschaft f. Psychologie in der DDR vom 21—23. Mai 1964 in Dresden. Hrsg. Gesellschaft für Psychologie. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1965. 484 p. B 7
- Reichwein, R.:* Funktionswandlungen der betrieblichen Sozialpolitik. Eine soziologische Analyse d. zusätzlichen betrieblichen Sozialleistungen. Köln—Opladen. Westdtsh. Verl. 1965. 224 p. (Dortmunder Schriften zur Sozialforschung. No. 26.) B 10
- Renner, K.:* Die Rechtsinstitute des Privatrechts und ihre soziale Funktion. Ein Beitrag zur Kritik des bürgerlichen Rechts. Stuttgart. Fischer. 1965. 291 p. (Arbeits- und Sozialrechtliche Studien 4.) Sz 1
- Répertoire internationale des centres de recherche sociologique en dehors des États-Unis d'Amérique.* — International repertory of sociological research centres outside the USA. Paris. UNESCO. 1964. 125 p. (Rapports et documents de sciences sociales 1964. 20.) B 327
- Richardson, S. A.—Dohrenwend, B. S.—Klein, D.:* Interviewing, its forms and functions. New York—London. Basic Books. 1965. B 2/89
- Rose, A. M.:* Sociology. The study of human relations. 2. rev. ed. New York. Knopf. 1965. XXVI, 736, XX p. B 323
- Rosenmayr, L.—Köckeis, E.—Kreutz, H.:* Kulturelle Interessen von Jugendlichen. Eine soziologische Untersuchungen an jungen Arbeitern und höheren Schülern. Wien—München. Hollinek, Juventa Verl. 1966. LXXVI, 388 p. B 10
- Ruesch, J.—Kees, W.:* Nonverbal communication. Notes on the visual perception of human relations. Berkeley — Los Angeles. Univ. of California Pr. 1964. 205p. B10
- Samuellson, K.:* Religion and economic action. A critique of Max Weber. New York — Evanston. Harper and Row. 1964. X, 156 p. (Harper torchbooks. The acad. library 1131.) (Researches in the social, cultural and behavioral sciences.) B 12
- Schaffer, H. R.—Emerson, P. E.:* The development of social attachments in infancy. Lafayette, Ind. 1964. 77 p. (Monographs of the Society for Research in Child Development 94.) B 7
- Schelsky, H.:* Soziologie der Sexualität. Über die Beziehungen zwischen Geschlecht, Moral und Gesellschaft. Hamburg. 1965. 147 p. (Rowohlts deutsche Enzyklopädie.) B 9
- Schnore, L. F.:* The urban scene. Human ecology and demography. New York—London. Free Pr. of Glencoe, Collier-Macmillan. 1965. X, 374 p. B 9
- Schoeck, H.:* Die Soziologie und die Gesellschaften. Problemsicht und Problemlösung vom Beginn bis zur Gegenwart. 2. wesetlich überarb. u. erw. Aufl. d. „Soziologie”. Freiburg—München. Alber. 1964. 455 p. (Orbis academicus. Problemgeschichten d. Wissenschaft in Dokumenten und Darstellungen. Bd. 1. No. 3.) B 2
- Schutz, A.:* Collected papers. Vol. 2. Studies in social theory. The Hague. Nijhoff. 1964. XV, 300 p. (Phaenomenologica 15.) D 1
- Science and culture.* A study of cohesive and disjunctive forces. Ed. G. Holton. Boston—Cambridge. Houghton, Riverside Pr. 1965. XXXIII, 348 p. (The Daedalus library 4.) B 10
- Science and society.* Ed. A. Vavoulis etc. San Francisco etc. Holden etc. 1966. V, 152 p. B 3
- The science of science.* Society in the technological age. Ed. M. Goldsmith etc. London. Souvenir Pr. 1964. 235 p. B 1700
- Scott, W. G.:* The management of conflict. Appeal systems in organizations. Homewood, Ill. 1965. IX, 129 p. (The Irwin-Dorsey series in behavioral science.) B 323
- Secord, P. F.—Backman, C. W.:* Social psychology. New York etc. McGraw-Hill. 1964. 659 p. B 2
- Shanker, G. A.:* Basic facts of sociology. New York. 1963. 34 lev. (Collier books 1025.) B 14

- Shanks, M.*: The stagnant society. A warning. Harmondsworth. Penguin Books. 1964. 236 p. (Pelican books. A 555.) B 2
- Shibutani, Tamotsu*: Improved news. A sociological study of rumor. Indianapolis—New York. Bobbs-Merrill. 1966. X, 262 p. B 323
- Siebel, W.*: Die Logik des Experiments in den Sozialwissenschaften. Berlin. Dunccker u. Humblot. 1965. 253 p. (Soziologische Schriften 2.) B 12
- Silbermann, A.*: Bildschirm und Wirklichkeit. Über Presse und Fernsehen in Gegenwart und Zukunft. Unter Mitw. v. A. Moles etc. Frankfurt a. M. — Wien. Ullstein. 1966. 371 p. B 10
- Siebers, G.*: Das Ende des technischen Zeitalters. Freiburg—München. Alber. 1963. 238 p. B 11
- Sirácky, A.*: Sociológia. Teória, metódy, problémy. Bratislava. SAV, 1966. 370 p. Angol kiv. B 2, B 3
- Sirjamaki, J.*: The sociology of cities. New York. Random. House. 1964. XV, 328 p. B 10
- Small groups*. Studies in social interaction. Ed. A. P. Hare etc. Rev. ed. New York. Knopf. 1966. XVI, 706 p. B 323
- The social anthropology of complex societies*. Ed. M. Banton. London. Tavistock. 1966. XLII, 156 p. (Assoc. of Social Anthropologists monographs 4.) B 10, B 323
- Social change and economic development*. Paris. UNESCO. 1963. 210 p. (Klny. International Social Science Bulletin.) B 327
- Social research and rural life in Central America, Mexico and the Caribbean region*. Proceedings of a seminar organized by UNESCO with the UN Economic Commission for Latin-America, Mexico-City, 17—27 Oct. 1962. Ed. E. de Vries etc. Paris UNESCO. 1966. 257 p. (Technology and society.) B 3, B 327, D 1
- Social structure and the family: generational relations*. Ed. E. Shanas etc. Englewood Cliffs, N. J. 1965. XII, 394 p. (Prentice-Hall sociology series.) B 9
- Socialni struktura socialisticke spolecnosti*. Red. P. Machonin. Praha. Svoboda. 1966. 672 p. B 1, B 12
- La società italiana*. Atti del 2. Convegno Nazionale di Studio della Democrazia Christiana, S. Pellegrino Terme, 29 settembre — 2 ottobre 1962. Roma. Cinque Lune. 1963. 613 p. B 2
- Sociologia e filosofia*. Atti del 19. Convegno del Centro di Studi Filosofici tra Professori Universitari, Gallarate 1964. Brescia. Morcelliana. 1965. 343 p. B 2
- Sociological theory*. A book of readings. Ed. L. A. Ceser etc. 2. ed. New York—London. 1966. XV, 688 p. (Collier-MacMillan student editions.) B 9, B 12
- Sociologie a psychologie v hospodarske praxi*. Autorsky kolektiv ved. J. Koheut. Praha. SNPL. 1966. 163 p. (Sociologicka kniznice.) B 8, B 12
- Sociologists at work*. Essays on the craft of social research. Ed. Ph. E. Hammond. New York—London. Basic Books. 1964. X, 401 p. B 9
- Sociology and history*. Theory and research. Ed. W. J. Cahnman etc. New York—London. The Free Pr. of Glencoe, Collier-Macmillan. 1964. XIX, 596 p. B 2, B 3
- Soziologie*. Berlin. Dtsch. Akad. d. Wissenschaften. 1966. 31 p. B 41
- Soziologie und Gesellschaft in den Niederlanden*. Hrg. J. Matthes. Neuwied a. Rhein—Berlin. Luchterhand. 1965. 486 p. (Soziologische Texte 25.) B 10
- Soziologie und Praxis*. Beiträge zur Entwicklung der marxistischen Soziologie. Hrg. B. G. Braunreuther. Berlin. Dietz. 1965. 283 p. B 30, P 1/1
- Soziologische Forschung*. Grundsätze und Methoden. Hrg. P. Bollhagen. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissensch. 1966. 175 p. (Unser Weltbild 44.) B 10, B 12
- Soziologische und psychologische Erfahrungen aus Forschung und Praxis*. Zgest. G. Müller, Berlin. Verl. Die Wirtschaft. B 12, P 1/1
- Stark, W.*: The sociology of religion. A study of Christendom. Vol. 1. Established religion. London. Routledge and Kegan Paul. 1966. XI, 235 p. (International library of sociology and social reconstruction.) B 323
- Staufjenbiel, F.*: Kultur heute — fü morgen. Theoretische Probleme unserer Kultur und ihre Beziehung zur technischen Revolution. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1966. 127 p. B 10
- Stephenson, G. M.*: The development of conscience. London. New York—Routledge and Kegan Paul, Humanities Pr. 1966. X, 134 p. (The international library of sociology and social reconstruction.) B 10
- Storer, N. W.*: The social system of science. New York etc. Holt, Rinehart and Winston. 1966. 180 p. B 323
- Strzelewiec.—Raapke, H.—Schulenberg, W.*: Bildung und gesellschaftliches Bewusstsein. Eine mehrstufige soziologische Untersuchung in Westdeutschland. Stuttgart. Enke. 1966. XV, 616 p. (Göttinger Abhandlungen zur Soziologie. 10.) B 10
- Strumthal.*: Workers councils. A study of workplace organization on both sides of the Iron Curtain. Cambridge, Mass.

- Harvard Univ. Pr. 1964. XI, 217 p. (Wertheim publications in industrial relations.) B 2
- Supek, R.*: Sociologija i socijalizam. Eseji. Zagreb. Znanje. 1966. 434 p. (Biblioteka Gledista.) B 2
- Surace, S. J.*: Ideology, economic change and the working classes; the case of Italy. Berkeley — Los Angeles. Univ. of California Pr. 1966. XIII, 196 p. (Univ. of California publications in sociology 2.) B 9, B 10, Sz 1
- Szczepanski, J.*: Elementarne polecia sociologii. Warszawa. Wyd. Nauk. 1966. 266 p. B 36
- Szlezarev, G. A.*: Metodologija sociologiceszkogo iszzledovanija problem narodonaselenija SZSZSZR. Moskva. Izdat. Mysl'. 1965. 156 p. B 41
- Szociologiceszkie* problemü pol'szkogo goroda. Red. S. Nowakowski. Moskva. Izdat. Progreszsz. 1966. 374 p. B 9
- Szociologija szegodnja.* Problemü i perspektivü. Amerikanszkaja burzsuzajnaja szociologija szeredinü 20. veka. Red. G. V. Oszipov. Moskva. Izdat. Progreszsz. 1965. 683 p. B 12, B 14, P 1/1
- Szociologija v SZSZSZR.* Tom 1—2. Moskva. Izdat. Mysl'. 1965. 2 db. B 301, B 877
- [*Szorokinn*] *Sorokin, P. A.*: Sociological theories of today. New York—London. Harper and Row. 1966. XI, 676 p. B 323
- [*Szorokin*] *Sorokin, P. A.*: Modern historical and social philosophies, (formerly titled: Social philosophies of an age of crisis.) New York. 1963. XI, 345 p. (Dover books. T. 1146.) B 2
- Szostkiewicz, S.*: Sociologicky vyskum. Procedura a techniky. 2. opr. a dop. vyd. Bratislava. SVPL. 1965. 444 p. B 1700
- Techniques nouvelles, sociétés nouvelles.* Red. F. Cohen. Paris. Nouvelle Critique. 1966. 206 p. (Recherches internationales à la lumière du marxisme. No. 55.) B 8
- Technological innovation and society.* Ed. D. Morse etc. New York—London. Columbia Univ. Pr. 1966. VI, 214 p. B 3
- Theories of motivation in personality and social psychology.* Ed. R. C. Teevan etc. Princeton, N. J. etc. 1964. VI, 186 p. (Van Nostrand insight books.) B 300
- Thomas, W. I.*: Person und Sozialverhalten. Neuwied a. Rhein—Berlin. Luchterhand. 1965. 428 p. (Soziologische Texte 26.) B 10
- Thuillier, G.*: La promotion sociale. Paris. Pr. Univ. de France. 1966. 126 p. (Que sais-je? 1218.) B 10
- Touraine, A.*: Sociologie de l'action. Paris. Ed. du Seuil. 1965. 506 p. B 10
- Traité de psychologie expérimentale.* Publ. P. Fraisse etc. Fasc. 9. Psychologie sociale. Par G. de Montmollin, R. Lambert etc. Paris. Pr. Univ. de France. 1965. 272 p. B 3
- Trice, H. M.*: Alcoholism in America. New York etc. 1966. 152 p. (McGraw-Hill social problems series.) B 323
- Tunstall, J.*: Old and alone. London. Routledge and Kegan Paul. 1966. XI, 344 p. B 323
- Uhel, L.*: Gruppenbewusstsein und informelle Gruppenbildungen bei deutschen Arbeitern im Jahrhundert der Industrialisierung. Berlin. Duncker u. Humblot. 1964. 214 p. B 12
- (*Uledov*) *Uledov, A. K.*: Die öffentliche Meinung. Eine Studie zum geistigen Leben der sozialistischen Gesellschaft. Berlin. Dtsch. Verl. d. Wissenschaften. 1964. 226 p. P 1/1
- Ullman, A. D.*: Sociocultural foundations of personality. Boston. Houghton. 1965. XII, 420 p. B 10
- Ungarische Arbeiter in der Bundesrepublik.* Wie leben sie? Eine soziologische Voruntersuchung. Hrsg. München. Ungarisches Inst. München—Zürich. Schnell u. Steiner. 1965. 32 p. B 8
- Vu Quoc Thuc*: La recherche sociologique et les problèmes du développement rural en Asie du Sud-Est. Paris. 1963. 268 p. (Technologie et société.) B 327
- Wagner, F.*: Die Wissenschaft und die gefährdete Welt. Eine Wissenschaftssoziologie der Atomphysik. München. Beck. 1964. VIII, 574 p. B 11
- Ward, D. A.—Kassebaum, G. G.*: Women's prison. Sex and social structure. London. Weidenfeld and Nicolson. 1966. XI, 269 p. B 2/72
- Warner, W. L.*: American life. Dream and reality. Rev. ed. Chicago—London. The Univ. of Chicago Pr. 1964. 291 p. (Phoenix books 82.) B 3
- Waterston, G. C.*: Order and counter-order. Dualism in Western culture. New York. Philosophical Library. 1966. X, 156 p. B 2
- Watt, W. M.*: Islam and the integration of society. London. Routledge and Kegan Paul. 1966. IX, 293 p. (International library of sociology and social reconstruction.) B 3
- Weaver, R. C.*: The urban complex. Human values in urban life. Garden City, N. Y. 1966. XIV, 303 p. (Doubleday Anchor books 505.) B 323
- Weber, M.*: Essais sur la théorie de la science. Paris. Plon. 1965. 537 p. (Recherches en sciences humaines 19.) B 9
- Weber, M.*: Staatssoziologie. Soziologie der rationalen Staatsanstalt und der

- modernen politischen Parteien und Parlamente. 2. durchges. u. erg. Aufl. Berlin. Duncker u. Humblot. 1966. 140 p. B 8, B 675
- Weber, M.: Wirtschaft und Gesellschaft. Grundriss der verstehenden Soziologie. Studienausg. Hrsg. J. Winkelmann. Halbd. 1—2. Köln—Berlin. Kiepenheuer u. Witsch. 1964. 2 db. B 675
- Wechselwirkung technischer und kultureller Revolution. Kulturtheoretische Konferenz (am 24—25. Febr. 1966 in Berlin). Hrsg. F. Staufenberg etc. Berlin. Dietz. 1966. 410 p. B 10
- Weingrod, A.: Israel. Group relations in a new society. London. Pall Mall Publ. 1965. VI, 82 p. B 10
- Wesolowski, W.: Klasy, warstwy i wladza. Warszawa. Wyd. Nauk. 1966. 259 p. B 36
- Wesolowski, W.: Przemiany społeczne w Polsce Ludowej. Warszawa. Książka i Wiedza. 1965. 136 p. B 12
- Wiatr, J. J.: Political sociology in Eastern Europe. A trend report and bibliography. — Sociologie politique en Europe de l'East. Oxford. Blackwell. 1965. 57—93. p. (Current sociology. Vol. 13. No. 2. 1964.) B 12
- Wiatr, J. J.: Społeczeństwo. Wstęp do socjologii systematycznej. Warszawa. Wyd. Nauk. 1965. 517 p. B 12
- Wlensky, H. L.—Lebeaux, Ch. N.: Industrial society and social welfare. The impact of industrialization on the supply and organization of social welfare services in the United States. New York—London. Free Pr. of Glencoe. Collier-Macmillan. 1965. LII, 397 p. (Free Press paperbacks. No. 93414.) B 10
- Wilson, L.: The academic man. A study in the sociology of a profession. New York. Octagon Books. 1964. VI, 284 p. B 2
- Windlesham: Communication and political power. London. Cape. 1966. 288 p. B 323
- Wilkins, L. T.: Social deviance. Social policy, action, research. Englewood Cliffs N. J. 1965. XV, 311 p. (Tavistocks Publ. Prentice-Hall sociology series.) Sz 1
- Wootton, B.: Social science and social pathology. London. Allen and Unwin. 1963. 399 p. P 1/1
- Wössner, J.: Mensch und Gesellschaft. „Kollektivierung“ und „Sozialisierung“. Ein Beitrag zum Phänomen der Vergesellschaftung im Aufstieg und in der sozialen Problematik des gegenwärtigen Zeitalter. Berlin. Duncker u. Humblot. 1963. 618 p. B 2
- Zaborowski, Z.: Sociální psychologie a výchova. Praha. Ped. Nakl. 1965. 200 p. Sz 1
- Zamoskin, Ju. A.: Krizisz burzsuznogo individualizma i licsnoszt'. Szociologiceszkij analiz nekotoryh tendencij v obscesztnennoj psichologii SZSA. Moskva. Izdat. Nauka. 1966. 327 p. B 2, B 14
- Zecevic, M. D.: Drustvene organizacije i udruzenja gradjana u komuni. Beograd. Inst. Drustvenih Nauka. Odeljenje za Politicke i Pravne Nauke. 1965. III. 168 p. B 12
- Zetterberg, H. L.: On theory and verification in sociology. 3. enl. ed. Totowa, N. J. The Bedminster Pr. 1965. IX, 177 p. B 10
- Ziolkowski, J.: Urbanizacja miasto osiedle. Studia socjologiczne. Warszawa. Wyd. Nauk. 1965. 279 p. B 12
- Zur Technik und Methodologie einiger quantifizierender Methoden der soziologischen Forschung. Von: V. Stoljarow, J. Jauch etc. Berlin. Dietz. 1966. 405 p. B 10

A bibliográfiában előforduló kódjelek feloldása

BUDAPEST

- B 1 Országos Széchényi Könyvtár. VIII. Múzeum krt. 14—16
- B 2 Egyetemi Könyvtár. V. Károlyi Mihály u. 10.
- B 2/72 Eötvös Loránd Tudományegyetem Filozófiai Tanszék. V. Pesti Barnabás u. 1.
- B 2/78 Eötvös Loránd Tudományegyetem Történeti Könyvtár. V. Pesti Barnabás u. 1.
- B 2/89 Eötvös Loránd Tudományegyetem Jogi Kari Könyvtár. V. Egyetem tér 1—3.
- B 3 Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. V. Akadémia u. 2.
- B 4 Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ. VIII. Múzeum u. 17.
- B 5 Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ. I. Attila u. 53.
- B 6 Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ. VIII. Szentkirályi u. 21.
- B 7 Országos Pedagógiai Könyvtár. V. Szalay u. 10—14.
- B 8 Országgyűlési Könyvtár. V. Kossuth Lajos tér 1—3.
- B 9 Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára. II. Keleti Károly u. 5.

- B 10 Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. VIII. Szabó Ervin tér 1.
 B 11 Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. XI. Budafoki út 4.
 B 12 Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára. IX. Dimitrov tér 8.
 B 14 Gorkij Könyvtár. V. Molnár u. 11.
 B 30 Magyar Tudományos Akadémia Állam és Jogtudományi Intézete. V. Szemere u. 10.
 B 32 Magyar Tudományos Akadémia Automatizálási Kutató Laboratórium. XI. Egri J. u. 18.
 B 36 Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Intézete. V. Nádor u. 18.
 B 37 Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutató Csoport. VI. Népköztársaság útja 62.
 B 41 Agrárgazdasági Kutató Intézet. VI. Népköztársaság útja 62.
 B 300 Magyar Tudományos Akadémia Pszichológiai Intézete. VI. Szondy u. 83–85.
 B 301 Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete. Eötvös Könyvtár XI. Ménesi út 11–13.
 B 305 Magyar Tudományos Akadémia Központi Fizikai Kutató Intézete. XII. Konkoly Thege út 11–13.
 B 307 Magyar Tudományos Akadémia Matematikai Kutató Intézete. V. Reáltanoda u. 13–15.
 B 309 Magyar Tudományos Akadémia Műszaki Fizikai Kutató Intézete. IV. Főti út 56.
 B 313 Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. V. Szalay u. 10–14.
 B 315 Magyar Tudományos Akadémia Számítástechnikai Központ. V. Nádor u. 7.
 B 318 Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete. I. Uri u. 51–53.
 B 323 Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutató Csoport. I. Uri u. 49.
 B 327 Magyar Tudományos Akadémia Afro-ázsiai Kutató Csoport. IX. Dimitrov tér 8.
 B 496 Keletázsiai Művészeti Múzeum. VI. Népköztársaság útja 103.
 B 504 Kertészeti Kutató Intézet. XXII. Budatétény. Dózsa György u. 2.
 B 560 Filmtudományi Intézet. XIV. Népstadion út 97.
 B 578 Országos Pedagógiai Intézet Könyvtára. VII. Gorkij fasor 17–21.
 B 675 MSZMP Központi Pártfőiskola Könyvtára. XIV. Ajtósi Dürer sor 21.
 B 784 Népművelési Intézet Szakkönyvtára. I. Corvin tér 8.
 B 852 Országos Tervhivatal. V. Nádor u. 9–15.
 B 877 Párttörténeti Intézet. V. Alkotmány u. 2.
 B 965 Szépművészeti Múzeum. XIV. Dózsa György út 41.
 B 1022 Tudományos Ismeretterjesztő Társulat. VIII. Bródy Sándor u. 16.
 B 1700 Könyvtártudományi és Módszertani Központ. VIII. Múzeum u. 3.

VIDÉK

- D 1 Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára. Debrecen
 G 1 Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára. Gödöllő
 M 1 Nehézipari Műszaki Egyetem. Miskolc. Egyetemváros
 P 1 Pécsi Egyetemi Könyvtár. Pécs
 P 1/1 Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara. Történeti Tanszék. Pécs.
 P 3 Magyar Tudományos Akadémia Dunántúli Tudományos Intézete. Pécs. Kulich Gy. u. 22.
 P 10 Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára. Pécs
 Sz 1 József Attila Tudományegyetem. Szeged.